

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1973 | ΑΡ. 11-12

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Η ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ
«ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ»

II. ΠΟΘΕΝ Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ; ΜΙΑ ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἐνταῦθα ἐπιτραπήτω μοι νά ἐκθέσω παρεκβατικῶς τήν γνώμην, ἦν ἐσχημάτισα μετὰ τήν ἐπίσκεψίν μου μετὰ τῶν τελειοφοιτῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 1963 ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Σινᾶ. Διηρωτήθην: α) Πῶς ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ διεσώθησαν οἱ ἀρχαιότεροι κώδικες τῆς Ἀγίας Γραφῆς; β) Πότε καί ὑπὸ τίνος πάντα τὰ ἱερά ἀρχαιότατα κειμήλια μετεφέρθησαν εἰς τὰ σκευοφυλάκια τῆς Ἱ. ταύτης Μονῆς τοῦ Σινᾶ; γ) Διατί ὁ ἰδρυτής τῆς Ἱ. Μονῆς αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α' (527/65) προσήρτησε τὴν Μονὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων καὶ οὐχί εἰς τὸ πλησιέστερον Πατριαρχεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας; Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ τελευταῖον προβληθὲν ἐρώτημα, θὰ ἠδύνατο καὶ ὁ μικρὰν γνώσιν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας ἔχων ν' ἀντιληφθῆ, ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἱ. Μονήν, ὅτι αὐτὴ ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ καλουμένου «Πηλουσίου Ἴσθμου», δι' οὗ καὶ μόνον δύναται τις νά διαπεράσῃ μέσφ τῆς ἀχμηρᾶς, ἀνύδρου, μεστῆς ἀγρίων ζώων καὶ δηλητηριωδῶν ὄψεων καὶ ἐτέρων ἐρπετῶν σαχαρικῆς ἐρήμου, ὡς διὰ γεφύρας, τῆς συνδεούσης τὰς δύο Ἠπεῖρους, τὴν Ἀφρικὴν μετὰ τῆς Ἀσίας. Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Σινᾶ λοιπὸν ἀποτελεῖ τὴν μόνην πύλην διαβάσεως ἐκ τῆς Ἀφρικῆς πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ ἄρα τὸ πανίσχυρον ὄχυρόν ἐλέγχου παντὸς ἀνεπιθυμήτου. Καὶ ὁ μεγαλεπήβολος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανὸς ὁ Α' (527/65), διὰ νά βεβαιώσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Συροφοινίκης Χώρας καὶ μάλιστα τῆς Ἀγίας Γῆς τῆς Παλαι-

στίνης μετά τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, ἐν διορατικότητι καὶ προνοητικότητι, προσήρτησε τὴν Ἱ. Μονὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων, ἵνα ἀκριβῶς ἔχη ταύτην ὡσεὶ καταφύγιον ἐν ὥραις κινδύνου τὸ Σεπτὸν τῆς Ἁγίας Πόλεως Πατριαρχεῖον, δύναται δὲ νὰ μεταφέρῃ πρὸς διασφάλισιν καὶ τοὺς ἑαυτοῦ θησαυροὺς, ὡς καὶ τὰ ἱερά του κειμήλια. Τὸ ὅτι δὲ τοιαῦται μεταφοραὶ χειρογράφων καὶ ἄλλων κειμηλίων ἐγίνοντο πρὸς διασφάλισιν αὐτῶν ἐκ διαρπαγῶν, λεηλασιῶν, εἰσβολῶν ἄλλοφύλων κλπ., εἶναι ἱστορικὸν γεγονός. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡ ρ α κ λ ε ἰ ο υ (610-641) μεταφορὰν εἰς Κ/πολιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ πρὸς διάσωσιν ἐκ τῶν εἰσβαλόντων εἰς Συρίαν Ἀράβων (Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη. Ἐν Ἀθήναις 1925, τ. Γα, 217). Ἐνισχυτικὰ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἰδίου μεγάλου Ἱστορικοῦ μας λεγόμενα ἐν σχέσει πρὸς τὴν μεταφορὰν πρὸς διασφάλισιν ἔργων καὶ κειμηλίων: «...Ἐντεῦθεν δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῶν δύο τούτων χωρῶν — ἐννοεῖ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν — καὶ ἰδίως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐσφύζοντο ἔτι οὐ μικραὶ Συλλογαὶ ἀρχαίων συγγραφῶν. Αἱ Συλλογαὶ αὗται κατεστράφησαν ἄρα γε ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἢ διεσώθησαν εἰς Κ/πολιν; Τοῦτο εἶναι ἄδηλον· καὶ τὸ δεύτερον ἡμπορεῖ νὰ λογισθῇ πιθανώτερον, διότι καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐν τῇ κυβερνήσει αὐτῇ ὑπῆρχον εἰσέτι πολλοὶ ζηλωταὶ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν πρωτεύουσαν μετακόμισις τῶν ἀρχαίων ἐκείνων κειμηλίων ἦτο πρόχειρος καὶ ἀσφαλής» (αὐτόθι τ. Γα, 223. Πρβ. καὶ Ἀ ν δ ρ ε ο υ Σ τ ρ ά τ ο υ, Τὸ Βυζάντιον στὸν Ζ' αἰῶνα. Ἀθήναι 1966 τ. Β', σ. 675/9, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῆς διασώσεως καὶ μεταφορᾶς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τ. Γ' 1969, σ. 88/9, ἔνθα τὰ περὶ καταλήψεως τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης).

7. Τὸν αὐτὸν συλλογισμὸν δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν καὶ περὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ μάλιστα περὶ τῶν χειρογράφων κωδίκων καὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Ἄλλ' οὕτω πως μεταφερόμεθα εἰς τὴν πρώτην δοθεῖσαν ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν ἐρώτησιν: Πῶς ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ Σινᾶ διεσώθησαν οἱ ἀρχαιότεροι Κώδικες τῆς Ἁγίας Γραφῆς; Δυνάμεθα καὶ ἐνταῦθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς πιθανωτάτην τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ πολύτιμα ταῦτα χειρόγραφα καὶ τὰ ἀνεκτιμήτου ἀξίας ἱερά κειμήλια μετὰ τῶν παλαιῶν μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἱερῶν εἰκόνων μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Σινᾶ πρὸς διασφάλισιν ἀπὸ λεηλασιῶν καὶ ἀρπαγῶν ἀπὸ μέρους τῆς Ἀραβικῆς ἀνθρωποστοι-

βάδος, ἥτις ἤρξατο ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μωάμεθ (571-632) νὰ κατακλύζη πάσας τὰς Ἀνατολικὰς Ἐπαρχίας τῆς ἀπερ-
 ράντου Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἐρημῶνῃ εἰς τὴν
 διάβασίν της τὰ πάντα! Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 εἶχον ἰδρυθῆ τὰ δύο θαυμαστά Ἰδρύματα, ἥτοι ἡ περιώνυμος
 Βιβλιοθήκη, τὸ «Μουσεῖον» καὶ τὸ «Σεράπειον»,
 ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Α', τοῦ ἐπικαλουμένου Λάγου ἢ
 Σωτήρος (337-283 π.Χ.) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Πτολεμαίου
 Β', τοῦ ἀποκαλουμένου Φιλαδέλφου (309-247). Δυστυχῶς
 περὶ τὰ μέσα τῆς Α' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ Ἰουλίου Καί-
 σαρος, τὸ «Μουσεῖον» καὶ ἡ Βιβλιοθήκη αὐτοῦ ἐγέ-
 νοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας
 ἴδρυσαν μετὰ τῆς Κατηχητικῆς Σχολῆς καὶ Βιβλιο-
 θήκην, ἣν ἐπλούτισε δι' ἰδίων καὶ δὴ καὶ αὐτογράφων κωδίκων
 ὁ περίφημος Ὠριγένης. Ὅτι ὁ Ὠριγένης ἦτο ἡσκη-
 μένος εἰς τὴν ἀντιγραφὴν κωδίκων, πληροφοροῦμεθα παρὰ τοῦ
 ἱστορικοῦ Εὐσεβίου (Ἐκκλ. Ἰστ. VI, 3,9). Ὡς γνωστόν, ὁ
 Ὠριγένης ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξαν-
 δρείας Δημητρίου νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ
 πατρίδα Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς Κατηχητικῆς Σχο-
 λῆς καὶ περὶ τὸ 232 ἦλθεν εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίν-
 νης, ἔνθα τῇ βοήθειᾳ τῶν παλαιῶν συμμαθητῶν καὶ φίλων αὐτοῦ
 Ἀλεξάνδρου Ἱεροσολύμων καὶ Θεοκτίστου Καισα-
 ρείας τῆς Παλαιστίνης ἴδρυσεν νέαν Θεολογικὴν Σχο-
 λήν, περὶ ἧς πλείονα καρπούμεθα ἐκ τοῦ «Χαριστηρίου λόγου»
 τοῦ περιφήμου μαθητοῦ τοῦ Ὠριγένους, ἥτοι τοῦ Γρη-
 γορίου τοῦ Θαυματουργοῦ⁷. Ὅτι ὁ Ὠριγένης
 μετέφερον ἐνταῦθα τοὺς ἰδίους θησαυροὺς τῆς Βιβλιοθήκης του,
 πρέπει ὡς βέβαιον νὰ θεωρήσωμεν, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ
 Εὐσεβίου ἐκτιθέμενα. Μᾶς λέγει λοιπὸν σχετικῶς ὁ Εὐ-
 σέβιος, ὅτι ὁ Πάμφιλος ἐβοήθησε τὸν Ὠριγένη εἰς
 τὴν ἴδρυσιν καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς
 τῆς Καισαρείας. Ἀλλ' ἀσφαλῶς ἡ ἀρχὴ τῆς συλλογῆς βιβλίων
 ὠφείλετο εἰς αὐτὸν τὸν Ὠριγένη, ὅστις ἐδωρήσατο τὴν
 προσωπικὴν Βιβλιοθήκην του — πλουσιωτάτην ἀναμφιβόλως—,
 ἥτις καὶ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Παμφίλου
 πλουτισθείσης καὶ ἀναπτυχθείσης διὰ νέων χειρογράφων περι-
 φήμου Βιβλιοθήκης ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Ἱερώ-
 νυμος ὁμιλεῖ σαφῶς περὶ τῆς «Bibliotheca Origenis et Pam-

7. (Πρβλ. Πρωτοπρεσβ. Κ.Μ. Φούσκα, Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας
 Ἐπίσκοπος ὁ Θαυματουργός (ca' 211/3-270/5). Ἀθῆναι 1969, ἰδίᾳ σ. 71 ἐ.).

phili» (De viris ill. 113). Ἡ ἴδρυσις τῆς Βιβλιοθήκης ἦτο ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ μετὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς ἐν Καισαρείᾳ Σχολῆς ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους⁸. Ἀκριβῆ κατάλογον τῶν χειρογράφων κωδικῶν τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης συνέταξεν ὁ ἱστορικὸς Εὐσεβίος. Τὸν κατάλογον τοῦτον συμπεριέλαβεν ἐν τῷ «Βίβλιόφιλο», ἀπολεσθέντα δυστυχῶς. Ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης πάντως προέρχονται αἱ πολυτιμότεραι εἰδήσεις, ἃς συνέλεξεν ὁ πολὺς Εὐσεβίος καὶ αἵτινες ἐδόξασαν αὐτὸν ἐσαι, ὥστε ν' ἀναγνωρισθῆ δικαίως ὡς ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Ἐπίσης ὁ Ἱερώνυμος πολλάκις ἀναφέρει ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη προσεπορίσατο αὐτῷ πολυτιμότερον ὑλικόν⁹. Εἰς τὸν Ἱερώνυμον ὀφείλομεν ἐπίσης τὴν ἐνδιαφέρουσαν εἰδήσιν, ὅτι τὸ δευτέρον ἡμῖς τοῦ Δ' αἰ. ἡ Βιβλιοθήκη ἀνεεώθη καὶ πάλιν. Οἱ διάδοχοι τοῦ Εὐσεβίου ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἦτοι ὁ Ἀκάκιος (340/66) καὶ ὁ Εὐζώιος (376/9), λόγῳ τῆς διὰ τοῦ χρόνου φθορᾶς τῶν ἐκ παπύρου εἰληταρίων καὶ πρὸς διάσωσιν τῶν ἔργων τῶν συγγραφέων, διέταξαν τὴν ἀντιγραφὴν τούτων ἐπὶ μεμβρανῶν κωδικῶν, ὡς σαφῶς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ Ἱερώνυμος¹⁰. Ἡ περαιτέρω ἱστορία τῆς περιφήμου ταύτης Βιβλιοθήκης σταματᾷ μετὰ τοῦ Ἱερώνυμου. Ὁ Ἰσίδωρος ὁ ἐκ Σεβίλλης (†636) ἀναφέρει, ἄγνωστον ποῦ στηριζόμενος, ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη περιεῖχε περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας τόμους(!), ὅπερ ἐντελῶς ἀπίθανον¹¹. Πότε κατεστράφη ἡ Βιβλιοθήκη, παραμένει καὶ τοῦτο εἰς τὸ σκότος!

8. Ἀξία ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἶναι ἡ διαπίστωσις τοῦ Klostermann¹², ὅτι τὰ διασωθέντα ἄχρις ἡμῶν ἀποσπάσματα ἢ καὶ ἔργα τοῦ Ὠριγένους προέρχονται ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης. Τοῦτο δ' ὀφείλετο εἰς τὸν σεβασμὸν καὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ Παμφίλου πρὸς τὸν σοφὸν του διδάσκαλον, τὰ σοφὰ συγγράμματα τοῦ ὁποίου ἐνδιεφέρετο, ὅπως παντὶ σθένει διασώσῃ καὶ παραδώσῃ τοῖς μεταγενεστέροις πρὸς διδαχὴν καὶ ἀπόδειξιν τῆς σοφίας τοῦ μεγάλου διδασκάλου

8. Εὐσ., Ἐκκλ. Ἱστ. 6,32. Ἱερων., Ἐπιστ. 34 πρὸς Μαρκέλλαν 1.

9. Ἱερων., Ἐπιστ. 34,1. De vir. ill. 3.75 κ.ά.

10. Ἐπιστ. 34,1. De vir. ill. 113 «in membranis instaurare».

11. Etymol. 6,6.

12. Sitzungsberichten d. Kgl. Preuss. Akad. d. Wiss. Zu Berlin 1897, 885 Preuschen — Harnack, Gesch. d. altchristl. Lit. I. 337.

αὐτοῦ. Γνωρίζομεν ἐπίσης ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ἱεροσολύμων (ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Δεκίου τὸ 250), ὁ συμμαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Ὀριγένους ἰδιαίτερον ζήλον ἐπεδείξατο ὑπὲρ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων, γενόμενος ἰδρυτὴς τῆς πρώτης καὶ ἀρχαιοτέρας ἐν Παλαιστίνῃ Βιβλιοθήκης, ἐξ ἧς ἦντλησε τὰς περισσοτέρας εἰδήσεις πρὸς σύνταξιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας του καὶ ὁ Εὐσέβιος¹³.

9. Καὶ νῦν ἡ ἡμετέρα ὑπόθεσις, ἡ σκοποῦσα νὰ καλύψῃ τὴν τεθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω πρώτην ἐρώτησιν. Ἐξ ὑπ' ἀρχῆς ὀφείλω νὰ εἶπω, ὅτι ὑπόθεσιν ἀπλῆν ἐκφράζω, ὡς μὴ ἔχων πηγαιῖας ἀποδείξεις. Ποία δὲ ἡ ἡμετέρα ὑπόθεσις; Ποίαν ἀπάντησιν δίδω εἰς τὸ προβληθέν, οὐ μόνον ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ παντὸς ἐπιστήμονος ἐπισκεπτομένου τὴν Ἰ. Μονὴν τοῦ ὄρους Σινᾶ; Πῶς δηλ. συμβαίνει νὰ διασωθοῦν οἱ ἀρχαιότεροι Κώδικες, τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἐκ τῆς Ἀρχαιότητος καὶ δὴ καὶ τῆς χριστιανικῆς Ἀρχαιότητος, καὶ πῶς ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ διεφυλάχθησαν τὰ μεγίστης καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀνυπολογίστου ἀξίας χειρόγραφα ταῦτα; Πόθεν ταῦτα προέρχονται καὶ τίς ὁ μεριμνήσας περὶ τῆς σωτηρίας καὶ διασφάλισεως τούτων; Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων δύναται νὰ προβληθῇ ἡ δεδικοιολογημένη ὑπόθεσις, ἣν τὸ πρῶτον νῦν διατυπῶ, ὅτι ὁ θησαυρὸς τῶν χειρογράφων τοῦ Σινᾶ καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν κειμηλίων καὶ ἱερῶν Εἰκόνων προέρχεται ἐκ τε τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ πρὸ παντὸς ἐκ τῆς περιφήμου Βιβλιοθήκης τῶν Ὀριγένους καὶ Παμφίλου τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης. Ὁ τε Σιναϊτικὸς καὶ ὁ Ἀλέξανδρινὸς κώδιξ εἶναι ἀσφαλῶς ἀντιγραφα παλαιότερων χειρογράφων, τοῦ ἀρχετύπου αὐτῶν ἀναγομένου εἰς τὸν Β' αἰ., καθ' ἃ ἀνωτέρω ἠτιολογημένως ἐξετέθησαν, καὶ λίαν πιθανῶς προέρχεται ἐκ τοῦ Ἀρχείου τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὀριγένους, ὅστις καὶ ἀντέγραψε τὸν ἀρχετύπον κώδικα καὶ διέσωσεν συναποκομίσας τὸν ἀντιγραφέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης. Ἐνταῦθα ἤρξατο περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰ. ἡ ἐν μεμβράναις ἀντιγραφή τῶν χειρογράφων ἐκ τῶν παύρων πρὸς σωτηρίαν ἐκ τῆς φθορᾶς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἱερωνύμου (ἐνθ' ἀνωτ.). Διατί δὲν δικαιούμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ ὁ λεγόμενος Σιναϊτικὸς κώδιξ εἶναι ὁ ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἐξ ἀντιγραφῆς πα-

13. Εὐσ., Ἐκκλ. Ἱστ. 6,20.39. Ὁ Ἱερώνυμος ἀντιγράφει ἀπλῶς τὸν Εὐσέβιον, ἀνευ ἐτέρας πληροφορίας περὶ τῆς τύχης τῆς ἐν λόγῳ Βιβλιοθήκης.

λαιότερου χειρογράφου ἐπὶ παπύρων, ὅστις ὕστερον μετεφέρθη εἰς τὴν Ἰ. Μονὴν τοῦ Σινᾶ;

10. Ἐν ἐπὶ πλέον ἐπιχείρημα τῆς προβαλλομένης ὑποθέσεως εἶναι τὸ ὅτι διεσώθη ἐν τῇ Ἰ. Μονῇ τοῦ Σινᾶ καὶ ὁ ἀρχαιότερος Κώδιξ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, εἰς κοπτικὴν γλῶσσαν, θαυμάσιος ἐκ παλιμνήστου ἀναφανείς Κώδιξ τοῦ Γ' αἰ. (Πρβλ. Κ. Ν. Παπαμιχαλοπούλου, Ἡ Μονὴ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Ἀθῆναι 1932, σ. 413/15) ὑπὸ δύο μεμορφωμένων περιηγητριῶν Ἀγγλίδων καὶ τοῦ Καθηγητοῦ Harris. Ἡ χρονολογία τοῦ θαυμασίου τούτου παλιμνήστου Κώδικος μεταφέρει ἡμᾶς εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Καισαρείας ἐν Παλαιστίνῃ καὶ τὴν ἐν αὐτῇ Βιβλιοθήκην Ὁργένου-Παμφίλου (περὶ τὸ 232-247). Ἄλλ' ἐπίσης δίδει ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ σκεφθῶμεν, ἐὰν πράγματι τὰ μοναδικὰ εἰς τὴν Οἰκουμένην χειρόγραφα ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ κειμήλια καὶ δὴ καὶ αἱ ἱεραὶ Εἰκόνες, αἱ πρὸ τῆς Εἰκονομαχίας ἱστορηθεῖσαι, διασωθέντα πάντα ταῦτα ἐν τῇ Ἱερᾷ ταύτῃ Μονῇ τοῦ Σινᾶ, πότε καὶ ὑπὸ τίνος μετεφέρθησαν καὶ διατί; Πῶς αἱ ἱστορικαὶ εἰδήσεις σιωποῦν; Μίαν ἐξήγησιν δυνάμεθα ἠτιολογημένην πῶς καὶ εὐλογοφανῆ νὰ δώσωμεν. Ὅτι πάντα τὰ ἱερώτατα καὶ ἀνεκτίμητα ἔργα — χειρόγραφα, κειμήλια, εἰκόνες — μετεφέρθησαν ἐκ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἴσως καὶ ἐκ Μονῶν τινων, φέρ' εἰπεῖν τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου καὶ τοῦ ἁγίου Σάββα —, ὅπως διασωθῶσιν ἐκ τῆς ἀνθρωποστοιβάδος τῶν Ἀράβων εἰσβολέων κατὰ τὸν Ζ' αἰ. Ὅπως ἀκριβῶς μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου πρὸς διάσωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βυζαντίου, τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, καὶ ὁ τίμιος Σταυρός!

Οὕτω πῶς ἐρμηνεύεται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος εὐρίσκεται προσηρητημένη ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῷ ἐξ ἀντιγραφῆς παλαιότερου ἀρχετύπου τοῦ Β' αἰ. προελθόντι Ἀλεξανδρινῷ Κώδικι (τέλη Δ' ἢ ἀρχὰς Ε' αἰ.). Σημειωθῆτω, ὅτι ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κώδιξ εἶχεν ὡς πρότυπον τὸν Σιναϊτικὸν Κώδικα (Πρβλ. τὸ καὶ σήμερον ἀξιολογώτατον ἄρθρον τῶν Κ. Tischendorf — O.v. Gebhardt, Realencyklopädie f. protest. Theologie und Kirche. Leipz. 1897 II, 728-773 καὶ ἰδίᾳ σ. 739/41).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἐνησυχητικὰ σημεῖα.

Κατὰ πρόσφατον δημοσιογραφικὴν ἔρευναν, γενομένην μεταξὺ 100 νέων τῆς πρωτευούσης, ἦλθον εἰς φῶς τὰ ἑξῆς ὄχι τόσον καθησυχαστικὰ στοιχεῖα. Οὗτοι δαπανοῦν τὰ 60% περίπου τῶν ἐλευθέρων ὥρῶν των εἰς παρακολούθησιν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων, τὸν δὲ ὑπόλοιπον χρόνον εἰς γήπεδα, ἐλαφρὰ θεάματα, κέντρα διασκεδάσεως καὶ ἀνάγνωσιν κοσμικῶν περιοδικῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὕλη, ὡς γνωστόν, δὲν προσφέρεται πάντοτε ὑπὸ ὕγιᾶ ἠθικῆ καὶ κριτήρια. Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν ὅτι ἡ νεότης, κατὰ τὰς ἡμέρας μας, δὲν διατηρεῖ πολλὰς σχέσεις πρὸς ὅ,τι ἐμπνέει καὶ διδάσκει τὸ Ἐδαγγέλιον. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπισημανθῇ τὸ κακὸν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὕτη νὰ ἀποδυσθῇ εἰς κάθε προσπάθειαν, διὰ νὰ προσεγγίσῃ τὴν τουφερὰν ἡλικίαν, ἐπιδρωσα ἐπ' αὐτῆς ἀναπλαστικῶς.

Ὡς ὁ Καλὸς Ποιμὴν.

Κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον παρατηρεῖται πάντοτε μία χαλάρωσις τῶν δεσμῶν τοῦ ἐνοριακοῦ πληρώματος μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ ἐκκλησιάσματα, κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς ἑορτάς, εἶναι αἰσθητικῶς ἄραια. Καὶ ἡ προσγινόμενη ἐκ τούτου ψυχικὴ ζημία ἔχει ἐνίοτε μονιμώτερον χαρακτῆρα. Τὸ φαινόμενον ἔχει τότε τὴν ἐννοίαν ὀριστικῆς ἀπωλείας ψυχῶν. Πρέπει λοιπὸν οἱ κατ' ἐνορίαν ποιμένες νὰ τὸ συνειδητοποιήσουν καὶ νὰ κάμουν τὸ πᾶν, ὥστε νὰ μὴ χάνουν τὴν ἐπαφὴν πρὸς τὰ πνευματικά των τέκνα. Ἐκκλησία ἀκίνητος, ἀναμένουσα ἀπλῶς νὰ ἔρχονται πρὸς αὐτὴν αἱ ψυχαί, εἶναι ἀκατανόητος. Ἀνάγκη νὰ τὰς πλησιάσῃ καὶ ἡ ἴδια, διὰ τῶν ποιμένων της. Ἐχουν οὗτοι, πρὸ αὐτῶν, ὡς πρότυπόν των τὸν καλὸν ποιμένα τῆς γνωστῆς Παραβολῆς τοῦ Κυρίου, τὸν κινούμενον καὶ ἔξεροχόμενον εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πλανωμένου προβάτου.

Αἱ Παιδικαὶ κατασκηνώσεις.

Αἱ ἐνορίαί, πρὸ ὀργανώνουν παιδικὰς κατασκηνώσεις, ἀντιμετωπίζουν ὄχι μόνον οἰκονομικά, ἀλλὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα. Διότι ἡ ζωὴ διὰ τὰ παιδιά, ἂν εἰς αὐτὰς τὰς κατασκηνώσεις εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὠραία, ἀπαιτεῖ ὅμως προσοχὴν ἐκ μέρους

τοῦ ὑπευθύνου ποιμένος καὶ τῶν συνεργῶν του, διότι περικλείει ἠθικοὺς κινδύνους διὰ τὴν συμβιοῦσαν νεότητα. Ἄν δὲν δοθῇ προσοχὴ εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν παιδίων καὶ τῶν νέων, ἡ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι δὲν λείπουν ἐνίοτε κρούσματα ἠθικῆς φύσεως. Ἡ ἐδθύνη λοιπὸν εἶναι βαρυτάτη ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, ἂν δὲν ληφθοῦν ἐκ τῶν προτέρων ὅλα τὰ μέτρα, τὰ ἐπιβαλλόμενα πρὸς ἀποτροπὴν τοιούτων ὀδυνηρῶν ἐκπλήξεων.

Βάναυσος μεταχείρισις.

Ὡρισμένοι λειτουργοὶ δὲν ἀπαγγέλλουν μὲ τὴν ὀφειλομένην χρονικὴν ἄνεσιν καὶ καθαρότητα φωνῆς τὰς εὐχὰς καὶ τὰ ἀναγνώσματα κατὰ τὴν θείαν λατρείαν. Τὸ φαινόμενον εἶναι ἀπαράδεκτον καὶ διὰ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Μαρτυρεῖ ἀσέβειαν καὶ κινεῖ εἰς σκανδαλισμὸν. Ἡ προσευχὴ γενικῶς εἶναι θεάρεστος καὶ ψυχοφελής, ὅταν ἐκάστη λέξις τῆς προσφέρεται μὲ τὴν θέρμην καὶ τὴν προσοχὴν, ποὺ τῆς ἀξίζουσιν. Ὁ βαναυσουργῶν οὕτω ἐπὶ τῆς θείας λατρείας ἱερεὺς δεικνύει ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται δι' ὅ,τι ἐξέρχεται ἐκ τῶν χειλέων του. Ὅτι ἡ θεία λατρεία εἶναι δι' αὐτὸν ἓν εἶδος ρουτίνας. Ἄς προσπαθήσουν λοιπὸν, ὅσοι ἐκ τῶν λειτουργῶν ἐμφανίζουσιν τὸ θέαμα καὶ ἄκουσμα αὐτό, νὰ ἀνανήψουν, πρὸς ὄφελος ἑαυτῶν καὶ τοῦ ποιμνίου των. Δὲν εἴμεθα ζῶσα Ἐκκλησία, ὅταν ἔχωμεν εἰς τὸ παθητικὸν μας τοιαύτην βάνανσον μεταχείρισιν τοῦ λειτουργικοῦ λόγου.

Θλιβερὸν πρωτεῖον.

Κατὰ στατιστικὰ δεδομένα, ἀνακοινωθέντα προσφάτως διὰ τοῦ Τύπου, ἡ Ἑλλάς ἔρχεται πρώτη, μεταξὺ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, εἰς ποσοστὸν τροχαίων ἀτυχημάτων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἡ ἐκπληξις εἶναι ὀδυνηρά. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν στερεῖται ἐξηγήσεως. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὡς λαὸς δὲν ἔχομεν ἀνεπτυγμένον τὸ αἶθημα συμμορφώσεως πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν λογικὴν. Ἡ πραγματικότης ἀφορᾷ ὀδηγούς καὶ πεζούς. Ἄν ὑπῆρχε σεβασμὸς πρὸς τὰ φωτεινὰ σήματα καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῆς τροχαίας κυκλοφορίας, δὲν θὰ ἐθρηνοῦντο ἑκατόμβαι νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ὡς συμβαίνει ἔως τώρα. Τί πρέπει διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ χώρα μας ἀπ' αὐτὸ τὸ θλιβερὸν πρωτεῖον, ποὺ καθόλου δὲν μᾶς τιμᾷ καὶ στοιχίζει τόσον αἶμα; Οἱ ἀρμόδιοι, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν μέτρων, ἔκριναν ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ μία διαφωτιστικὴ ἐκστρατεία πρὸς τὸν λαόν. Ὁρθὴ ἢ ἀπόφασις. Εἰς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάσῃ καὶ ἡ Ἐκκλησία. Οἱ ποιμένες τῆς ὀφείλουσαν νὰ μετὰ-

Ἐπί τῷ ἑορτασμῷ τοῦ ἔτους τοῦ Μ. Ἀθανασίου

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ*

Δ'

Ἡ ζωὴ τοῦ Ἀθανασίου ὡς ἐπισκόπου ὑπῆρξε ζωὴ αὐτοθυ-
σίας, αὐταπαρνήσεως καὶ ἡρωϊσμοῦ. Ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ θαρ-
ραλέας συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν καὶ Ἡ-
μιαρειανῶν ἐγένετο ὁ στόχος πολλῶν ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐ-
πιθέσεων. Ἐνεκα τῶν κατ' αὐτοῦ σκευωριῶν καὶ συκοφαντιῶν
τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι κατῴρθωσαν νὰ ἐπηρεάζουν καὶ αὐτὸν
τὸν αὐτοκράτορα, «πεντάκις καθηρέθη καὶ ἐξωρίσθη καὶ ἀπὸ τὰ
46 ἔτη τῆς ἀρχιερωσύνης του διήλθε περισσότερα τῶν δέκα ἕξ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 199 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

*σχουν εἰς αὐτήν, ἀποδεικνύοντες ὑγιᾶς κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον καὶ
πραγματικὴν ἀγάπην πρὸς τὰ πνευματικὰ των τέκνα.*

Διὰ τὴν Τηλεόρασιν .

Εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἡ Τηλεόρασις κατέστη ἡ ψυχαγωγία
τῶν περισσοτέρων. Ἄλλὰ τί εἶδους ψυχαγωγία; Αἱ πλείσται τῶν
μεταδιδομένων ἐκπομπῶν δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένοι φθοροποιοῦ διὰ
τὰς ψυχάς, ἰδίως τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων, ὑλικοῦ. Κατὰ κοινὴν
διαπίστωσιν, οἱ ἰδιῶται παραγωγοί, χάριν τῶν παρεμβαλλομένων
διαφημίσεων, προτιμοῦν τὰς σκηρὰς βίας καὶ σέξ, μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι
καθιστοῦν ἐλκυστικὸν τὸ προσφερόμενον εἰς τὰς μάζας θέαμα. Ἦτο
καιρὸς πλέον νὰ ἐπέμβῃ ἡ Πολιτεία, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλωστε ἀνή-
κουν οἱ τηλεοπτικοὶ Σταθμοί. Ἡ κοινὴ γνώμη ὑπεδέχθη μὲ ἀνα-
κούφισιν τὴν ἀνακοινωθείσαν ἀπόφασιν, ὅπως ἀποσυμφωρηθοῦν τὰ
μεταδιδόμενα προγράμματα ἐκ τοιούτων σκηρῶν. Ἀξιέπαινος ἡ
ἀπόφασις. Ἀρκεῖ τὸ πρᾶγμα νὰ μελετηθῇ καλῶς καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ
τὸ νέον μέτρον μὲ συνέπειαν καὶ ὄντως ὑγιᾶ κριτήρια. Οὕτως ἡ
Τηλεόρασις θὰ παύσῃ νὰ βλάπτῃ καὶ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ
πραγματι ὠφέλιμος εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Ἡ ἠθικὴ καθα-
ρότης κάθε ἄλλο παρὰ εἶναι μειονέκτημα διὰ τὴν παροχὴν τέρφως.

εις την εξορίαν. Οί Ἀρειανοὶ ἐφεύρισκον διὰ τὸν βλάψουν μυρίας ὄσας συκοφαντίας, τῶν ὁποίων ἀπεδεικνύετο τῆς μιᾶς μετὰ τὴν ἄλλην τὸ ψεῦδος. Τοιοῦτοτρόπως λ.χ. τὸν κατηγορήσαν, ὅτι συνωμότηι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅτι ἔστειλε πολλὸν χρυσὸν πρὸς τινὰ ἐπαναστάτην· τὸν κατηγορήσαν, ὅτι ἐφόνευσε δῆθεν κάποιον ἐπίσκοπον Θηβαΐδος Ἀρσένιον καὶ ὅτι ἀποκόψας τὴν δεξιάν του χεῖρα μετεχειρίζετο αὐτὴν εἰς μαγικὰς τέχνας· ὁ αὐτοκράτωρ διέταξεν ἀνακρίσεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ εὐρεθῆ κρυπτόμενος ὁ Ἀρσένιος ζωντανός, ὅτε καὶ προσήχθη πρὸ τῆς ἐν Τύρῳ συνόδου, ἡ ὁποία ἐδίκασε τὸν Ἀθανάσιον»³¹. Τότε ὁ Ἀθανάσιος, ἐπιδεικνύων τὰς δύο χεῖρας τοῦ ζῶντος Ἀρσενίου, εἶπεν: «ἄλλην δὲ (χεῖρα) ζητεῖτω μηδεὶς· δύο γὰρ ἀνθρώπων ἕκαστος παρὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ὄλων ἐδέξατο χεῖρας»³². Ὁ Ἀθανάσιος, παρὰ πάσας τὰς κατ' αὐτοῦ ῥαδιουργίας, ἔμενεν ὡς βράχος ἀκλόνητος, πρόθυμος νὰ ὑποστῇ τὰ πάντα χάριν τῶν πεποιθήσεών του. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ ἐξῆς λόγοι του: «Οὐχ οὕτως ἔχω πεποιθυῖαν τὴν καρδίαν μου ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὡς ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς. Τεθάρρηκα γάρ, ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ πάσῳ καὶ τῷ ἔλεει αὐτοῦ δυναμούμενος, κἂν ἀναιρεθῶ, ἔτι μᾶλλον εὐρίσκω παρ' αὐτῷ ἔλεος». Ἐκ τῆς ἐξορίας γράφει χαρακτηριστικῶς: «Μῆτε θάνατον σωματικὸν φοβηθῶμεν... Μᾶλλον εὐχόμεθα διώκεσθαι παρ' αὐτῶν ἢ τὸν τοῦ Ἰούδα μιμήσασθαι τρόπον»³³. Ὡσαύτως ἄξιοι ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Μ. Ἀθανασίου, οἵτινες περιλαμβάνονται εἰς ἐγκύκλιόν του πρὸς πάσας τὰς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου. Εἶχε γίνοι πρότασις εἰς τοὺς ἐπισκόπους νὰ υπογράψουν τύπον τινὰ ὁμολογίας ἀρειανίζοντα. «Ἄλλ' ἡμᾶς, ἔγραφεν ὁ Ἀθανάσιος, τίποτε δὲν θὰ μᾶς πείσῃ ἐκ τούτων, οὔτε θὰ μᾶς χωρίσῃ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη μὲ θάνατον μᾶς ἀπειλοῦν οἱ αἰρετικοί. Διότι εἴμεθα Χριστιανοὶ καὶ ὄχι ἀρειανοί. Ναί, ἀδελφοί, ὑπάρχει ἀνάγκη τοιαύτης παρρησίας τώρα· διότι δὲν ἐλάβομεν πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον, ἀλλ' ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει καλέσει, διὰ νὰ εἴμεθα ἐλευθεροί. Καὶ θὰ ἦτο ἀληθῶς αἰσχρὸν καὶ λίαν αἰσχρὸν, ἐὰν τὴν πίστιν, τὴν ὁποίαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐλάβομεν, ταύτην χάσωμεν διὰ τὸν Ἀρειον ἢ διὰ τοὺς τὰ τοῦ Ἀρείου φρονοῦντας. Ἦδη πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι

31. Δ. Μπαλάνου, Μεγάλαι μορφαι τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1942, σελ. 60-61.

32. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησι. Συγγραφέων, τόμ. 30, σ. 14.

33. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἡ αἰωνία ἀλήθεια, ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 45.

ἔτοιμοι μέχρις αἵματος νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὰς πανουργίας ἐκείνων, ἀκούοντες μάλιστα καὶ περὶ τῆς σταθερότητός σας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ σᾶς ἔχει ἀκουσθῆ δυνατὰ ὁ κατὰ τῆς αἵρέσεως ἔλεγχος καὶ ὡς ὄφιν ἐκ τῶν φωλεῶν ἢ αἵρεσις ἔχει ἀποκαλυφθῆ, παρ' ὑμῖν ἔχει διαφυλαχθῆ τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ὁ Ἡρώδης ἐζήτησε νὰ φονεύσῃ, καὶ ζῆ ἐν ὑμῖν ἢ ἀλήθεια καὶ ὑγιαίνει παρ' ὑμῖν ἢ πίστις. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, κρατοῦντες στερεὰ τὴν πίστιν τὴν γραφεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων καὶ ταύτην μὲ πολλὴν προθυμίαν ὑπερασπίζοντες καὶ μὲ πολλὴν εἰς τὸν Κύριον πεποίθησιν, γίνετε τύπος εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ, δεικνύοντες ὅτι ἤδη πρόκειται ἀγὼν κατὰ τῆς αἵρέσεως, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας... Καὶ ἄς μὴ φοβηθῶμεν τὸν σωματικὸν θάνατον, ἀλλὰ πάντων μᾶλλον ἄς προκρίνεται ὁ λόγος τῆς ἀληθείας... Καὶ γνωρίζω μὲν, ὅτι διψοῦν τὸ αἷμά μου καὶ δὲν παύουν ἕως τώρα θέλοντες νὰ χύσουν αὐτό. Ἄλλὰ δὲν μὲ νοιάζει διόλου. Διότι γνωρίζω καὶ ἔχω πεποίθησιν, ὅτι εἰς τοὺς ὑπομένοντας ὁ μισθὸς θὰ εἶναι παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ ὅτι καὶ σεῖς ὑπομείναντες, ὅπως οἱ πατέρες, καὶ παράδειγμα γενόμενοι εἰς τοὺς λαοὺς καὶ ἀνατρέποντες τὴν ξένην καὶ ἀλλοτρίαν ταύτην ἐπίνοιαν τῶν ἀσεβῶν, θὰ ἔχητε μὲν τὸ καύχημα λέγοντες· Τὴν πίστιν τετηρήκαμεν, θὰ ἀπολαύσητε δὲ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς ἐκείνους, οἵτινες Τὸν ἀγαποῦν»³⁴.

Τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι ἡ ζῶσα πίστις του τόσο ἐνεδυνάμωνε καὶ ἀνεξωγοῦνε αὐτόν, ὥστε οὗτος, παρὰ πάσας τὰς περιπετείας καὶ ἐξορίας του, εὑρίσκει καιρὸν καὶ δύναμιν διὰ πλουσιωτάτην εἰς ποσὸν καὶ ποιὸν συγγραφικὴν δρᾶσιν, ἰδίως κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ³⁵. Ὡς προσφυῶς ἔχει λεχθῆ, «δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν αὐτόν ἐν σπηλαίῳ τινὶ ἢ παρὰ τὴν σκιάν φοινίκου ἢ ἐν λιτοτάτῳ μοναχικῷ κελλίῳ ἢ ἐν ἀχυροσκεπεῖ καλύβῃ καθήμενον ἐπὶ ριπὸς (ψάθας), ἐκ φύλλων φοινίκων κατεσκευασμένης, ἔχοντα πλησίον του κύλινδρον παπύρου καὶ διαρκῶς συγγράφοντα.

Περίξ βασιλεὺς νεκρική σιγή. Ὁ καυστικός ἥλιος τῆς Αἰγύπτου ἀναγκάζει καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν νὰ καταφύγωσιν. Ὁ Πατριάρχης ἐπὶ τοῦ παπύρου γράφει πυρετωδῶς ἐπὶ ὥρας μακράς· διακόπτει ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὴν ἐργασίαν, ἵνα κατασιγάσῃ τοὺς νυγμοὺς τῆς πείνης διὰ φοινίκων καὶ

34. Νεοελληνικὴ ἀπόδοσις (ὑπὸ Π. Ν. Τρεμπέλα) ἐν Περιόδ. «Ζωή», ἔτος 1928, σελ. 311.

35. Δ. Μ π α λ ά ν ο υ, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 62. Τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Πατρολογία, σελ. 242 ἐξ.

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

ε) Ἡ διάλυσις τῶν γυναικείων Μονῶν.

Πάλι καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι χρειάσθηκε νὰ εἰσηγηθῆ ἡ Σύνοδος, ἔπειτα βέβαια ἀπὸ σχετικὴ ἐντολὴ τοῦ Ὑπουργείου πού ἔφθασε στίς 22 Ἰανουαρίου 1834. Τὸ Ὑπουργεῖο βασιζόμενον στὸ ἀπαράδεκτο βέβαια καὶ κατακριτέο γεγονός τῆς συνοικίσεως εἰς μονὰς μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν — καίτοι τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν εἶχε τόση ἔκτασι ὅση τοῦ ἀπέδιδε τὸ Ὑπουργεῖο — διέτασσε τὴν ἄμεσο λήψι μέτρων διὰ τὴν «προθέλυμνον τοῦ κακοῦ ἔκκοπῆν». Πρὸς τοῦτο θὰ ἔπρεπε οἱ μοναχὲς νὰ μεταβοῦν σὲ γυναικεῖα μοναστήρια, πού νὰ ἔχουν δύναμι ὄχι ὀλιγοτέραν τῶν 25 ψυχῶν ἢ νὰ κλειστοῦν στὰ σπίτια των «σχολάζουσαι τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἀγαθοεργίᾳ». Καὶ ναὶ μὲν τὸ Ὑπουργεῖον, ὅπως βλέπομε, δὲν διέτασσε ρητῶς τὴν διάλυσιν τῶν γυναικείων μοναστηρίων, ἔδιδεν ὅμως ἐμμέσως ἀφορμὴν εἰς τὴν Σύνοδον νὰ εἰσηγηθῆ αὐτὴ κάτι τέτοιο, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ προφορικὰς ὁδηγίαις πού τῆς εἶχαν δοθῆ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 274 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

ὔδατος ἢ ἵνα ἐκ βάθους ψυχῆς προσευχηθῆ καὶ δεηθῆ τοῦ Παν-οικτίρμονος «ὕπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως»³⁶.

Εἰς τὸ τέλος ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐθριάμβευσεν. Οἱ ἀγῶνές του συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἀνακληθεὶς ὁ Ἀθανάσιος ἐκ τῆς τελευταίας ἐξορίας, ἔμεινε πλέον «ἀδιατάραχος ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ τοῦ θρόνου μέχρι τέλους τοῦ πολυκυμάντου βίου του. Ἀπέθανεν ὑπερβὰς τὸ 75ον ἔτος τῆς ἡλικίας του»³⁷.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

36. Μ. Κωνσταντινίδου, Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, σελ. 204. «Θεὸς καὶ Κόσμος», ἐκδ. 3ῆ ὑπὸ «Ζωῆς», Ἀθῆναι 1954, σελ. 198.

37. Δ. Μπαλάνοῦ, Πατρολογία, σελ. 242.

«κατὰ τὴν συνήθη τοῦ δράματος διασκευήν»³⁹. Ἡ ἴδια πάντα τακτική. Ὁ πιὸ ἀδύνατος νὰ «βγάλη τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιά», ὁ πιὸ πονηρὸς νὰ μένη κρυμμένος στὰ παρασκήνια, κινῶντας τὰ νήματα ἀπὸ τὸ ἡμίφως. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι ποιὸς φέρει κάθε φορὰ τὴν εὐθύνη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἱστορίας, γιὰ τὶς συνέπειες πράξεων καὶ ἀποφάσεων ποὺ λαμβάνονται κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῶν περιστάσεων, ὅταν ἐλλεῖπουν τὰ ἡγετικά ἀναστήματα γιὰ νὰ ὑψώσουν μὲ σθένος τὴν φωνὴ πρὸς ὑπεράσπισι τῶν δικαίων.

Στὶς 31 Ἰανουαρίου ἔστειλε τὴν ἀπάντησί της πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο ἢ Σύνοδος. Ἀπάντησι ποὺ γεννᾷ τὸν οἶκτο σὲ ὅποιον θέλει νὰ τὴν ἀξιολογήσῃ.

Στὴν ἀπάντησί της αὐτὴ ἢ Σύνοδος ἐπρότεινε α) νὰ καταργηθοῦν ὅλα τὰ γυναικεῖα Μοναστήρια, ἐκτὸς τριῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν ἀνὰ ἓν στὴν Πελοπόννησο, στὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ στὰς νήσους, β) νὰ παραχωρηθοῦν στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Ταμεῖον ὅλα τὰ κτήματα τῶν Μονῶν, εἴτε διαλυομένων εἴτε διατηρουμένων, γ) νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ σπίτια τῶν ὄλες οἱ κάτω τῶν 40 ἐτῶν μοναχές, ἐνδιατρίβουσαι πλέον κατὰ κόσμον, ἐνῶ οἱ ἄνω τῶν 40 ἐτῶν νὰ συγκεντρωθοῦν στὰ 3 διατηρούμενα μοναστήρια ἢ νὰ γυρίσουν εἰς τὰ σπίτια τῶν ὡς μοναχές. Μὲ τὴ βία νὰ ὑποχρεωθοῦν οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς τῶν κάτω τῶν 40 ἐτῶν μοναζουσῶν νὰ τὶς δεχθοῦν στὸ σπίτι, ἐὰν αὐτοὶ δυστροπήσουν, καὶ δ) νὰ τοποθετηθοῦν δύο σεβάσμιοι ἱερομόναχοι ὡς ἐφημέριοι εἰς ἕκαστον τῶν διατηρουμένων μοναστηρίων, ποὺ ἐφεξῆς θὰ ἔπρεπε νὰ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐξάρτησι τῶν οἰκείων Ἐπισκόπων, καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ ἄβατον.

Αὐτὴ ἦτο σὲ γενικὲς γραμμὲς ἢ πρότασι τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ γεμίζει μὲ λύπη τὴν κάθε ψυχὴ. Ποιὸς θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀστοργία αὐτῆ; Ἔστω καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι συνέβαινον ἔκτροπα στὶς γυναικεῖες Μονές, ποιὸς λόγος συνέτρεχε γιὰ νὰ προταθῇ σὰν λύσις ἢ διάλυσις; Καὶ μάλιστα μὲ παράλληλο βίαιον ἀποσχηματισμὸ τῶν μοναζουσῶν ἀπὸ μιὰ ὀρισμένη ἡλικία καὶ κάτω; Στ' ἀλήθεια διστάζει κανεὶς νὰ παραδεχθῇ πὼς μιὰ τέτοια πρότασις προήλθε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Ὑστερα τί νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τὴν προτεσταντικὴ Ἀντιβασιλεία. Ὑπάρχει πάντως γι' αὐτὴν κάποιο ἐλαφρυντικό.

Τὸ Διάταγμα ἐξεδόθη στὶς 9 Μαρτίου 1834. Καὶ περιελάμβανε ὅλα τὰ σημεῖα τῶν συνοδικῶν προτάσεων γιὰ τὶς γυναικεῖες Μονές. Συγκεκριμένα μὲ αὐτὸ α) διελύοντο καὶ κατηργοῦν-

39. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 253.

το ὅλα τὰ γυναικεῖα μοναστήρια τοῦ Κράτους, ἐκτὸς τριῶν ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν ἀνά ἕν στάς νήσους, στήν Πελοπόννησο καί στήν Στερεάν Ἑλλάδα. Σέ περίπτωσι ἀνάγκης ἤμποροῦσε νὰ ἰδρυθῆ καί τέταρτο μοναστήρι, ἀλλά μόνον προσωρινῶς. Στήν Ἱερὰ Σύνοδο ἀνετίθετο ἡ ἀρμοδιότης τοῦ νὰ ὀρίση αὐτὰ τὰ τρία μοναστήρια. β) Σέ κάθε γυναικεῖα Μονή ἔπρεπε νὰ ἐγκαταβιοῦν τοῦλάχιστον 30 μοναχές. Ἄν σέ κάποιο ἀπό τὰ τρία διατηρούμενα μοναστήρια δέν ὑπῆρχε ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς, τοῦτο διελύετο καί οἱ λιγοστὲς μοναχές του πῆγαιναν σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο. γ) Ὅλες οἱ κάτω τῶν 40 ἐτῶν μοναχές θὰ ἔπρεπε νὰ προσκληθοῦν ἀπὸ τὸν οἰκεῖο Ἐπίσκοπό των «νὰ παραιτήσωσι τὴν μοναστικὴν ζωὴν καί νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν κόσμον» μαζί μὲ τὴν διαβεβαίωσίν του ὅτι δύνανται νὰ πράξουν τοῦτο «ἀκατακρίτως». Γιὰ ἐλάχιστες ξεχωριστὲς περιπτώσεις ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ κάποια ἐξαίρεσις. δ) Ὅλες οἱ ἄνω τῶν 40 ἐτῶν μοναχές ἦσαν ἐλεύθερες ἢ νὰ περιορισθοῦν σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τρία διατηρούμενα μοναστήρια ἢ νὰ γυρίσουν στὸν κόσμον. Ἐὰν ἔμεναν στὰ μοναστήρια, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀσχολοῦνται εἰς γυναικεῖα ἐργόχειρα, εἰς τὸ νὰ δέχωνται καί περιθάλπουν «τοὺς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ μοναστήρια στελλομένους πτωχοὺς, ἀσθενεῖς καί παράφρονες» καί «νὰ διδάσκωσιν ἀμισθὶ τὰ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς αὐτὰ στελλόμενα ὀρφανὰ καί πτωχὰ κοράσια». ε) Τὰ μοναστήρια αὐτὰ κατὰ μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος ὑπήγοντο στὸν οἰκεῖο Ἐπίσκοπο, κατὰ δὲ τὴν διοίκησι στὸν Νομάρχην καί τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας. στ) Ὅλη ἡ κινητὴ καί ἀκίνητος περιουσία τῶν μονῶν περιήρχετο εἰς τὸ Ἐκκλησι. Ταμεῖον, ἐκτὸς 4-6 στρεμμάτων γῆς γύρω ἀπὸ κάθε μοναστήρι ποῦ ἀφήνονταν στὶς μοναχές «πρὸς φυτοκομίαν». ζ) Σέ κάθε μονὴ διορίζετο παρὰ τῆς Ἱ. Συνόδου, μὲ κυβερνητικὴ ἐπικύρωσι, ἕνας Οἰκονόμος, ἄνω τῶν 60 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε, μεταξὺ τῶν καθηκόντων του, νὰ ἐπιτηρῆ τις μοναχές καί τὴ διαγωγή των, νὰ κρατῆ τὰ κλειδιὰ τῆς Μονῆς, νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴ διατροφή τῶν μοναχῶν, νὰ διορίζῃ τὸν ἐφημέριον καί πνευματικόν. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ μισθοδοτῆται μὲ 100 δραχμῆς (ὁ μισθὸς τοῦ ἐφημερίου ἦτο 30 δραχμῆς) καί νὰ ἔχη «ἀνέξοδον τροφὴν καί κατοικίαν ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου». Ἐπίσης ὁ Οἰκονόμος θὰ προῆδρευε τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀδελφότητος πρὸς ὑπόδειξιν τριῶν ὑποψηφίων γιὰ τὴ θέσι τῆς Ἡγουμένης. Ἐξ αὐτῶν ἡ Σύνοδος θὰ ἐπέλεγε τὴν πιὸ κατάλληλην γιὰ τὴ θέσι αὐτῆ, ἐνῶ τὸ Ὑπουργεῖον ἔπρεπε μετὰ ταῦτα νὰ ἐπικυρώσῃ αὐτὴ τὴν ἐκλογὴν, ἂν ἤθελε. Τέλος η) γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν συντηρήσεως τοῦ μοναστηρίου καί τῶν ἀδελφῶν θὰ ἔπρεπε νὰ διατίθενται βασικά τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὰ ἐργόχειρα τῶν μοναχῶν, καί ἐν ἀνάγκῃ

«θέλει διδασθαι τὸ ἐλλείπον ἀπὸ τὸ συστηθὲν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον» κατὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργείου.

Τώρα κάθε ένας ἡμπορεῖ νὰ βγάλῃ συμπεράσματα. Ὡς τόσο καὶ τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσωμε ἐδῶ. Ἡ Σύνοδος, μόλις ἐξεδόθη τὸ Διάταγμα τοῦτο, ἔσπευσε νὰ συντάξῃ Ἐγκύκλιο, τὴν ὑπ' ἀρ. 438, διὰ τῆς ὁποίας ἀνήγγειλλεν εἰς τοὺς Ἐπισκόπους ὅτι καταργοῦνται τὰ γυναικεῖα μοναστήρια. Στὴν Ἐγκύκλιο αὐτὴ διέλαβε καὶ περὶ τῆς προηγηθείσης διαλύσεως τῶν ἀνδρῶν μονῶν, πρᾶγμα ποῦ δὲν εἶχε τότε τολμήσει νὰ κάμῃ, ἴσως διὰ τὸν φόβον ἀποδοκιμασίας. Ἀφοῦ ὅμως ἡ διάλυσις ἐκείνη ἐπέτυχε χωρὶς ἐπεισόδια, τώρα ἤρχετο νὰ ἀναγγείλῃ τὸ νέο κατόρθωμα, ἀφοῦ μάλιστα ἐχαρακτήριζε τὰ ληφθέντα μέτρα σὰν προσπάθεια διὰ τὴν «εἰς τὴν πρώτην, εἰ δυνατόν, ἀρχὴν ἐπαναγωγῆν τοῦ μοναχικοῦ βίου». Καὶ προσέθετε: «Τὴν γνώμην ταύτην τῆς Συνόδου δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις θέλει τὴν ἀποδοκιμάσει καὶ κατακρίνει, ἀφ' οὗ σκεφθῆ μετὰ τινος προσοχῆς εἰς τὰ ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου προσδοκώμενα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους ἄπειρα καλά, καὶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν μοναστηρίων μεγίστην ἠθικὴν ὠφέλειαν»!

στ) Τὰ βαθύτερα αἷτια.

Ἐλάτε τώρα νὰ τεχνολογήσωμε τὸ Διάταγμα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε ποιοὺς σκοτεινοὺς σκοποὺς ἐξυπηρετοῦσε, παρὰ τὶς ἀντίθετες διαβεβαιώσεις τῆς Συνόδου. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὰ τρία μοναστήρια ποῦ διετηρήθησαν, ἦσαν ἓνα στὴν Πελοπόννησο τῆς Λουκοῦς (Ἄστρος Κυνουρίας), ἓνα στὴν Ἀττικὴ, τῆς Καισαριανῆς, καὶ ἓνα τρίτο στὴ Θήρα. Ἀργότερα ἐπετράπη καὶ ἐν ἀκόμῃ μοναστήριον εἰς Τήνον (βλ. Σπ. Μαρκεζίνη, ἐνθ' ἀν. Α' σ. 120). Ἀπ' αὐτὰ μόνο τὸ τελευταῖο ἔμεινε ἀνοικτό, τὰ δὲ δύο ἄλλα ἐκλείσθησαν δι' ἔλλειψιν μοναζουσῶν. Οὔτε μία εὐρέθη νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτά. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάγῃ; Ἦταν εὐκόλο πρᾶγμα γιὰ τὴν ἀσθενῆ γυναικεῖα φύσι τῶν καλογορραίων, νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ἐνδαιτιήματά των καὶ νὰ μεταβοῦν σὲ τόσο μακρυνῆς ἀποστάσεις; «Αἱ μακραὶ τῶν τόπων ἀποστάσεις — παρατηρεῖ ὁ Οἰκονόμος — συντρίβουσι πολλακίς τὴν εἰς τὸ μονάζειν προθυμίαν τῶν γυναικείων ψυχῶν, καθότι τὸ θῆλυ γένος, οἰκουρὸν καὶ ἀσθενὲς ἐκ φύσεως ὄν, ἐπομένως καὶ πρὸς μακρὰς ὁδοιπορίας καὶ χώρας ἀγνώστους ἄτολμον καὶ δειλὸν ἀποβαίνει»⁴⁰. Ἦταν

40. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 261-262.

εύκολο νά ἀφήσουν τὸ γνωστὸ ἔδαφος τῆς γῆς των καὶ νά τραποῦν σὲ μέρη ἄγνωστα, μακρὰν τῶν οἰκείων των ἀκόμη;

Ἐπομένως, τί ἔγιναν οἱ μοναχές; Ἄς ἀκούσωμε καὶ πάλιν τὸν Οἰκονόμον: «Τῶν δὲ διαλυομένων (μονῶν) αἱ μοναχαὶ διεσκορπίσθησαν μονοχίτωνες καὶ πανάποροι, ἐν αἷς καὶ πολλοὶ ὑπέργηροι. Καὶ αἱ μὲν ἐπανῆλθον παρὰ τοὺς συγγενεῖς ἢ κατέβησαν εἰς τὰ χωρία, καὶ ζῶσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐργοχειρῶν»⁴¹.

Ἄλλες πάλιν, ὅπως ἐκεῖνες οἱ ἀδελφές τῆς μονῆς τῆς Ἁγ. Μαρίνης Ἄνδρου, «ἔμειναν ἐπὶ πολὺ θυραυλοῦσαι παρὰ τὴν ἰδίαν μονὴν προτιμᾶσαι παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ», ἐνῶ δὲν ἔλειψαν καὶ πιὸ τραγικὲς περιπτώσεις, ὅπως ἐκεῖνη τῆς μοναχῆς Ἰαῆλ ἀπὸ τὴν Κορινθία, ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη στὸν Ἐπίσκοπόν της καὶ «ἐκλαίει ζητοῦσα παραμυθίαν καὶ θρηνοῦσα τὴν συμφορὰν· ἐπειδὴ δὲ θυμωθεὶς ὁ Ἀρχιερεὺς εἶπε πρὸς αὐτήν: «Ὑπαγε ὑπάνδρουσαι· τοῦτο συγχωρεῖται καὶ εἰς μοναχὰς καὶ εἰς μοναχοὺς» φρίξασα ἢ παρθένος· «Σὲ τοίνυν (εἶπεν) Ἀρχιερεῦ τοῦ Θεοῦ, ἐκλέγομαι νυμφίον ὅσιον καὶ καλὸν» καὶ προτείνει προσελθοῦσα τὴν δεξιάν. Αἰσχυνθεὶς δ' ὁ γέρον ἱεράρχης ἰδνώθη, καὶ συγκαλυψάμενος ἔκλαίει πικρῶς· ἢ δ' ὄχητο φεύγουσα καὶ θεοκλυτοῦσα»⁴². Κι' αὐτὴ ἄλλωστε ἡ Σύνοδος στὴν Ἐγκύκλιό της συνιστοῦσε στοὺς Ἱεράρχας νά προτρέψουν τὶς μοναχές, ὅταν δύνανται, νά ἐπιστρέψουν εἰς τὸν κόσμον ἀκατακρίτως.

Ἐπειτα τὸ Διάταγμα ὠρίζε κατώτατον ὄριον μοναχῶν. Ἄν ἔπειτα ἀπὸ λίγο ὁ ἀριθμὸς των κατέβαινε κάτω τῶν 30, τὸ μοναστήρι διελύετο. Ἔτσι ἦταν εύκολο νά ἔλθῃ ἡ ἡμέρα πού θά ἔπαυε νά ὑπάρχῃ, ἔστω καὶ ἓνα μοναστήρι. Σ' αὐτὸ ἄλλωστε ἀπέβλεπε τὸ Διάταγμα, πού ὠρίζε μόνον σὰν προσωρινὴ τὴν ἴδρυσιν καὶ τετάρτου γυναικείου μοναστηρίου σὲ περίπτωσι μεγάλου ἀριθμοῦ μοναχῶν. Γιατὶ ἄραγε θά ἔπρεπε τὸ τέταρτο αὐτὸ μοναστήρι νά ἦταν «προσωρινόν»; Ἄρα δὲν τὸ ἠθέλαν, ἀπλῶς ἀπὸ ἀνάγκη τὸ ἠνέχθησαν. Ἐπειτα γιατί ἀφήρσαν ὄλα τὰ κτήματα ἀπὸ τὶς μονές καὶ ἄφησαν μόνο 4-6 στρέμματα γύρω ἀπ' αὐτές; Καὶ γιατί ἄραγε ἀνετέθη στὶς ἀπλοῖκές καὶ ἀδύναμες μοναχές ἡ περίθαλψις τῶν παραφρόνων καὶ τῶν δαιμονισμένων; Ἦταν αὐτὲς τὰ κατάλληλα πρόσωπα γιὰ νά βαστάσουν ἓνα τόσο δυσβάστακτο φορτίο; Ἦ μήπως ὄλα αὐτὰ ἦσαν δεσμὰ ἐπίτηδες χαλκευμένα, ὥστε νά ἐξαφανισθῇ φυσιολογικὰ καὶ σιγά-σιγά κάθε μορφῆς μοναχικὸς βίος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα;

41. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 265.

42. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 265.

Ἔστερα τί νά εἰπῆ κανεῖς γιά τόν θεσμό τοῦ Οἰκονόμου; Ἄνθρωπος λαϊκός καί ξένος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ, ἴσως-ἴσως καί ἀντίθετος πρὸς αὐτό, ἀνελάμβανε νά ἐπιτηρῆ τίς μοναχῆς καί τὴ διαγωγή των. Τί ἀρμοδιότητα εἶχε αὐτὸς ἢ μποροῦσε νά ἔχη μέσα στὸν παρθενῶνα; Καί ποιά ὀρθόδοξος παράδοσις θά μποροῦσε ποτὲ νά δικαιολογήσῃ τὴν παρουσία του ἐκεῖ μέσα; Καμμιά ἀπολύτως. Γιατί ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις θέλει τοὺς μοναχοὺς κυρίους τοῦ οἴκου των, τοὺς θέλει ἀφοσιωμένους στὰ καθήκοντά των, μακριὰ ἀπὸ οἵασδήποτε φύσεως ἐπιρροῆς τῶν κοσμικῶν, χωρὶς πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Καί ὅμως, ἂν καί τὰ γυναικεῖα μοναστήρια εἶχαν καί ἀπὸ τὴ Σύνοδο καί ἀπὸ τὴν Πολιτεία κατηγορηθῆ γιά τὴν ἄπρεπη συνοίκησι ἀνδρῶν καί γυναικῶν, ἐρχόταν τώρα τὸ Διάταγμα νά ὀρίσῃ τὸν Οἰκονόμον σύνοικον τῶν μοναστηριῶν.

Μὲ ἓνα λόγο τὸ Διάταγμα τοῦτο ἀπέβλεπεν εἰς «τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν μοναστηριῶν καί τὴν καταπάτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων»⁴³. Δὲν εἶναι αὕτη κρίσις ἀδικός. Εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας, καθὼς ὑπαγορεύεται ἀπὸ τίς πηγῆς ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς ἱστορίας. Ἔτσι ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀκόμη βήματα τῆς νέας Πολιτείας, μετὰ τοὺς καπνοὺς τοῦ πολέμου, μιὰ συμμαχία Ἐκκλησίας καί Κράτους ἔθετε στὸ περιθώριο τίς μονῆς καί κατεδίκαζε σὲ μαρασμὸ τὸν μοναχικὸ μας βίον, ἐγκαινιάζοντας μιὰ κατάστασι, ποὺ οἱ προεκτάσεις της φθάνουν μέχρι σήμερα. Ἄλλὰ τὸ κακὸ δὲν σταματοῦσε ἐδῶ. Τὰ δεινὰ ἐπρόκειτο νά συνεχισθοῦν, ὅπως θά ἰδοῦμε στὴν ἐπομένη παράγραφο.

43. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 264. Ἀντιθέτως ὁ Μάουρερ ἰσχυρίζετο ὅτι μὲ τὰ μέτρα αὐτὰ ἀπεσκόπει εἰς τὴν κοινωνικὴν κατανομήν τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν, δεδομένου ὅτι τὰ μοναστήρια «εἶχον λίαν μεγάλην πρόσοδον καί ὅτι οὐδ' ἔδαπάνων κἄν τὸν πλοῦτον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν συγγενῶν αὐτῶν καί τῶν γειτόνων προκρίτων» Πρβλ. Σ. Μαρκεζίνη, ἐνθ' ἄν. Α' σ. 119-120.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὅδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

“ΓΑΜΟΣ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΟΝ,”*

Α'

Γάμος, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, εἶναι τὸ Μυστήριον, διὰ τοῦ ὁποίου χορηγεῖται εἰς τοὺς ἐλευθέρως ἐρχομένους εἰς «γάμου κοινωνίαν» ἡ Χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία ἀγιάζει καὶ ἐξυψώνει τὸν φυσικὸν δεσμὸν δύο προσώπων (δρα Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ σ. 396).

Τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπερ θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὡς ἔχον μεγάλην σημασίαν (Ἐφεσ. 5,22-23) θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰς τὴν μικρὰν ταύτην ἐργασίαν, μὲ σκοπὸν νὰ ἐμφανίσωμεν, εἰς μὲν τὴν παροῦσαν εἰσαγωγὴν, τὴν σημασίαν τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου, εἰς δὲ τὰς τρεῖς ἐπομένους παραγράφους τοῦ Β' μέρους, περιληπτικῶς, τὴν ποιμαντικὴν φροντίδα, ἣν δεόν νὰ ἐπιδεικνύῃ ὁ ἱερεὺς -ποιμὴν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς ἐνορίας του, διὰ νὰ περιφρουρῇ τὴν ἐνότητα τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ νὰ ἀποφεύγῃται οὕτω ὁ κίνδυνος τοῦ διαζυγίου.

Κατ' ἀρχὴν, πρέπει νὰ κατανοήσωμεν ἡμεῖς οἱ ἱερεῖς τὴν μεγάλην σοβαρότητα τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου, τὸ ὁποῖον χορηγεῖ Θεῖαν Χάριν εἰς τοὺς νεοσυμφεουμένους καὶ συνδέει δύο πρόσωπα εἰς μίαν ἀδιαχώριστον ἐνότητα, ὥστε εἰς τὸ μέλλον τὰ δύο πρόσωπα τοῦ ζεύγους νὰ ἐμφανίζωνται ὡς ἓν στενῶς συνδεδεμένον σύνολον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται ὁ ἄνθρωπος νὰ διασπάσῃ.

Ἄλλὰ, ἐὰν ὁ γάμος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαλύεται, πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων, τότε ἡμεῖς οἱ ἱερεῖς πρέπει ὅλως ἰδιαιτέρως νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ γεγονός, ὅτι, δηλαδή, πολλοὶ σήμερον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ζεύγους μεταβαίνουν εἰς τὰς διαφόρους Ἐκκλησιαστικὰς καὶ Πολιτικὰς Ἀρχὰς ζητοῦντες νὰ λάβουν διαζύγιον.

Εἶναι δὲ ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ ὅτι βασικὴ ἀρχὴ εἰς τὸν γάμον πάντοτε εἶναι ἡ ἐλευθέρη προσέλευσις τῶν δύο μελλονύμφων, διότι τότε διὰ τοῦ μυστηρίου ἐξαγιάζεται ὁ σύνδεσμος αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐξυψώνεται ὁ φυσικὸς δεσμὸς αὐτῶν καὶ νὰ λαμβάνῃ πνευματικὸν χαρακτῆρα, ἥτοι νὰ γίνεται μυστήριον.

Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ὁ γάμος διὰ τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διὰ τῆς παρουσίας Του ἠυλόγησε τὸν θεσμὸν εἰς τὸν γάμον τῆς Κανᾶ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 292 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

Ἐνωρίς ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὡς π.χ. κατὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ μεταποστολικοὺς χρόνους, εἶχε δώσει μεγάλην προσοχὴν εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο, ὥστε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀναφερόμενος εἰς τὸν θεσμόν, παρομοιάζει τὸν σύνδεσμον τῶν νυμφευομένων πρὸς ἐκεῖνον τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν (Ἐφεσ. 5, 25 καὶ ἐξῆς).

Δίδει βεβαίως ἔμφασιν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸν γάμον, χωρὶς ὅμως νὰ θέλῃ νὰ ὑποτιμήσῃ τὰ ἄλλα ἱερά μυστήρια, διότι κάθε μυστήριον ἐπιτελεῖ ἰδιαίτερον, πολὺ σημαντικὸν ρόλον εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ πιστοῦ, ὅταν οὗτος ζῆ ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ὑμνῆ, μετὰ μοναδικὸν τρόπον, τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, δὲν ἐκφράζει τὴν προσωπικὴν του γνώμην, ἀλλὰ τὴν γνώμην καὶ τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐκφράζει τὴν Ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, ὅπως ἀκριβῶς τὴν παρέλαβεν ἀπὸ τὸν Κύριον.

Κατὰ τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἐθνῶν, τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ πρέπει νὰ εἶναι, εἰς τὴν σύζυγικὴν ζωὴν, ἡ ἀρχή, ἣτις ἀρρήκτως θὰ συνδέῃ τὸ ζεῦγος πρὸς δημιουργίαν καλῆς χριστιανικῆς οἰκογενείας.

Ὅπως ὑπάρχει πλήρης ἀρμονία εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του, οὕτω καὶ εἰς τὸν γάμον τὸ ἕν πρόσωπον σέβεται τὸ ἕτερον, ὥστε, ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ τούτου, ἡ σύζυγος νὰ πείθεται εἰς τὸν σύζυγόν της, ὁ ὅποιος ὅμως πάντοτε θὰ ἀποδίδῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐμπρέπουσαν τιμὴν.

Τόσον στενὸς εἶναι ὁ σύνδεσμος τῶν δύο προσώπων, ὥστε ἡ τιμὴ τοῦ ἑνὸς ἀντανακλᾷ εἰς τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἄλλου.

Τοιοῦτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σεβασμὸς τῆς γυναίκος πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅσον μεγάλῃ ἐξ ἴσου πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φρονεῖς τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς Ἐφεσίους (5, 25 καὶ ἐξῆς) δίδει ὠραίους παραλληλισμοὺς καὶ παρομοιώσεις τοῦ συνδέσμου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν σύζυγόν του ἀφ' ἑτέρου.

Ὅπως καὶ ὅσον ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν του, τοιαύτη καὶ τοσαύτη πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀγάπη τοῦ ἀνδρὸς. Αὕτη εἶναι ἡ βασικὴ ἀρχή, διὰ τῆς ὁποίας θὰ κρατηθῆ ἀδιάρρηκτος ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου.

Κατὰ τὴν ἔγγαμον ζωὴν του τὸ ζεῦγος, εὐλογημένον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ἱεροῦ τούτου μυστηρίου, ζῆ μίαν ἱεράν ἐνότητα καὶ προσπαθεῖ τὸ ἕν πρόσωπον νὰ βοηθήσῃ πνευματι-

κῶς τὸ ἄλλο, ὥστε, τελειοποιούμενα νὰ ἐπιτύχουν τὴν σωτηρίαν τῶν διὰ συνεχοῦς πνευματικῆς καὶ Χριστιανικῆς ἀλληλεπιδράσεως. Εἰς τὴν ἐνότητα αὐτὴν ἔχομεν τὴν εἰκόνα τῆς ἐνότητος τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ὅπως, δηλαδή, εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὑπάρχει πλήρης ἄρμονία εἰς τὰς σχέσεις τῶν τριῶν προσώπων (Πατρός, Υἱοῦ, Ἁγ. Πνεύματος), οὕτω καὶ εἰς τὸν γάμον τὰ δύο πρόσωπα τοῦ ζεύγους πρέπει νὰ ἔχουν πλήρη ἄρμονίαν καὶ ἀλληλοσεβασμόν, ὥστε ἡ οἰκογένειά των, ὁ χῶρος, δηλαδή, ὅπου ζοῦν, νὰ ἀπεικονίζη, διὰ τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς πνευματικότητός της, τὴν ὠραιότητα καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Αἱ προμνησθεῖσαι ἀρχαὶ δεικνύουν σαφῶς τὴν μεγίστην διαφορὰν τοῦ δεσμοῦ τοῦ ζεύγους εἰς τὸν γάμον, ἀπὸ τοῦ ἄλλως πως ὀνομαζομένου φυσικοῦ δεσμοῦ δύο προσώπων ἐκτὸς τοῦ γάμου.

Οὐδεμία σύγκρισις δύναται νὰ γίνῃ μεταξὺ τοῦ ζεύγους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἠνώθη διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς φυσικὸν δεσμόν ἄνευ τοῦ μυστηρίου τούτου!

Τὴν τραγικότητα τῆς δευτέρας περιπτώσεως ἀποδεικνύουν διάφοροι ἄλλοι τρόποι φυσικοῦ δεσμοῦ, οἱ ὅποιοι, ἐν μέρει, εὐρίσκονται εἰς τὸ παρελθὸν ἢ εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς διαφόρους ὑπαναπτύκτους λαοὺς. Τοιαύτης δομῆς δεσμοὶ εἶναι λ.χ. «ἡ πολυγαμία», δηλαδή ἡ σύζευξις ἐνὸς ἀνδρὸς πρὸς πλείονας γυναῖκας κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὡς καὶ «ἡ πολυανδρία», τὸ νὰ ἔχη γυνὴ τις πλείονας τοῦ ἐνὸς συζύγου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον.

Ὁ γάμος, ἐν τούτοις, ὁ χριστιανικὸς εἶναι ἐνότης μόνον ἐνὸς ἀνδρὸς μετὰ μιᾶς συζύγου· δεσμὸς φυσικὸς μὲν, ὁ ὁποῖος, ὅμως, διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾷ ἀνώτερον καὶ πνευματικώτερον μυστηριακὸν χαρακτήρα.

Οἱ ἱερεῖς οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ χριστιανικὸς γάμος εἶναι ἡ βάσις τῆς οἰκογενείας, ἡ δὲ οἰκογένεια εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας.

Ὅ,τιδήποτε ἀδυνατίζει τὸν δεσμόν τοῦτον τοῦ γάμου, ἀδυνατίζει τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν γενικώτερον, ἡ δὲ διάσπασις ἐνὸς γάμου ἐπιφέρει ναυάγια, ἐνίοτε ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν διάφοροι ἐγκληματικαὶ ἐνέργειαι.

Ἐνεκεν τούτου τοῦ λόγου, ὁ κύριος σκοπὸς τῆς μικρᾶς ταύτης ἐργασίας εἶναι νὰ δώσῃ μερικὰς μόνον γραμμὰς κατευθύνσεως εἰς τὸν ἱερέα· νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ἐνδιαφέρον, διὰ νὰ ἀγα-

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Γ'

Ἡ δυνατότης τοῦ ποιμένου νὰ ἀναλάβῃ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὸν ὑπαρξιακὸν προβληματισμὸν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται πρωτίστως ἀπὸ τὴν ἰκανότητά του δι' αὐτογνωσίαν.

Πράγματι! Ἐὰν ὁ ποιμὴν δὲν γνωρίζῃ ἑαυτόν, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσῃ τὸν προβληματισμὸν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς τοῦ ποιμαινομένου. Συμφώνως πρὸς θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς συγχρόνου ψυχολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς πατερικῆς ψυχολογικῆς καὶ πνευματικῆς ἐμπειρίας: «κατανοοῦμεν πάντοτε τοὺς ἄλλους ἐν τῷ μέτρῳ τῆς κατανοήσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας». «Ὅσον διεισδύομεν διὰ τῆς ἐνδοσκοπήσεως καὶ τῆς αὐτεξε-

πήσωμεν περισσότερον τὴν οἰκογένειαν τῆς ἐνορίας μας, αὐτὸ τὸ μικρὸν ποιμνιον, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἐνεπιστεύθη εἰς ἡμᾶς, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του.

Ὁ γάμος εἶναι μυστήριον σημαντικὸν καὶ θεμελιώδες διὰ τὴν ὑπαρξιν μιᾶς χριστιανικῆς οἰκογενείας. Οἱ ἱερεῖς δὲν ἐπιτρέπεται ποτὲ νὰ ξεχνῶμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ πίστιν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐφ' ᾧ ἔχομεν καθῆκον τὴν πίστιν ταύτην νὰ μεταφέρωμεν καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς ἐνορίας μας.

Ἐμνημονεύθη ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι βασικὸς σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ ζεύγους νὰ τελειοποιηθῇ πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς διὰ τῆς ἀλληλοβοηθείας. Ἐν τοσοῦτῳ, δεόν νὰ ἀναφερθῇ καὶ δεῦτερος σκοπός, ὅστις εἶναι ἡ προσφορὰ τέκνων εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, ψυχῶν δηλαδὴ ἀθανάτων, δημιουργημένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸ σημεῖον τοῦτο, δηλαδὴ ἡ προσφορὰ τέκνων εἰς τὴν κοινωνίαν, πρέπει πολὺ νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σήμερον, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὴν γνώμην εἰδικῶν, ἀντιμετωπίζει τὸ φάσμα τῆς ἐρημώσεως, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ νέα ζεῦγη ἀποφεύγουν συστηματικῶς τὴν τεκνογονίαν.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

τάσεως εἰς τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον, τόσον καλύτερον δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὴν συμπεριφορὰν, ἀλλὰ καὶ τὸ βάθος τῆς προσωπικότητος τοῦ πλησίον μας. Ἡ γνῶσις, τοῦ ἀποκτοῦμε διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν προσωπικῶν μας ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν καταστάσεων, εἶναι συγχρόνως, μὲ κάποιαν εὐλογον πάντοτε ἀναλογίαν, γνῶσις τῆς προσωπικότητος τοῦ πλησίον. Τοιοῦτοτρόπως μόνον ὁ ποιμὴν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ τὴν ἔρευναν καὶ γνῶσιν τοῦ ἰδικοῦ του ἐσωτερικοῦ κόσμου, θὰ δυνηθῆ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ποιμαινομένου, προκειμένου, ὡς ἰατρός τῶν ψυχῶν, νὰ διαγνώσῃ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς πνευματικῆς του ἀσθενείας!

Ἄλλ' ὅταν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ποιμένος ἀναγνωρίζωμεν τὴν αὐτογνωσίαν ὡς προϋπόθεσιν τῆς κατανοήσεως τοῦ ποιμαινομένου, δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως μίαν θεωρητικὴν γνῶσιν τῶν ἀτομικῶν ψυχοπνευματικῶν δεδομένων τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ: μίαν θεωρητικὴν ψυχολογικὴν κατάρτισιν. Ἐννοοῦμεν κυρίως τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν τῶν ἐσωτερικῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν καταστάσεων τοῦ ποιμένος ὡς ὑπαρξιακὸν ἀκριβῶς προβληματισμόν, ὡς ζωτικὸν ἀτομικὸν πρόβλημα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ ποιμὴν δὲν εἶναι ἐνήμερος τῶν φάσεων καὶ ὕψεων τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος, ἐὰν δὲν παρακολουθῆ μὲ τὰς διόπτρας τῆς ἐνδοσκοπήσεως τὸν βυθὸν τῆς καρδίας του, ἐὰν δὲν διερευνᾷ τὰς συγκρούσεις τῶν λογισμῶν καὶ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν ἐπιθυμιῶν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀγωνιστικῆς του προσπαθείας, ἐὰν δὲν αἰσθάνεται ἐσωτερικὰς δονήσεις καὶ συγκλονισμούς, ἀντιμετωπίζων τὰς ἀντιδράσεις τοῦ («κόσμου») εἰς τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς του προκοπῆς, δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὸν προβληματισμόν τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, στερεῖται οὐσιαστικῆς προϋποθέσεως διὰ τὴν ἄσκησιν ἐπιτυχοῦς ἡγετικῆς διακονίας. Διότι, ἄνευ μιᾶς τοιαύτης δυναμικῆς αὐτογνωσίας, ὁ ποιμὴν ἀποβαίνει ἀπλῶς καὶ μόνον «ἐπαγγελματίας» ποιμὴν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν συμμετέχει οὐσιαστικῶς εἰς τὸ δρᾶμα τοῦ ὑπαρξιακοῦ προβληματισμοῦ τοῦ ποιμαινομένου, στερεῖται τὸ ἔργον του αὐθεντικοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ χαρακτῆρος, ὁ ὁποῖος εἶναι πάντοτε ἡ ἀδιάψευστη μαρτυρία τῆς ζωντανῆς σχέσεως τοῦ ποιμένος μετὰ τοῦ ποιμαινομένου. Τοῦτο σημαίνει κυρίως, ὅτι ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου δὲν εἶναι ἐν ἐξωτερικὸν στοιχεῖον τῆς ὅλης διαδικασίας αὐτοῦ ἢ ἓνας θεωρητικὸς μόνον προσανατολισμὸς τοῦ ποιμένος ἐναντι τῶν προβλημάτων τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς χαρακτήρ, ὅπου ὁ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ *

Ἐχουν ἤδη χαραχθῆ ὠρισμένοι κατευθυντήριοι γραμμαὶ διὰ μίαν ἐπιτυχῆ κατ' οἶκον ποιμαντικὴν ἐπίσκεψιν ἀπὸ εἰδικούς καὶ πεπειραμένους κληρικούς, ἡ μελέτη τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ποιμένος δι' αὐτὸ τὸ ἔργον.

Κατ' ἀρχήν, ὅταν ὁ ἱερεὺς κτυπᾷ τὴν πόρταν ἐνὸς ἐνορίτου, θὰ πρέπη νὰ εἶναι προπαρασκευασμένος νὰ δεχθῆ μίαν φορὰν καὶ ἐπιφυλακτικὴν ὑποδοχὴν, ἴσως ἀκόμη καὶ πλήρη ἄρνησιν τοῦ οἰ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 174 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

πάρχει, ἀποτελεῖ ἔκφρασιν καὶ βεβαίωσιν τοῦ σημείου ἐπαφῆς μεταξὺ ποιμένος καὶ ποιμαινομένου.

Ὅταν λοιπὸν σήμερον προβάλλωμεν τὴν ἀξίωσιν τῆς ὑπευθύνου καὶ ἐνεργοῦ ἀντιμετωπίσεως ἐκ μέρους τοῦ ἱερέως-ποιμένος τῶν προβλημάτων τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ἀπαιτοῦμεν προηγουμένως «ἐπιστροφὴν» τοῦ ποιμένος εἰς τὸ βάθος τῆς προσωπικότητός του, κατανόησιν, κατὰ τὸ δυνατόν, τοῦ προσωπικοῦ του προβληματισμοῦ καὶ ἀξιοποίησιν τῆς αὐτογνωσίας του ὡς ἀφετηρίας ποιμαντικῆς διακονίας. Ἐν προκειμένῳ, ἡ προτροπὴ τοῦ Ὁσίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξίαν διὰ τὸν ποιμένα, ὁ ὁποῖος κατανοεῖ τὴν διακονίαν αὐτὴν ὡς ἔκφρασιν καὶ προέκτασιν τοῦ βάθους τῆς προσωπικότητός του εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πιστοῦ. «Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ ἐνδοθέν σου καὶ ὄψει τὸ ταμεῖον τὸ οὐράνιον· ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κἀκεῖνο. Καὶ ἐν μιᾷ εἰσόδῳ θεωρεῖς ἀμφοτέρω. Ἡ κλιμαξ τῆς βασιλείας ἐκείνης ἐνδοθέν σου ἐστὶ, κεκρυμμένη ἐν τῇ ψυχῇ σου. Βάπτισον σεαυτὸν ἐν ἑαυτῷ ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ ἀναβάσεις, ἐν αἷς ἀναβαίνειν δυνήσῃ»*. Τὸ βάθος τῆς αὐτογνωσίας αὐτῆς εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ πλεόν οὐσιαστικὴ προϋπόθεσις ποιμαντικῆς διακονίας, προωρισμένης νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Διότι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐν τέλει συνάντησις καὶ ἐσωτερικὴ σχέσις τοῦ βάθους τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιμένος μετὰ τοῦ βάθους τῆς προσωπικότητος τοῦ πιστοῦ. Εἰς τὴν σχέσιν αὐτὴν πράγματι βεβαιοῦται ἐγκύρως ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς χαρακτήρ τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

I.K.

* Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου. Τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά. Ἐπιμ. Νικηφόρου Θεοτόκου. Ἐν Ἀθήναις 1895, σελ. 127.

κοδεσπότου νά τόν δεχθῆ ἐντός τῆς οἰκίας του. Ὁ ἱερεὺς ὅμως θά πρέπη νά ἔχη ὑπ' ὄψει του ὅτι ἐκεῖνοι ἀκριβῶς, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν μίαν τοιαύτην στάσιν ἀπέναντί του, εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ κυρίως τόν χρειάζονται. Διότι εἶναι συνήθως ἄτομα, τὰ ὁποῖα λόγῳ ἀτυχῶν ἐμπειριῶν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς σχέσεις των με τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ με διάφορα σημαντικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ ὁ ἱερεὺς, εἶναι περιβεβλημένα με ἐξουσίαν (π.χ. οἱ γονεῖς), ἀνέπτυξαν μίαν ἀρνητικὴν καὶ ἀμυντικὴν στάσιν. Τὰ ἄτομα αὐτὰ δυσκολεύονται νά δημιουργήσουν σχέσεις καὶ ἀποφεύγουν ἀνάμιξιν εἰς τὴν ζωὴν ὁμάδων, τῶν ὁποίων τὰ μέλη συνδέονται με στενοὺς ἐσωτερικοὺς δεσμούς. Εἶναι δὲ γενικῶς ἀποδεκτόν, ὅτι ἄτομα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τοιούτους κοινωνικοὺς καὶ ψυχικοὺς δεσμούς με ἄλλους ἀνθρώπους, δὲν δύνανται νά ἔχουν ψυχικῶς ὑγιεῖς προσωπικότητας.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἱερατικὴ ἀμφίεσις προκαλεῖ φόβον ἐπικρίσεως καὶ κατακρίσεως καὶ φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καταπιεσμένα συναισθήματα ἐνοχῆς. Εἶναι καθῆκον τῶν κληρικῶν νά ἀγωνισθοῦν, διὰ νά μετατρέψουν τὴν ἱερατικὴν ἀμφίεσιν ἀπὸ σύμβολον κατακρίσεως εἰς σύμβολον παρηγορίας. Ἐξ ἄλλου δὲν θά πρέπη νά ξεχνῶμεν ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα εἶναι συνήθως ἀπησχολημένη με τὴν καθαριότητα ἢ τὸ μαγεῖρευμα καὶ ὅτι ἴσως ἔλθῃ εἰς δύσκολον θέσιν κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας.

Ὅταν ἡ θύρα τοῦ σπιτιοῦ ἀνοίξῃ καὶ παρουσιασθῆ ὁ οἰκοδεσπότης ἢ ἡ οἰκοδέσποινα, ὁ ἱερεὺς θά πρέπη πρῶτον με ἀπλότητα καὶ μελιχιότητα νά αὐτοσυστηθῆ. «Εἶμαι ὁ π. Ἀλέξανδρος, ἐφημέριος τῆς ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ προσπαθῶ νά γνωρίσω τὰ μέλη αὐτῆς τῆς ἐνορίας. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νά σᾶς δῶ ἐπ' ὀλίγον, ἐάν εἶναι δυνατόν».

Δὲν θά πρέπη νά αὐτοπροσκληθῆ, διότι δὲν ἀποκλείεται οἱ ἄνθρωποι νά ἐτοιμάζωνται, διὰ νά ἐξέλθουν διὰ μίαν ἐργασίαν ἢ μίαν ἐπίσκεψιν. Δυνατόν νά μᾶς εἶπουν. «Ἄ! γνωρίζομεν τὸν π. τάδε, τὸν προῖστάμενον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔρχεται καὶ μᾶς κάνει ἀγιασμὸν κάθε μῆνα». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θά πρέπη νά ποῦμε με εὐγένειαν: «Χάρηκα πολὺ ποῦ σᾶς γνώρισα, κύριε ἢ κυρία Παπαϊωάννου». (Θά πρέπη νά ἔχωμεν συγκεντρώσει ὠρι-

σμένες στοιχειώδεις πληροφορίας, πρὶν ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἐπίσκεψιν).

Φυσικά, μερικούς τοὺς ἐξοργίζει ἡ θεὰ ἐνὸς κληρικοῦ στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ των καὶ δὲν ἀποκλείεται, ὅταν τὸν ἀντικρύσουν, νὰ τὸν κυττάξουν ἐπιτιμητικὰ δι' ὀλίγον καὶ νὰ τοῦ εἰποῦν μὲ εἰρωνείαν.

«Πάτερ μου, δὲν κυτπήσατε τὴν σωστὴ πόρτα, ἡμεῖς εἴμεθα ὅλοι ἄθροι ἐδῶ».

«Τοὺς συμπαθῶ τοὺς ἄθρους».

«Πολὸν ἐμπορικὴ ἢ μέθοδός σας».

«Νομίζετε ὅτι εἶναι δίκαιο νὰ μὲ κρίνετε, χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζετε;».

Εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ δύσκολον νὰ διατηρήσῃ κανεὶς τὴν ἡρεμίαν του εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν. Ἄλλ' ἡ ἱκανότης τοῦ κληρικοῦ νὰ ἀντιμετωπίσῃ μὲ καλωσύνην παρομοίους σαρκασμοὺς καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν παγίδα ἀντιμαχίας θὰ συντελέσῃ πολὺ περισσότερον εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τὴν μετ' ἀγανακτήσεως ἀποτίναξιν τοῦ κονιορτοῦ τῶν ποδῶν του.

Εἰς ἓνα ἄλλο σπῆτι ἴσως ἡ ἐπίσκεψις ἐξελιχθῆ ὡς ἐξῆς: Ἄφοῦ αὐτοσυστηθῶμεν, μᾶς καλοῦν νὰ εἰσέλθωμεν. Καθήμεθα εἰς ἓνα κάθισμα, πού μᾶς προσφέρουν καὶ παρατηροῦμεν τὴν διακόσμησιν τοῦ σπιτιοῦ, πού δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ὑπόδειγμα καλοῦ γούστου.

«Ὁ σύζυγός μου θὰ ἔλθῃ σὲ λίγο. Μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸ γραφεῖο καὶ τελειώνει τὸ φαγητό του».

«Ποῦ ἐργάζεται;».

«Στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος».

«Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐνορίτας, πού συνήτησα, ἐργάζονται στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος».

«Νομίζετε ὅτι θὰ σᾶς ἀρέσῃ ἡ ἐνορία μας;

Ὁ Ἐφημέριος, πού εἶχαμε πρὶν ἀπὸ σᾶς, ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι τὰ ἐπήγαιναν καλὰ μὲ τὸν π. Ἰγνάτιο!».

«Νομίζω ότι είναι μόνο διαδόσεις, όλοι αλλάζουμε θέσεις κάποτε, κάποτε!!».

«Έρχόμεθα τακτικά εις τήν Ἐκκλησίαν. Μᾶς ἀρέσει ἡ τετράφωνη χορωδία. Δὲν ἔχουμε ἀκούσει τήν δική σας φωνή ἀκόμη!!».

Καί καθὼς ἡ συνομιλία συνεχίζεται καί ἡ κ. Β. συνεχίζει νά φλυαρῆ, μᾶς καταλαμβάνει ἀνυπόφορη ἀπογοήτευσις καί σκεπτόμεθα νά δώσωμεν ἓνα καλόν μάθημα εις τήν ἀνόητον αὐτήν κυρίαν περὶ τῆς ἀνωριμότητος, τήν ὅποιαν δεικνύει ἡ προσέλευσις εἰς τὸν ναὸν χάριν τῆς μουσικῆς, περὶ τῶν καταστρεπτικῶν συνεπειῶν τοῦ ἁμαρτήματος τῆς σπερμολογίας καί περὶ τῆς ἀξίας τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καί τῆς ἀναμφισβητήτου ὑπεροχῆς της ἔναντι τῆς ἀντροδοξοῦ πολυφωνικῆς τοιαύτης.

Εἰς αὐτὰς τὰς στιγμὰς θὰ πρέπη νά ὑπενθυμίσωμεν εἰς ἑαυτοὺς ὅτι τὸ καθῆκόν μας ὡς χριστιανῶν ποιμένων δὲν εἶναι νά ἀσχοληθῶμεν μὲ τήν ἐπιφανειακὴν ἀνθρωπίνην συμπεριφορὰν, ἀλλὰ μὲ τήν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα. Θὰ πρέπη ἐπίσης νά ὑπενθυμίσωμεν εἰς ἑαυτοὺς ὅτι ὁ κ. καί ἡ κ. Β. δὲν εἶναι ἀπόφοιτοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, οὔτε εἶχαν τήν εὐκαιρίαν νά μελετήσουν τὰς πλεόν προσφάτους μελέτας περὶ Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅπως ἐμεῖς.

Ἡ πεῖρα θὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι ἔργον τοῦ ποιμένος εἶναι νά ἀγαπᾷ ἐκεῖνον, πού δὲν ἐλκύει ἐκ φύσεως ἀγάπην, καί ὅτι ἡ ἐντύπωσις μας περὶ τῆς ἀποκρουστικότητος ὀρισμένων ἀτόμων καί τῆς κακόγουστης ἀτμοσφαίρας τοῦ σπιτιοῦ των δὲν εἶναι ἄσχετος μὲ τήν ἰδικήν μας ὑπεροψίαν ἢ καί σνομπισμόν.

Ἴσως ταπεινωθῶμεν μερικοὺς μῆνας ἀργότερον, ὅταν ἡ κ. Β. μᾶς καλέσῃ, καί «ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος στὸν ὁποῖο νά μπορῶ νά ὀμιλήσω», θὰ μᾶς πῆ ὅτι ὁ σύζυγός της ἔχει καρκίνον τοῦ ἥπατος καί ἔχει μόνον ὀλίγους μῆνας ζωῆς καί ἴσως τότε θαυμάσωμεν τὸ σθένος καί τήν πίστιν της. Ἴσως ἀκόμη νά αἰσθανθῶμεν ὅτι ἐμεῖς ἔχομεν μεγαλυτέραν ἀνάγκην πνευματικῆς καθοδηγήσεως ἀπὸ ἐκείνην. Καί θὰ ἐνθυμηθῶμεν μὲ ἐντροπὴν τήν ἡμέραν ἐκείνην, πού ἐσκεπτόμεθα ὅτι δὲν ἄξιζε τὸν κόπον νά ἀσχοληθῶμεν περισσότερον μὲ αὐτὸ τὸ πρόσωπον.

Ποία εἶναι κατάλληλος ὥρα διὰ κατ' οἶκον ποιμαντικὰς ἐπισκέψεις; Μερικοὶ κληρικοὶ ἐπισκέπτονται τοὺς ἐνορίτας τῶν χωρὶς κανένα προγραμματισμόν, ἄλλοι καταστρώνουν ἐν ἀπολύτως ἄκαμπτον καθημερινὸν πρόγραμμα. Μία ἐπίσκεψις τοῦ κληρικοῦ, ποὺ ἔγινε χωρὶς προγραμματισμόν, εἶναι δυνατὸν νὰ φέρῃ εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἐκεῖνον καὶ τὸν ἐνορίτην. Ἐξ ἄλλου λεπτομερῆς καὶ ἄκαμπτος προγραμματισμὸς εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος σήμερον. Εἰς πολλὰς ἀπὸ τὰς ἐνορίας τῶν μεγάλων πόλεων αἱ γυναῖκες ἐργάζονται καὶ ἡ μόνη κατάλληλος ὥρα δι' ἐπίσκεψιν εἶναι ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι παράγοντες, ποὺ σχετίζονται μὲ τὰς καθημερινὰς συνηθείας τῶν ἐνοριτῶν, ποὺ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει. Ὅταν προγραμματίζωμεν τὰς ἐπισκέψεις μας, θὰ πρέπει νὰ εἴμεθα συνετοὶ σὰν τὰ φίδια καὶ λεπτοὶ σὰν τὰ περιστέρια. Καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀφιερῶσωμεν ὀλίγον χρόνον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ καταστρώσωμεν τὰ σχέδιά μας. Εἰς τὸ τάδε σπίτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑπάγωμεν πρὶν ἀπὸ τὰς 6,30', διότι ὁ σύζυγος ἐπιστρέφει εἰς τὰς τρεῖς καὶ πρέπει νὰ τοῦ δώσωμεν χρόνον διὰ τὸ γεῦμά του καὶ τὴν ἀπογευματινὴν ἀνάπαυσίν του. Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐνορίτας μας παρακολουθοῦν τὸ ποδόσφαιρον. Μία σύντομος ἐπισκόπησις τοῦ προγράμματος τῆς τηλεράσεως ἴσως εἶναι ἀπαραίτητος. Διότι οἱ ἐνορίται μας παρακολουθοῦν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ προγράμματά της. Πολλοὺς ἠλικιωμένους τοὺς εὐρίσκομεν εἰς τὸ σπίτι εὐκολώτερα τὰ πρωῖνὰ παρὰ τὰ ἀπογεύματα, ποὺ συνήθως πηγαίνουν νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς φίλους των.

Ἴσως μία ἀπὸ τὰς συνηθεστέρας κατηγορίας τῶν πιστῶν ἐναντίον μας εἶναι ὅτι δὲν εἴμεθα ὑποδείγματα καλῶν τρόπων. Μᾶς λέγουν ὅτι εἴμεθα αὐταρχικοὶ καὶ ἀγέρωχοι καὶ πολλάκις τραχεῖς. Βεβαίως οἱ καλοὶ τρόποι ἔχουν κάποιαν ἀξίαν, ὅταν ἀποτελοῦν εὐλικρινῆ ἔκφρασιν τῶν διαθέσεών μας καὶ ὄχι ὅταν εἶναι μία ἐκδήλωσις ὑποκριτικῆ καὶ ἐξεζητημένη, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη καλῶν τρόπων κατὰ τὰς κατ' οἶκον ποιμαντικὰς ἐπισκέψεις εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπιτακτικῆ.

Ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω θεωρεῖται ὡς ἀποκλειστικὸν προνό-

**ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ ***

Β' Παράστασις κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία.

Μετὰ ἀπὸ τὴν δόλοψυχη καὶ δλόσωμη προετοιμασία τοῦ Λειτουργοῦ μὲ τὴν προηγηθεῖσα θεοφιλῆ ἄσκησι, τὴν προσευχὴ πού φτερώνει, τὴν λατρεία, ἐγκλιματισμένος καὶ στερεωμένος καλὰ στὸ πηδάλιο τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, προσανατολισμένος σωστά πρὸς τὸν νοητὸ Ἥλιο τῆς Δικαιοσύνης, τὸν Κύριο, ἀρχίζει τὴν Λειτουργία. Ἀπλᾶ καὶ μυστικὰ προσεύχεται προσευχὴν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ, χωρὶς προσποίηση, χωρὶς ἠθοποιία, χωρὶς ρητορεία, δίχως κομποσμό, ἀφοῦ τελεῖ ἓνα Μυστήριον, τὸ Μυστήριον τῆς κενώσεως, τῆς πτωχείας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Δυστυχῆς, δυστυχέστατος ὁ ἱερεὺς ἐκεῖνος, πὺ θὰ θελήσῃ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 213 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

μιον τοῦ ἱερέως ἢ ἀπρόσκλητος κατ' οἶκον ἐπίσκεψις. Ὡς ἐκ τούτου θὰ πρέπη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν ὑποχρεοῦται ὁ κληρικὸς νὰ προειδοποιήσῃ τὸν ἐνορίτην περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς ἐπισκέψεώς του. Ἴσως μάλιστα εἶναι ἀπαραίτητον νὰ μὴ προβῆ εἰς μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν, διότι ἡ προειδοποίησις δημιουργεῖ διὰ τὸν ἐνορίτην ὑποχρέωσιν μιᾶς ἰδιαιτέρας προετοιμασίας, τῆς ὁποίας τὴν εὐθύνην συνήθως δὲν θέλει νὰ ἀναλάβῃ. Εἶναι πολὺ σύνθητες διὰ τὸν ἐνορίτην νὰ προβάλῃ δικαιολογίαν διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἱερέως, ὅταν ἐκεῖνος τὸν προειδοποιῇ περὶ αὐτῆς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ἐπίσης, ὅτι δὲν θὰ πρέπη νὰ ἀναμένεται ἀπὸ τὸν ἐνορίτην νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς συναντήσεως, διότι συνήθως δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀναλάβῃ μίαν τοιαύτην εὐθύνην. Καὶ ἡ προειδοποίησις τοποθετεῖ τὸ βᾶρος τῆς εὐθύνης διὰ τὴν συνάντησιν εἰς τὸν ἐνορίτην.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ

νά δρέψη δόξα ἀπὸ τὴν Θεία Λειτουργία. Ἡ κενοδοξία του θᾶναι τὸ δευτάτο ἐκεῖνο ἀγκάθι, πού θά πληγώνη βαθιὰ τὴν καρδιά καὶ θά τῆς στερῇ κάθε πνευματικὴ χαρά. Οἱ κινήσεις μετρημένες, ὄχι στερημένες κάποιας φυσικῆς Θείας μεγαλοπρεπείας, θά δίνουν διαρκῶς στοὺς πιστοὺς τὴν αἴσθησι τοῦ ὑψηλοτάτου Θείου Μυστηρίου. Ὁ ἱερεὺς ἐγκαταλείπει τὴν ψυχὴ του καὶ τὸν ἑαυτὸ του στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, μὲ κομμένο τελείως τὸ δικό του θέλημα, συντετριμμένος μπροστὰ στὸν Κύριο τῆς δόξης, πεπερασμένος μπροστὰ στὸν Ἄπειρο, ἀμαρτωλὸς μπροστὰ στὸν Ἅγιον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ. «Ἐνώπιος ἐνωπίω». Ἡ ψυχὴ του, ὁ νοῦς του, ἡ ὑπαρξί του, καθὼς ἔχει γίνει εὐφλεκτὴ μὲ τὴν προετοιμασία γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνάβει σιγὰ-σιγὰ, καίγεται ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη καὶ ἐνώνεται μὲ τὰς ἀδελφάς του, μὲ τοὺς ἀγίους του, μὲ τὴν Μητέρα του Θεοτόκο Μαρία, μὲ τὴν Ἁγία Τριάδα.

Ἐκείνη τὴν ὥρα τῆς Θ. Λειτουργίας δὲν πολεμᾶμε. Ἀγωνιζόμαστε μὲ τὴν προσευχὴ νὰ ξεπεράσουμε τὴν φύσι μας. Ναί! Δὲν πολεμᾶμε ὁμῶς. Κι ἂν ἀκόμα ὁ «ἀρχέκακος ὄφις»¹⁷ κατὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας μᾶς πολεμᾶ καὶ θέλη νὰ μᾶς ἀποσπᾶσῃ θυμίζοντάς μας τὶς πτώσεις μας, τὰ πάθη μας, τοὺς δικούς μας καὶ ἄλλες φθαρτὲς μέριμνες τοῦ κόσμου τούτου, ἐμεῖς δὲν τὸν πολεμᾶμε. Ἄρκει καὶ μόνο, γιὰ μία στιγμή, νὰ κινήσουμε καὶ πάλι τὸν νοῦ μας, τὴν ὑπαρξί μας πρὸς τὸν Κύριο καὶ νὰ τὸν ἀφήσουμε κάτω μακριὰ μας, στὰ ταρταράδῃ βάραιθρα τῆς ἀποστασίας του, τοῦ σκότους. Τὸ Μυστήριο τῆς Θείας, ἁγίας Κοινωνίας εἶναι τόσο δυνατὸ, πού δὲν χρειάζεται ὁ πόλεμος ἢ τὸ χειρότερο ὁ διάλογος μ' αὐτόν. Ἄρκει νὰ σηκώσουμε τὰ μάτια ψηλά, στὸν οὐρανό. Μέσα στὴν ἱερὴ ὥρα τῆς Θείας Λειτουργίας δὲν χρονομετρᾶμε. Ὁ χρόνος κυλάει τόσο γρήγορα, μικραίνει. Ἐξαφανίζεται, ἀφοῦ ζῆ κανεὶς μέσα στὸν ἴδιο αἰώνιο λειτουργικὸ χῶρο τοῦ πρώτου Μυστικοῦ Δείπνου. Πόσοι πιστοί, ἀληθινὰ πιστοί, πού συμμετέχουν δυνατὰ στὴν Ἁγία Κοινωνία, μᾶς ἔχουν πεῖ πολλάκις: Ἄχ! πόσο γρήγορα τελείωσε ἡ θεία Λειτουργία. Πότε θά ἔρθῃ ἡ ἐπομένη!... Εἶναι μία πραγματικότης ἀναμφισβήτητη, τὸ Μυστήριο ἐξαγνίζει τὸν παρόντα χρόνο, τὸν νῦν αἰῶνα καὶ τὸν κάνει μέλλοντα. Ἔτσι αἰσθάνονται τὸν λειτουργικὸ χρόνο οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀνάλαφρο, νέο, ἅγιο... Τώρα πιά μπορούμε νὰ καταλάβουμε γιατί, ὅταν λειτουργοῦσε ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, εἶχε τόση λάμφι τὸ πρόσωπό του, πού

17. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Παναγιώτου Χρήστου, σ. 23.

οὔτε οἱ συλλειτουργοῦντες συμπροσβύτεροι μπορούσαν νὰ τὸν ἀτενίσουν¹⁸. Τόση ἄσκησι, τέτοια προετοιμασία, τόση χάρι, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ λαμπρύνουν τὸν ἅγιο Λειτουργό. Ἀστὴρ πολὺφωτος γίνεται ὁ ἀφοσιωμένος Λειτουργὸς κοντὰ στὸν νοητὸ "Ἡλιο τῆς Δικαιοσύνης, τὸν Κύριο. "Ἐτσι καταλαβαίνουμε γιατί κάποιοι "Ἅγιοι λειτουργοὶ ἴπταντο, δὲν πατοῦσαν στὴν Γῆ, ὅταν λειτουργοῦσαν. "Ἐτσι μόνο μπορούμε νὰ καταλάβουμε, γιατί ὁ "Ἅγιος Σπυρίδων καὶ ἄλλοι εἶχαν ἀγγέλους συλλειτουργοῦντας ἢ βοηθοὺς στὴν Λειτουργία τους. Καὶ κάτι ἄλλο. Δὲν πρέπει νὰ τρομάζουμε, ὅταν ἀνακαλύπτουμε τὰ ἔλκη μας, τὶς πληγές μας, τὰ τραύματά μας εἰδικὰ κατὰ τὴν θεία Λειτουργία. Εἶναι φυσικὸ αὐτὸ, ἀφοῦ μᾶς πλημμυρίζει ἡ ἀκτιστὴ Χάρι, τὸ ἀπλετο Θεοῦ Φῶς. Δὲν πρέπει νὰ τρομάζουμε, λοιπόν, ἀλλὰ νὰ σκύβουμε μόνο τὸ κεφάλι μὲ ἄκρα ταπεινώσι, μὲ συντριβὴ καὶ μ' ὅλη τὴν δύναμι τῆς ὑπάρξεώς μας νὰ κράζουμε ἐκ βαθέων στὸν Κύριο ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. "Ἐτσι ἐνωμένος ὁ ἱερεὺς μὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία διὰ τῆς ἐνότητος πού δημιουργεῖ τὸ Πανάγιο Πνεῦμα, μὲ ἱερώτατα σκιρτήματα ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει μὲ ἄκρα ταπεινώσι φθάνει στὴν μετάληψι τοῦ ἁγίου καὶ τιμίου Σώματος καὶ τοῦ ζωοποιῦ καὶ Παναγίου Αἵματος τοῦ Κυρίου μας. Στὸν ὕψιστο δηλαδὴ σκοπὸ, στὸ πλήρωμα, στὴν ἀνείπωτη εὐεργεσία, πού κάνει σὲ μᾶς, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς δημιουργήματά του, ὁ Κύριος τί νὰ ποῦμε γι' αὐτὴ τὴν μυστικὴ ὥρα!! "Ἄν δὲν ἔχη γίνει καλὴ προετοιμασία καὶ σοβαρὴ παράστασι κατὰ τὴν θεία Λειτουργία, εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσουμε αὐτὴ τὴν οὐράνια στιγμὴ, εἶναι ἀδύνατο πολὺ ἀδύνατο, νὰ γευθοῦμε ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος. Εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ καρδιὰ γίνεται πιὸ θερμὴ καὶ ἀπὸ τὸ "Ἅγιο Ζέον ἀκόμη. Καὶ πάλι κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ μακαρίτη π. Ἀθανασίου τῆς Νερατζιωτίσσης, ἀπ' ὅ,τι μᾶς λένε συχνὰ τὰ εὐσεβῆ πνευματικά του τέκνα. Μετὰ ἀπὸ τὴν θεία Μετάληψι ἦταν ἕνας καινούργιος ἄνθρωπος, ἀλλοιωμένος, πιὸ νέος ἀπὸ πρῶτα, πιὸ λαμπρὸς κάθε φορὰ. Καὶ ὅπως λέγει ὁ "Ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, ὁ πρῦτανις τῶν ἀσκητῶν πατέρων, τέλος σ' αὐτὴ τὴν διαρκῆ ἄνοδο δὲν ὑπάρχει ποτέ. Ἡ δὲ ἐπιθυμία τῆς Θείας Κοινωνίας ὅλο καὶ περισσότερο ἀσυγκράτητῃ αὐξάνει, ἕως ὅτου ἡ ψυχὴ φθάσῃ κοντὰ στὸν Κύριο, γιὰ νὰ κορεσθῇ ἀπὸ τὴν ἄφατῃ δόξα Του στὸν Δεῖπνο τῆς Βασιλείας Του.

Τώρα πού ἔφθασα στὸ τέλος ξεπηδᾷ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος μέσα του καὶ ἐρωτᾷ. Εἶναι δυνατὸν πράγματι νὰ φθάσουμε σ' αὐτὴν

18. *Orientalia Christiana*, vol XIV, vie de Syméon le nouveau theologien par Niketas Stethatos, σ. 44 § 33.

τὴν ὑψηλὴν κατάστασι, μέσα σ' ἓνα τόσο ἀνήσυχο κόσμο, ἐπηρεασμένοι καὶ ἑμεῖς ἀπὸ τὰ ποικίλα προβλήματα μας, ποὺ μᾶς διασποῦν; Ἄν δώσουμε ἀρνητικὴ ἀπάντησι, θὰ εἶναι σὰν νὰ ἀγνοοῦμε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἄρχισε στὴν γῆ μας μετὰ τὴν ἀντίξοες, ἀντίχριστες συνθήκες. Εἶναι σὰν νὰ ἀρνιόμαστε στὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ δράσῃ ἐπάνω μας. Ἄν θέλουμε, μπορούμε νὰ ζήσουμε, καὶ μεῖς βεβαίως, τὸν ὄριμον καὶ δυνατὸ ἐνθουσιασμὸ τῶν πρώτων χριστιανῶν, «ὧν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδίαν ἦν μία»¹⁹. Μποροῦμε καὶ μεῖς νὰ ζήσουμε τὸν παροξυσμὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας στὴν Ἐκκλησίαν μας. Ἄν θέλουμε μετὰ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τὴν Κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θὰ μπορέσουμε δι' εὐχῶν ὅλων τῶν Ἁγίων, ἔστω στὸ τέλος τῆς ζωῆς μας, νὰ νοιώσουμε βαθύτατα αὐτὸ, ποὺ ὁ Ἅγιος Συμεὼν λέγει: «ὁμιλεῖς αὐτοῖς πολλάκις, ὡσπερ φίλοις σου γνησίσις»²⁰.

Ἄς εὐχηθοῦμε ὁ ἐπίλογος τῆς παρούσης ζωῆς μας νὰ κλείσῃ σὲ μιὰ τέτοια θεία Λειτουργίαν, θεία Κοινωνίαν, θεία ὁμιλίαν. Ἡ τελευταία μας τροφή νὰ εἶναι τὸ Πανάγιον Σῶμα τοῦ Κυρίου μας, τὸ τελευταῖον μας ποτὸ τὸ Πανάχραντον Αἷμα του, ὁ ἔσχατος λόγος μας νὰ εἶναι τὸ Πανάγιον Ὄνομά του. Τότε θὰ βρισκόμαστε στὴν ἀρχὴν τῆς αἰωνίας ζωῆς μετὰ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ποὺ διακαῶς ποθεῖ κάθε ἱερατικὴ ψυχὴ.

Ἔτσι ἂν λειτουργοῦμε, ἀναμφίβολα θὰ ἔχῃ ἐκπληρωθῆ ὅλος ὁ σκοπὸς τοῦ ἱερατικοῦ ἀγῶνος μας.

Πρεσβ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ

19. Πραξ. δ', 32.

20. Ἀκολουθία τῆς Θ. Μεταλήψεως.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἰρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

**Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ***

Είναι βέβαιον, ὅτι ὁ ἐφημέριος, ὁ ὁποῖος ἀντιλαμβάνεται ὀρθῶς τὴν ποιμαντικὴν τοῦ ἀποστολῆν καὶ τὴν μεγάλην εὐθύνην διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκριβῶς ἡ «συναγωγὴ τῶν διεσκορπισμένων», «ἡ μία ποίμνη» καὶ τὸ «ἐν Σῶμα», θὰ ἐννόησῃ ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται διὰ μίαν μοναδικὴν εὐκαιρίαν.

Ἀποτελεῖ δὲ ἡ συνάντησις αὐτὴ μίαν μοναδικὴν εὐκαιρίαν ὄχι μόνον διότι ἴσως οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ μὴ ἀναζητήσουν οὐδέποτε πλέον τὸν ἐφημέριον, ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον σοβαρώτατον λόγον: Ὁ χρόνος πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου τῶν εἶναι εἰς τὰς περισσοτέρας τοῦλάχιστον περιπτώσεις ὁ πλέον πρόσφορος διὰ μίαν πνευματικὴν συζήτησιν καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς βαθυτέρου συνδέσμου μετὰ τοῦ ἐφημερίου, τοῦ ὁποῖου οἱ μελλονῦμοι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠγνόουν ἴσως καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Τοῦτο δύναμαι νὰ βεβαιώσω καὶ ἐκ τῆς προσωπικῆς μου ποιμαντικῆς ἐργασίας ἐπὶ μίαν δεκαετίαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κυρίως, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνορίας τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ περιπτώσεις ἦσαν ποικίλαι. Οἱ μελλονῦμοι προήρχοντο ἐκ διαφόρων ἐθνικοτήτων, κοινωνικῶν τάξεων καὶ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου. Πολλάκις δὲ ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι οὐδεμίαν σχέσιν εἶχον μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τὸν ἐφημέριον. Αἱ ὀλίγαι συναντήσεις πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, αἱ συνομιλαίαι, αἱ ὁποῖαι ἀνεφέροντο κυρίως εἰς τὸ ἱερὸν μυστήριον καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν νεαρῶν συζύγων, ἡ προσεκτικὴ καὶ μετὰ κατανύξεως τέλεσις τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, μία σύντομος προσφώνησις ἐκ μέρους τοῦ ἐφημερίου καὶ ἡ εἰλικρινὴς συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην χαρὰν τῶν νεονύμφων ἐδημιούργει σχεδὸν πάντοτε ἓνα στενωτάτον σύνδεσμον. Ἐνδεικτικὸν τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ ἦτο τὸ γεγονός, ὅτι πολλάκις οἱ νεόνυμοι ἀπέστελλον πρὸς τὸν μέχρι πρὸ ὀλίγου ἄγνωστον εἰς αὐτοὺς ἐφημέριον ἀναμνηστικὰς «κάρτας» ἐκ τοῦ γαμηλίου αὐτῶν ταξιδίου ἢ ἐκάλουν αὐτὸν ὡς φιλοξενούμενον εἰς τὴν οἰκίαν τῶν.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποδεικνύουν, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται ὄντως περὶ μιᾶς μεγάλης εὐκαιρίας διὰ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τοῦ ἐφημερίου.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 288 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

Ἐὰν ὁ ἐφημέριος κατορθώσῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ ὀρθῶς τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, θὰ ἐπιτύχῃ νὰ καταστῇ ὁ πνευματικὸς πατήρ καὶ ὁ φίλος τῶν νεογύμων καί, ἀργότερον, τῆς νεαρᾶς οἰκογενείας. Τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ σύζυγοι θὰ καταφεύγουν διὰ κάθε πρόβλημα, τὸ ὁποῖον θέτει εἰς κίνδυνον τὴν συζυγικὴν καὶ οἰκογενειακὴν των ζωὴν.

Ἄλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Δύνανται ὅλοι οἱ ἐφημέριοι νὰ πραγματοποιήσουν ἐπιτυχῶς μίαν τοιαύτην συνάντησιν; Ἐὰν γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ σοβαρότης καὶ ἡ ἀναγκαιότης τοῦ πράγματος, ἐὰν κατανοηθῇ ἡ προτεραιότης τῆς ποιμαντικῆς αὐτῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἐνορίαν, τότε καὶ ἡ λύσις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ καθίσταται εὐκολωτέρα.

Εἰς τὰς μεγάλας ἐνορίας εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατεθῇ τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὸν πλέον ἱκανὸν ἐφημέριον, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως, ὅτι ἡ συνεργασία μετὰ τῶν ἄλλων ἐφημερίων εἶναι ἐξησφαλισμένη. Τοῦτο διότι πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ καλὴ συνεργασία δὲν εἶναι καθόλου αὐτονόητος.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τοῦ συνεφημερίου, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου μετὰ τῶν ἐπὶ μέρους ἐφημερίων μιᾶς ἐνορίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἐρευνηθῇ σοβαρῶς ἡ ἐκκλησιολογικὴ βάσις τοῦ θέματος, χωρὶς νὰ ληφθῇ πρόνοια διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἄσκησιν τῆς ἀποστολῆς τῆς τοιαύτης ομάδος ἐργασίας (TEAM) καὶ χωρὶς νὰ ὑφίσταται πάντοτε ἡ δυνατότης ἐργασίας (TEAM) καὶ χωρὶς νὰ ὑφίσταται πάντοτε ἡ δυνατότης ἀντιμετωπίσεως τῶν ποικίλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ αὐτὴ ἡ μέθοδος ἐργασίας.

Εἶναι δὲ αὐτονόητον, ὅτι μόνον παρενθετικῶς δυνάμεθα νὰ θιξώμεν τὸ θέμα τοῦτο ἐνταῦθα, διὰ νὰ ὑπογραμμίσωμεν, ὅτι πρέπει νὰ δημιουργήσωμεν καλλιτέρας δυνατότητας ἐνεργείας καὶ συνεργασίας διὰ τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ θελήσωμεν νὰ ἀναθέσωμεν εἰς ἕνα ἐφημέριον μιᾶς ἐνορίας τὸ ἔργον τῆς προετοιμασίας τῶν νέων διὰ τὸν γάμον.

Διὰ τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναληφθῇ εἰς ἐνοριακὰ πλαίσια, πρέπει νὰ μελετηθῇ κατὰ πόσον ἡ πρώτη ἐπικοινωνία δύναται νὰ γίνῃ εἰς ἐκάστην ἐνορίαν καὶ ἡ ἐργασία νὰ συνεχισθῇ κατὰ τρόπον συστηματικὸν ἐπὶ εὐρύτερου ἐπιπέδου. Ἴσως τῇ συνεργασίᾳ περισσοτέρων μιᾶς ἐνοριῶν, εἰς τὰ πλαίσια τῶν ποιμαντικῶν ἐκδηλώσεων μιᾶς Ἀρχιεπισκοπικῆς Περιφερείας ἢ καὶ γενικώτερον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μιᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Τοῦτο δὲν εἶναι δύσκολον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του. Εἰς μερικὰς δὲ Ἱερὰς Μητροπόλεις γίνεται ἤδη ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ.

Οἱ ἐπὶ μέρος ἐφημέριοι πραγματοποιοῦν τὴν πρώτην συνάντησιν μετὰ τῶν μελλονύμφων, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐτοιμάζονται τὰ σχετικὰ πιστοποιητικά, τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐπισκοπικῆς ἀδείας γάμου.

Πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου των οἱ μελλονύμφοι προσέρχονται εἰς μίαν τακτὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, διὰ νὰ λάβουν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἀδειαν τοῦ γάμου των. Τοῦτο γίνεται εἰς τὰ πλαίσια εἰδικῆς τελετῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐπίσκοπος ἀπευθύνει πρὸς τοὺς μελλονύμφους λόγους πατρικούς, ἀναφερομένους εἰς τὸ μέγα μυστήριον τοῦ γάμου, εἰς τὴν συζυγικὴν καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

Κατὰ τὰς ἑλλειπεῖς πληροφορίας, τὰς ὁποίας διαθέτομεν, τοῦτο γίνεται συστηματικῶς ἀνὰ πᾶσαν ἐβδομάδα εἰς τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις Θεσσαλονίκης καὶ Νικαίας. Εἶναι δὲ μᾶλλον βέβαιον, ὅτι θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι Ἱεραὶ Μητροπόλεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπισκοπικῆς ἀδείας γάμου πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν μελλονύμφων¹.

Εἶναι δὲ αὐτονόητον, ὅτι αἱ συναντήσεις μετὰ τῶν μελλονύμφων, εἴτε πραγματοποιοῦνται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μιᾶς ἐνορίας, εἴτε φέρουν χαρακτῆρα γενικώτερον, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προετοιμάζωνται μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ νὰ πραγματοποιοῦνται εἰς καταλλήλους καί, εἰ δυνατόν, εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εὐπρεπισμένους χώρους.

Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῆ, ὅτι οἱ μελλονύμφοι παρακολουθοῦν τὰς σχετικὰς ὁμιλίας μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ συμμετάσχουν μετὰ εὐγνώμονος προθυμίας εἰς τὰς συζητήσεις μετὰ τοῦ ἐφημερίου, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν συζυγικὴν καὶ οἰκογενειακὴν των ζωὴν. Τοῦτο ἀποτελεῖ κοινὴν ἐμπειρίαν ὄλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἠσχολήθησαν μὲ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ διωργάνωσαν τοιαύτας συζητήσεις καὶ ἐκδηλώσεις.

Ἐὰν ἱεραρχήσωμεν ὀρθῶς τὸ τόσον σοβαρὸν διὰ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μας θέμα τῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων διὰ τὸν γάμον, ἐὰν ἀρχίσωμεν τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ὅπως ἐσκιαγραφῆθη ἀνωτέρω, ἐὰν ἐπιτύχωμεν μίαν πραγματικὴν συνάντησιν μετὰ τῶν μελλονύμφων, τότε δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἔχομεν κάμει τὸ πρῶτον βῆμα διὰ μίαν ποιμαντικὴν τῆς οἰκογενείας.

Πρεσβ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

1. Σχετικαὶ εἶναι ἐπίσης αἱ κατὰ καιροὺς ἐκδηλώσεις τοῦ Κ. Σ. Ο. κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Μκκ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος παραδίδει ἰδιοχείρως τὰς ἀδείας γάμου εἰς ζεύγη μελλονύμφων. Ἰδέ: «Ἐκκλησία» 49/1972, σ. 315.

ΠΑΪΣΙΟΣ Β', ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ (1776 - 1871)*

Ὁ λόγος τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Μονῆς, στίς πρῶτες μέρες τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἦτο διάφορος τῆς προλήψεως τῆς ἐκεῖ δημιουργίας ἐπαναστατικῆς ἐστίας. Τὸ φωνάζει ὁ Ἄν. Λεβίδης στὴν Ἑκκλ. Ἱστορία του, σελίς 209. «Ἄλλ' αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι ἐπενεργήσασαι τῷ 1821 καὶ ἐνταῦθα ἠνάγκασαν ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Μονῇ ἀσκουμένους καὶ διδάσκοντας καὶ διδασκομένους νὰ ἐγκαταλείψωσι αὐτήν».

Οἱ περιπέτειες αὐτὲς ἀνέστειλαν τὴν κανονικὴν καὶ ὠφέλιμον λειτουργίαν τοῦ Μοναστηριοῦ, κατὰ μὲν τὸν Ἰ. Κάλφογλου ἐπὶ ἐξαεσίαν, κατὰ δὲ τὸν Ἄν. Λεβίδην ἐπὶ ἐνεαεσίαν καὶ μετὰ ταῦτα καὶ «ἡ Μονὴ ὑπὲρ ποτε ἐξήνθησεν ὑπὸ τὴν ἄοκνον καὶ ἀγρυπνον προστασίαν τοῦ Παϊσίου μέχρι τοῦ 1832, ὁπότε ἐκλέγεται Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Ὑπέρτιμος τῶν Ὑπερτίμων καὶ Ἐξάρχος πάσης Ἀνατολῆς».

Ἡ ἐκλογή τοῦ Παϊσίου ἔγινε ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας: Ἀπὸ τὸ 1823 μέχρι τὸ 1830 ἦτο Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας ὁ Χρῦσανθος καὶ μετὰ τὴν ἐκλογή του στὸν Ἐφέσου θρόνον ἐκλέγεται Καισαρείας ὁ ἐκ τῆς Λαζίας Γεράσιμος, ὁ ἀπὸ Οὐζούτζης Τραπεζούντιος. Ὁ Γεράσιμος ἐζήτησε αὐξήσῃ τῶν ἐκ τῶν τυχερῶν καὶ τοῦ φιλοτίμου τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων εἰσοδημάτων. Ὁ Παῖσιος ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπός του ἀντέδρασε μετὰ τῶν παραγόντων τῆς Ἐπαρχίας εἰς τὰς παραλόγους καὶ ἐκβιαστικὰς ἀπαιτήσεις του, ἀνερχομένας εἰς 150.000 γρόσια. Ἐπειδὴ ὁ Γεράσιμος φιλαργύρως ἐξεβίαζε τὴν ἐπαρχίαν, οἱ παράγοντες αὐτῆς καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Καισαρεῖς δι' ἀναφορῶν καὶ καταγγελιῶν ζητοῦν τὴν μετᾶσίν του, ὁ δὲ ἄρχων Χατμᾶνος Στεφανάκης Βογορίδης ἐφέντης μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τινῶν Μητροπολιτῶν ἀποφασίζουσι τὴν μετᾶσίν του στὴν Ἀγκυρα καὶ τὴν ἐκλογή τοῦ περιφήμου Ἡγουμένου Παϊσίου στὸν Θρόνον τῆς Καισαρείας, καὶ τὸν καλοῦν στὴν Βασιλεύουσα.

Τὸ προσκλητήριον γράμμα τὸ παίρνει τὴν 15ην 1/1832 καὶ ἀγνοῶν τὸν λόγο ὑποθέτει ὅτι ἀναφορὰ τοῦ Μητροπολίτη ἐπρόκαλεσε αὐτό. Σὲ ἐρώτησιν πρὸς τὸν Δεσπότη λαμβάνει τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἴσως διορισθῇ πρωτοσύγκελος τοῦ Πατριαρχείου.

Πειθαρχῶντας στὴν πρόσκλησιν τοῦ Πατριαρχείου, τὴν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 295 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

15η Μαρτίου, ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ μετὰ ἐπίσκεψή στὸν Στεβ. Βογορίδη παρουσιάζεται μπροστὰ στὸν Πατριάρχη Κων/νο τὸν Α', ὁ ὁποῖος προτείνει τὴν ἐκλογή του σὰν Ἀρχιερέως. Ἡ πρόταση τοῦ Πατριάρχη τὸν ἐπληξε σὰν ἀστραπή καὶ ἔμεινε ἄφωνος. Ἠρνήθη ὅμως τὴν ἐκλογή του καὶ τότε ὁ Πατριάρχης εἶπε: «ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέξουμε κάποιον γιὰ τὴν Καισάρεια καὶ ἐκλέγουμε ἐσένα στὴν θέση του, ὥστε νὰ λαμβάνῃς μέρος ὡς συνοδικὸς στὰς συνόδους». Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν καὶ μπροστὰ στὴν ἀναπόφευκτη ἐκλογή του ὁ Παῖσιος ἐπροτίμησε τὴν Ἐπαρχία Καισαρείας καὶ χειροτονήθηκε. Μετὰ χειροτονεῖ τὸν Ἠγούμενο τῆς Μονῆς βοηθὸ ἐπίσκοπο, τὸν ὀρίζει Ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο καὶ παραμένει στὴν πρωτεύουσα συνοδικὸς ἐπὶ διετίαν.

«Καθὼς τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου ὑψούμενον εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκ τοῦ ὀρίζοντος, ἐν τῷ μεσουρανήματι λαμπρότερον φαίνεται, καὶ καθὼς ὁ λύχνος ἐπὶ τῆς λυχνίας τεθεὶς ἐπὶ μᾶλλον φέγγει, οὕτω καὶ ὁ Παῖσιος ἀναβάς ἐπὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ θρόνου τῆς Καισαρείας ἔμελλεν νὰ δείξῃ ἐναργέστερον τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προτερήματα αὐτοῦ» (Ἄν. Λεβίδης).

Στὸ διοριστήριον σιγίλιον τοῦ Πατριάρχου γράφει γιὰ τὸν καταρτισμὸ του: «Ὁ Ὅσιολογιώτατος Κυρ - Παῖσιος ὁ καὶ Ἠγούμενος χρηματίσας τοῦ ἐκεῖ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ὡς κοινῶς εὐάρεστος, γνωστός τε τοῖς ἐπαρχιώταις χριστιανοῖς καὶ ἐκζητηθεὶς παρ' αὐτῶν, ὡς Θεοσεβῆς καὶ δίκαιος, ἐν τε τῇ ἔξωθεν Παιδείᾳ καὶ τῇ ἔσωθεν ἀποχρώντως πεπαιδευμένος ἐν πράξει καὶ λόγῳ κατὰ τὸ δυνατόν ἡσκημένος καὶ τὸ πρᾶον καὶ τὸ ταπεινόφρον ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐκμελετήσας, ἐν οἷς ὁ τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζεται ἄνθρωπος, καὶ τὸ σύνολον ἄξιος ὑπάρχων, κοσμεῖσαι Θρόνον Ἀρχιερατικὸν καὶ Θεῶ συνεπαιρωμένῳ εἰς Νομάς σωτηρίους τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ποδηγετεῖσαι λαὸν περιούσιον, καὶ δὴ ἀπεκατέστη κανονικὸς Ἀρχιερεὺς διὰ συνοδικῆς ἐκλογῆς χειροτονηθεὶς ὡς προστάτης πνευματικὸς ἀπαξιάσεως τῆς ἐπαρχίας ταύτης Καισαρείας...» (Μονὴ Φλαβιανῶν, Γ. Κάλφογλου, σελ. 223).

(Συνεχίζεται)

Ἱερ. Θ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ*

Γυναίκες κι αὐτὲς σὰν κι ἐμᾶς. Γυναίκες τῶν ὁποίων οἱ καρδιὲς εἶχαν αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ· ἄς ἐμπνευσθοῦμε ἀπὸ τὸ παράδειγμά τους κι ἄς θελήσουμε νὰ τὶς μιμηθοῦμε. Νὰ συνεχίσουμε τὸ ἔργο τους ἐμεῖς οἱ πρεσβυτέρους.

Ὁμορφο θὰ ἦταν, ὅπου ὑπάρχει δυνατότης, ἡ πρεσβυτέρα νὰ εἶναι καὶ ἡ κατηχήτρια τῆς ἐνορίας, ὅχι μόνον τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγάλων ἐργαζομένων κοριτσιῶν καὶ τῶν μητέρων ἀκόμη. Θὰ τοὺς μεταδόσῃ μὲ ἀπλότητα καὶ χάρι γνώσεις γύρω ἀπὸ τὰ ζητήματα τῆς πίστεώς μας, θὰ τοὺς φέρῃ πιὸ κοντὰ στὴν Ἐκκλησία. Θὰ τοὺς συνδέσῃ μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τὴν Ἁγία Γραφή. Θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ τηροῦν τὰ καθήκοντά τους καὶ πρὸ πάντων θὰ τοὺς διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά της καὶ τὸ παράδειγμα τῆς οἰκογενείας της. Ἰδιαίτερος ἡ πρεσβυτέρα τοῦ χωριοῦ θὰ παίξῃ σπουδαῖο ρόλο ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες. Καλεῖται νὰ γίνῃ ἱεραπύτολος, πού θὰ ἐκπολιτίσῃ τὰ ἦθη κι ἔθιμά τους. Θὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ἀνόητες συνήθειες καὶ προλήψεις. Θὰ τοὺς ὑποδείξῃ μὲ καλωσύνη τὴν καθαρότητα, πού εἶναι μισὴ ἀρχοντιά, καὶ τὴν νοικοκυρωσύνη. Ἔχω ὑπ' ὄψι μου πρεσβυτέρα, πού ὅταν πῆγε σ' ἓνα μακρινὸ καθυστερημένο χωριὸ μαζί μὲ τὸν νεοδιορισμένο σύζυγό της ἱερέα, ἔμαθε στὰ κορίτσια καὶ τὶς γυναῖκες τοῦ χωριοῦ νὰ πλέκουν, νὰ κεντοῦν, νὰ ὑφαίνουν κι ἀκόμη τρόπους καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ εὐγένεια. Στὶς μητέρες ἔμαθε πῶς νὰ μεγαλώνουν καὶ νὰ διαπαιδαγωγοῦν τὰ παιδιὰ τους.

Τοὺς ἔμαθε νὰ μὴ ἀσχολοῦνται καὶ περιποιοῦνται μόνον τὰ χωράφια καὶ τὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὸ σπιτικό τους, τὸ νοικοκυριὸ τους καὶ τὰ παιδιὰ τους.

Ἔτσι ἡ πρεσβυτέρα θὰ γίνῃ ἡ στοργικὴ μητέρα ὅλων, τῆς ὁποίας τὴν συμβουλὴ ὅλοι θὰ ζητοῦν καὶ θὰ βρίσκουν τὴν συμπαράστασί της καὶ τὴν βοήθειά της.

Μεγάλο καὶ βαρὺ τὸ ἔργο μας, ἀδελφές μου. Ἄς μὴν τρομάζουμε ὅμως κι ἄς μὴ φοβούμεθα. Δὲν χρειάζονται μεγάλα προσόντα, τίτλοι καὶ σπουδὲς γιὰ ν' ἀνταποκριθῆ κανεῖς. Ἀρκεῖ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, γιὰ νὰ γίνουν θαύματα. Ἀρκεῖ ἡ συναίσθησις καὶ τῆς ἰδικῆς μας εὐθύνης μαζί μὲ τὴν εὐθύνη τοῦ ἱερέως συζύγου μας. Ὁ Θεὸς γνωρίζει τὶς ἀδυναμίες μας, τὶς ἐλλείψεις πού ἔχουμε, τὰ ἐλαττώματά μας. Κι ὅμως μᾶς ἔχει δώσει

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 306 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

ΑΙΜΟΔΟΣΙΑ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

Στὸ ἰσόγειο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, μὲ προεξάρχοντα τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Βρεσθένης κ. Δημήτριο, ἀκούγονται λόγια δεήσεως ἱερᾶς.

«Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, τῷ τιμῷ σου αἵματι...».

Ἕνα κεράκι ἀνάβει μὲ φλόγα μελιχρῆ μπροστὰ στὴν Πανσεβάσμια ἐπιβλητικὴ παλαιὰ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Μοσχολίβανο, σύμβολο θερμῆς προσευχῆς, κατευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω.

Οἱ Κληρικοὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀρχίζουν μὲ σεμνὴ δέησι τὴ σημερινὴ ἱερωτάτη ἡμέρα: Προσφέρουν αἶμα σὲ μιὰ ἀπαρχὴ αἰμοδοσίας, ποὺ θὰ ὀργανωθῆ σ' εὐρύτατη κλίμακα στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν. Εἰδικώτερα, σήμερα, ἡ αἰμοδοσία γίνεται εἰς μνήμην τοῦ τέως Ἐφημερίου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τοῦ θερμουργοῦ ἀειμνήστου Ἱεραποστόλου τῆς Ἀφρικῆς πατρὸς Χρυσοστόμου Παπασαραντοπούλου.

Στὸ τέλος τῆς δεήσεως, ὁ Θεοφιλέστατος Βρεσθένης, ἐκπροσωπῶν τὸν Μακαριώτατον, μεταφέρει τὶς εὐλογίες καὶ εὐχαριστίες τοῦ Προκαθημένου καὶ ὑπογραμμίζει τὴ σημασίαν τῆς προσφορᾶς τοῦ αἵματος.

Ἀπὸ τὸ βράδυ τὸ συνεργεῖο αἰμοληψίας ἔχει ἐγκαταστήσει τὰ ἀπαραίτητα στὴ μεγάλη αἴθουσα Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἀνάμεσα στὰ ἱατρικὰ κρεβάτια καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα σύνεργα δεσπόζει μιὰ χαρακτηριστικὴ μεγέθυνσι τοῦ μακαριστοῦ π. Παπασαραντοπούλου μὲ τ' ἀγαπημένα «μαυράκια» του.

Ὡρα ν' ἀρχίσῃ ἡ αἰμοδοσία. Εἶναι ἀφάνταστα συγκινητικὴ ἢ ἐπὶ ὥρας προσέλευσι εὐλαβεστάτων Κληρικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς στὴν αἴθουσα αἰμοδοσίας. Προσφέρουν οἱ δυνάμενοι

μιὰ ξεχωριστὴ τιμητικὴ θέση. Τὴν πρώτην θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες γυναῖκες. Μᾶς ἔβαλε δίπλα στοὺς ἱερεῖς του.

Ὁμολογοῦμε πὸς δὲν τὸ ἀξίζουμε... Ὁμως... «γεννηθῆτω τὸ θέλημά του». «Χάριτι Θεοῦ» εἴμεθα πρεσβυτέρεις. Τὸ θεωροῦμε τιμὴν μας καὶ καυχώμεθα «ἐν Κυρίῳ» γι' αὐτό.

Παρακαλοῦμε δὲ τὸν Θεὸν νὰ χαρίζη σὲ μᾶς καὶ τοὺς συζύγους μας ἱερεῖς του φωτισμό, δύναμι, ἀγιότητα βίου, ὥστε νὰ φανοῦμε ἀντάξιοι τῆς θείας ἀποστολῆς μας, διὰ νὰ δοξάζεται καὶ δι' ἡμῶν τὸ Πανάγιον ὄνομά Του.

τὸ καταπόρφυρο αἷμα, τὸ τόσο ἀναγκαῖο καὶ ἀναντικατάστατο σὲ χιλιάδες καθημερινές περιπτώσεις.

Ἐπικεφαλῆς τοῦ καταλόγου τῶν αἰμοδοτῶν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀχελώου καὶ ἄλλα διοικητικὰ στελέχη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Μαζὶ μὲ τοὺς Κληρικοὺς καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δυναμένους νὰ προσφέρουν αἷμα, ἀπὸ τὸ λαϊκὸ προσωπικὸ τῶν διαφόρων Ὑπηρεσιῶν, προστίθενται στὸν κατάλογο τῶν αἰμοδοτῶν.

Καὶ ἡ σειρά τῆς ἁγίας προσφορᾶς συνεχίζεται ὡς τις μεταμεσημβρινές ὥρες. Δίπλα ἀπὸ τὴν πάνσεπτη εἰκόνα, ὁ «ὡσπερ πελεκᾶν τετρωμένος τὴν πλευράν», ἀπ' ὅπου κρουνοὶ ζωηφόρου αἵματος ἀνέβλυσαν «ὕπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας», ἐπευλογεῖ τὴν προσφορὰν καὶ ψιθυρίζει: « Ἐμοὶ ἐποιήσατε!.....».

Κατὰ τὴν αἰμοδοσίαν ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Βρεσθῆνης κ. Δημήτριος εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἡ σημερινὴ αἰμοδοσία, ἀποτελεῖ μιὰ εἰσαγωγή, ἓνα πρόλογο, σὲ μιὰ γενικὴ αἰμοδοσία, ἡ ὁποία θὰ ὀργανωθῆ ἔν συνεργασίᾳ μὲ τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν. Σήμερα ἔχουμε τὴν εἰσαγωγή σ' αὐτὸ τὸ γεγονός, μιὰ εἰσαγωγή ποὺ παρουσιάζει δύο βασικὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τονίσωμε. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι ἡ αἰμοδοσία προσφέρεται εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς Χρυσοστόμου Παπασαραντοπούλου. Εἶναι μιὰ προσφορὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης, εἰς ἓνα ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν, ὁ ὁποῖος ἐργάσθηκε μὲ τόσο μόχθο καὶ μὲ τόση ἀγάπη σὲ περιοχὲς μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δίνοντας τὴ ζωὴ του καὶ τὸ αἷμά του, εἰς διάδοσιν τῆς πίστεως καὶ διακονίαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου. Μὲ τὴν προσφορὰ τοῦ αἵματος καὶ μάλιστα τοῦ αἵματος τῶν κληρικῶν Τῆς, ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ θέλει νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ διακονία τοῦ ἀνθρώπου ἔν τῷ Εὐαγγελίῳ, εἶναι μιὰ ὑπόθεσις τόσον μοναδική, ὥστε νὰ ἀξίξῃ νὰ τῆς δώσωμε τὸ πᾶν. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ πολυτίμου στοιχείου τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ αἵματος, συμβολίζει καὶ τονίζει τὴν ἐτοιμότητα πρὸς θυσίαν, ποὺ συνεπάγεται ἡ διακονία τοῦ Εὐαγγελίου σήμερα. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο στοιχεῖο ποὺ κάνει ἡ σημερινὴ αἰμοδοσία πολὺ χαρακτηριστικὸ γεγονός.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ὅμως νὰ προσθέσω καὶ ἓνα δεῦτερο στοιχεῖο. Ἡ αἰμοδοσία, ἡ κάθε αἰμοδοσία, εἶναι μιὰ πρᾶξις ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας, τοὺς ἐν κινδύνῳ. Ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτῆ γιὰ τὸν κάθε αἰμοδότη, ἡ αἰμοδοσία εἶναι μιὰ δυνατότης προσφορᾶς ἀγάπης σ' ἓνα συγκεκριμένο ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος χρειάζεται τὸ αἷμα. Ἀλλὰ ἡ αἰμοδοσία, εἰδικὰ ἐπειδὴ γίνεται ἀπὸ τὴν Ἐκ-

**ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ***

Ο ἰ ποι μέ ν ε ς. «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί» ἐν Βηθλεέμ. Πρῶτοι ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων ἠξιώθησαν νὰ ἴδωσι καὶ προσκυνήσωσι τὸν τεχθέντα οἱ ἀπλοῖκοι ποιμένες. Τὸ ἱστορικὸν ἀναφέρεται ἐν Λουκᾶ β' 8-12. Οἱ Μάγοι ἀπετέλεσαν τὴν «ἀπαρχὴν τῶν ἐθνῶν», μεγιστάνων, βασιλέων καὶ ἀξιωματούχων, οἱ ποιμένες τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ἡ Θεοφάνεια εἰς τοὺς ποιμένας εἶναι διάφορος τῶν Θεοφανειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Αἱ Θεοφάνειαι εἰς τὴν Π. Δ. ἐγίνοντο συνοδευόμεναι μὲ βροντάς, ἀστραπάς, ἐν μέσῳ καπνῶν, γνόφου καὶ ζόφου καὶ τρομερῶν ἄλλων σημείων, ἅτινα ἐνεποιοῦν φόβον καὶ τρόμον (Ἐξόδου ιθ' 12-25, κ' 20, Ἐβρ. ιβ' 18-21). Ἡ εἰς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 312 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

κλησία καὶ βασικῶς σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο στάδιο μὲ συμμετοχὴ τῶν κληρικῶν, θέλει νὰ τονίση καὶ κάτι ἄλλο. Δίνοντας τὸ αἷμα, τονίζουμε τὴ σημασία καὶ τὴν ἀξία ποὺ ἔχει ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ. Δίνοντας τὸ αἷμα ὑπογραμμίζουμε ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγεται ἀνθρώπινη ζωὴ, εἶναι πάρα πολὺ ἀκριβὸ καὶ πρέπει νὰ κάνουμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ τὸ κρατήσουμε σωστό, ὅπως ζητεῖ ὁ Θεός, ὑγιές, ἀκαμαῖο. Ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτὴ μιὰ αἰμοδοσία μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ διαμαρτυρία ἐναντίον οἰασδῆποτε ὑποτιμήσεως, κακομεταχειρίσεως ἢ ἐξευτελισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς σὲ ὅλα τὰ πεδία καὶ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύτερο νόημα, τὸ ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία προσδίδει στὸ σημερινὸ γεγονός. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, πατέρες καὶ ἀδελφοί, θὰ ἤθελα καὶ πάλι νὰ παρακαλέσω ἐκ μέρους καὶ τοῦ Μακαριωτάτου, ὁ ὁποῖος, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἐθελοντῆς αἰμοδότης, δίνει ὅλη τὴν εὐλογία του σ' αὐτὸ τὸ γεγονός, νὰ τὸ ζήσουμε καὶ σ' αὐτὴ του τὴν διάστασι, δηλαδὴ σὰν μιὰ μαρτυρία τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὑπὲρ τοῦ σεβασμοῦ τῶν παραγόντων ποὺ συντελοῦν στὴν διατήρησι, προαγωγὴ καὶ ἁγιοποίησι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Εὐχαριστῶ καὶ πάλι, ἐκ μέρους καὶ τοῦ Μακαριωτάτου, γι' αὐτὴ τὴν τόσο θερμὴ, τόσο πρόθυμη καὶ τόσο εὐλαβῆ παρουσία σας ἐδῶ, καὶ δέομαι τοῦ Κυρίου νὰ εὐλογῆσῃ τὴν τιμίαν προσφορὰν τῶν Διακόνων Του.

τούς ποιμένας Θεοφάνεια ἦτο τελείως διάφορος, ἐντελῶς «καινή», εἰσαγωγῇ εἰς τὴν «Καινήν» ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἐγκαινιάζει, ἐποχὴν «χαρᾶς» ὄχι φόβου καὶ τρόμου, καίτοι ὁ ἐν Βηθλεὲμ εἶναι αὐτὸς ὁ ἐμφανισθεὶς ἐν Σινᾶ, κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν (1ον λιτῆς 2 Φ/βρίου). Βεβαίως καὶ οἱ ποιμένες ἀεφοβήθησαν φόβον μέγαν» διὰ τὰ ἀκούσουν ἀπὸ τὸν Ἄγγελον (ἀμὴ φοβεῖσθε, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην» (Λουκᾶ β' 11). Ὁ καιρὸς τοῦ φόβου παρῆλθεν. Οἱ χρόνοι τῆς Π.Δ. παρῆλθον. Τρία σημεῖα τοῦ ἱστορικοῦ τῶν ποιμένων τὸ «ἀγγραυλοῦντες», «διέλθωμεν ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν», «καὶ ἦλθον σπεύσαντες», ἐπισημαίνει ἡ Ὑμνογραφία καὶ χρησιμοποιοῦσα τὸ σχῆμα ἀποστροφῆ ἀπευθύνεται πρὸς αὐτοὺς καὶ παρακινεῖ λέγουσα: «Ποιμένες ἐπαγρυπνήσατε», «γρηγορεῖτε», ἀποφύγετε τὸ πάθημα τῶν μωρῶν Παρθένων (Ματθ. κε' 13)⁹⁹.

Ἄσμα οἱ ποιμένες δὲν ἔψαλον. Ποιητικῇ ἀδείᾳ ἡ Ὑμνογραφία λέγει εἰς αὐτοὺς «αἰνέσατε» μόνοι ἢ ἐν χορωδίᾳ μετὰ μητέρων, Παρθένων, Ἀγγέλων, σὺν ἡμῖν, συμεριζόμενοι καὶ τὴν χαρὰν τῆς Παρθένου, ἣτις ἔρχεται νὰ γεννήσῃ. Λέγουσα «χαρὰν τῆς Παρθένου» ἡ Ὑμνογραφία ἀπηχεῖ τὸ Ἰωάν. ιστ' 21 «ἡ γυνὴ ὅταν γεννήσῃ χαίρει χαρὰν μεγάλην»¹⁰⁰. Τὰ ἄσματα τῶν ποιμένων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποτονικά, ἀλλὰ ζωηρά, ἀλαλαγμοί, δηλ. ὅμοια μὲ νικητήριους κραυγὰς, ὅς ἐκβάλλουν νικηταὶ καταδιώκοντες ἀντιπάλους ἠττηθέντας καὶ τραπέντας εἰς φυγὴν, καταληφθέντας ὑπὸ πανικοῦ. Τὰ ἄσματα πρέπει νὰ εἶναι καινά. «Ποιμένες ἀλάξατε ἄσμασι καινοῖς», συνιστᾷ ὁ ὕμνος¹⁰¹.

Οἱ ποιμένες νὰ ὑμνήσουν. Ἄλλὰ εἶναι ἀπλοῖκοι. Νὰ συνθέσουν «καινὸν» ὕμνον ἀδυνατοῦν. Ἄς χρησιμοποιήσουν «τὸν τρισάγιον», ὃν ψάλλουν οἱ Ἄγγελοι (Ἦσ. στ' 3), ἀλλὰ «μελωδικῶς»¹⁰².

«Οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους: διέλθωμεν... καὶ ἴδωμεν... καὶ ἦλθον σπεύσαντες...». Εἰς ταῦτα στηριζομένη ἡ Ὑμνογραφία λέγει πρὸς αὐτοὺς «Ποιμένες σπεύσατε νὰ ἴδητε καθήμενον ἐν μητρικαῖς ἀγκάλας, ὡσπερ νήπιον, τὸν Κύριον»¹⁰³.

Ὁ τεχθεὶς εἶναι βασιλεὺς. Ἡ ἐπίσκεψις ἀνάλογος. Οἱ ποιμένες δὲν πρέπει νὰ μιμηθῶσι τὸν ἀναιδῆ, ὅστις μὴ ἔχων «Ἐνδυμα γάμου» εἰσῆλθεν εἰς τὸν νυμφῶνα καὶ ἐξεδιόχθη κακῶς (Ματθ.

99. Τρ. 2ον, β' καν. θ' φδ. 23 Δ/βρίου.

100. Μεσώδιον καθ. προσόρτ. 21 Δ/βρίου.

101. Αἶνων τρ. 4ον, 24 Δ/βρίου.

102. 1ον καὶ νῦν ἐσπ. 20 Δ/βρίου.

103. Τρ. 2ον η' φδ. καν. ἀποδ. 24 Δ/βρίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ*

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α'. Κατώτεροι όμιλίαι.

1η

Πρόλογος: 'Ο Χριστιανισμός κατά κανόνα αποτρέπει τον πόλεμον· όμως εις μίαν περίπτωσιν συνιστά τούτον.

Κύριον μέρος:

1. Έρμηνεία όλοκλήρου τής περικοπής.
2. 'Η πάλη μεταξύ του καλού και του κακού.
3. Νά πολεμώμεν άδιαλείπτως κατά του κακού.

Έπίλογος: 'Ο καιρός έπείγει. «Ένδύσασθε την πανοπλίαν του Θεού».

* Συνέχεια εκ τής σελ. 300 του ύπ' αριθ. 9-10 τεύχους.

κβ' 11-14). Πώς όμως οι ποιμένες νά εμφανισθώσι; «Πορφύραν και βύσσον» (Λουκᾶ ιστ' 19) δέν είχαν. Νά υποβληθώσιν εις τάς διατάξεις των κοσμικῶν πρωτοκόλλων άδύνατον. 'Η 'Υμνογραφία φωνάζει «προφθάσατε», μή καθυστερεΐτε. «Ευπρεπίσθητε» όμως «έκλάμποντες» όχι έξωτερικῶς, «άλλ' έν άρεταΐς και πίστει όρθῆ».

Νά «ό άσθήρ» άντέτειλεν ήδη και «προλάμπει έν τῷ σπηλαίῳ»¹⁰⁴. «Χαράν μεγάλην» ευηγγελίσθησαν οι ποιμένες. 'Η 'Υμνογραφία παρακινεί αυτούς νά εκδηλώσωσι την χαράν δια τὸ θαῦμα με χειροκροτήματα. Ταῦτα είναι αρχαιοτάτον σύμβολον εκδηλώσεως χαρᾶς και επιδοκιμασίας, τρόπος δι' οὔ καθ' όλους τούς αιώνας εκφράζεται ή ζωηρά χαρά και αγαλλίασις: «κροτήσατε», λέγει, «τὸ θαῦμα». "Ορα Ψαλμ. μστ' «πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χειρας» και (Δ' Βασ. ια' 12, Ναούμ γ' 19, Θρήν. β' 15)¹⁰⁵.

Οι ποιμένες πρέπει νά γίνωσιν οι πρώτοι ιεραπόστολοι: «μαρτυρεΐτε θαῦμα τὸ φρικτόν», παραγγέλλει ή 'Υμνογραφία¹⁰⁶. "Οντως πρώτοι κήρυκες των θαυμασιῶν, ἄτινα ἔλαβον χώραν την νύκτα τής γεννήσεως του Σωτήρος, έχρημάτισαν οι ποιμένες (Λουκ. β' 18).

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

104. 'Απόστ. αίνων 1ον 21 Δ/βρίου, καθ. α' στιχολ. Μ. Τρίτης.

105. Τρ. 3ον α' καν. θ' φδ, 24 Δ/βρίου.

106. 2ον και νῦν άποστ. όρθ. 20 Δ/βρίου.

Τρ. 3ον, θ' φδ. καν. άποδ. 24 Δ/βρίου.

2α

Πρόλογος : Ζῶμεν εἰς ἕνα κόσμον μὲ τεραστίαν δύναμιν καὶ ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλοὺς κινδύνους.

Μέρος πρῶτον :

1. Ἑρμηνεία τῶν στίχ. 10-13.
2. Δυνατὸς ὁ κόσμος εἰς τὸ κακόν.
3. Ἡμεῖς νὰ γίνωμεν δυνατοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν.

Μέρος δεύτερον.

1. Ἑρμηνεία τῶν στίχ. 14-17.
2. Ὁ πνευματικὸς ἐξοπλισμός.
3. Νὰ ἐνδυσθῶμεν τὴν κατὰ Χριστὸν ἀρετήν.

Ἐπίλογος : Ὁ Κύριος εἶναι βοηθὸς μας. «Ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ».

Β' Ἀνώτερα ὁμιλία.

1η. Ὁ ἀόρατος πόλεμος.

Πρόλογος : Ζῶμεν μέσα εἰς ἕνα θέατρον ἐπιχειρήσεων καὶ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν θέσιν μας, τὸν ἐχθρόν μας καὶ τὰ ὄπλα μας.

Κύριον μέρος :

1. Ἡ θέσις μας (στίχ. 10-11): α') Τί εἴμεθα; β') Πιῶοι οἱ σύμμαχοί μας; 2. Ὁ ἐχθρός μας (στίχ. 12-13): α') Ποῖος ὁ σκοπὸς του; β') Ποία ἡ τακτικὴ του; 3. Τὰ ὄπλα μας (στίχ. 14-17): α') Ἡ κατὰ Χριστὸν ἀρετή. β') Ὁ θεῖος λόγος.

Ἐπίλογος : Ἀδελφοί, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ» καὶ ἡ νίκη θὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μας.

2α. Ἡ πανοπλία τοῦ Θεοῦ.

Πρόλογος : Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ κακοῦ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τὸν πνευματικὸν μας ἐξοπλισμὸν καὶ μάλιστα ἀπὸ ποῦ προέρχεται, διατὶ χρησιμοποιεῖται, εἰς τί ἀποβλέπει καὶ τί περιλαμβάνει.

Κύριον μέρος :

1. Προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸν (στίχ. 10). 2. Χρησιμοποιεῖται κατὰ τοῦ διαβόλου (στίχ. 11-12). 3. Ἀποβλέπει εἰς τὴν σωτηρίαν μας (στίχ. 13). 4. Καὶ περιλαμβάνει: α') Τὴν ἀλήθειαν (στίχ. 14). β') Τὴν δικαιοσύνην (στίχ. 14). γ) Τὴν προθυμίαν

(στίχ. 15). δ') Τὴν πίστιν (στίχ. 16). ε') Τὴν ἐλπίδα (στίχ. 17). Καὶ στ') Τὸν λόγον (στίχ. 17).

Ἐπίλογος : « Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι ».

Γ' Λόγοι.

1ος. Περὶ ἀληθείας.

« Στῆτε περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ ».

Πρόλογος : Μεγάλη ἡ ἀξία τῆς ἀληθείας. Δυστυχῶς οἱ περισσότεροι ἀγνοοῦν ταύτην. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ εἴπωμεν τί εἶναι αὕτη καὶ ποῖαι αἱ ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαι.

Κύριον μέρος :

1. Τί εἶναι ἡ ἀλήθεια : α') Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. β') Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. γ') Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. δ') Ἡ μέλλουσα ζωή. 2. Ποῖαι αἱ ἐκ τῆς ἀληθείας ὠφέλειαι : α') Προφυλάττει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς χλιαρὰς ἀντιλήψεις περὶ ἠθικῆς, καθήκοντος καὶ θρησκείας. β') Καθιστᾷ τὴν ψυχὴν εὐκρινῆ, σταθεράν καὶ πάντοτε ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς τηρουμένην. γ') Ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον πλησίον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις τῆς σωτηρίας.

Ἐπίλογος : Ἀνάγκη νὰ γίνωμεν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀληθείας καὶ ν' ἀναλάβωμεν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς εἰς τὸ περιβάλλον μας. « Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ ».

2ος. Περὶ δικαιοσύνης.

« Στῆτε ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης ».

Πρόλογος : Ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδικία μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ δικαιοσύνης, καὶ δὴ πῶς παρουσιάζεται αὕτη ἐν γένει, τί λέγει ἐπ' αὐτῆς ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ποῖα τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματά της.

Κύριον μέρος :

1. Πῶς παρουσιάζεται ἡ δικαιοσύνη : α') Εἰς τοὺς ἔθνικοὺς. β') Εἰς τοὺς Ἑβραίους. γ') Εἰς τοὺς λοιποὺς λαοὺς. 2. Τί κηρύσσει διὰ τὴν δικαιοσύνην ὁ Χριστιανισμὸς : α') Τί λέγει ὁ Κύριος. β') Τί οἱ Ἀπόστολοι. γ') Τί οἱ Πατέρες. 3. Ποῖα τὰ ἄμεσα τῆς δικαιοσύνης ἀποτελέσματα : α') Βίος ἐνάρετος. β') Ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τὰ βέλη τῆς ἀδικίας. γ') Συμβίβωσις ἀρμονικῆ.

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

«Γλυκειά Παναγιά,
Μεγαλόχαρη,
Μητέρα ὅλου τοῦ κόσμου».

Εφέτος συμπληρώνονται 150 χρόνια ἀπὸ τὴν εὑρεσί τῆς εἰκόνας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στὸ ἱερὸ νησί τῆς Τήνου.

Ἡ Ἐκκλησία, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀποφάσισε νὰ γιορτάσῃ μὲ ἐπάξια λαμπρότητα τὸ γεγονός αὐτό, γιατί πραγματικά ὑπῆρξε ἀποφασιστικὸ σὲ μεγάλες ὄρες τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ τόπου μας.

Καὶ πρῶτα, γιατί ἡ εὑρεσί τῆς εἰκόνας τῆς Μεγαλόχαρης τὸ Γενάρη τοῦ 1823, συνέπεσε χρονικά μὲ τὴν πιὸ κρίσιμη περίοδο τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Τότε ἀκριβῶς τὸ Γένος θέρμανε τὴν πίστι του καὶ τόνωσε τὸ φρόνημά του. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀγώνων ἐκείνων ἤλθαν καὶ προσκύνησαν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὁ Κανάρης, ὁ Μιαούλης, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἄλλοι πολέμαρχοι.

Ὑστερα, ὁ μέγας Ναὸς ποὺ χτίστηκε στὴν Τήνο, ἔγινε ὄχι μονάχα πανελλήνιο θρησκευτικὸ προσκύνημα, ἀλλὰ καὶ χῶρος ἐκπολιτιστικῆς ἀκτινοβολίας γιὰ ὁ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 315 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

Ἐπίλογος : Διασάφεις τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει οὕτως, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν ἐν ἀρμονίᾳ καὶ εὐτυχίᾳ. «Δικαιοσύνην μάθετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς».

Ἄλλα θέματα.

1) Ἡ ἐν Κυρίῳ ἰσχὺς. 2) Αἱ μεθοδεῖαι τοῦ διαβόλου. 3) Ἡ πάλη μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ. 4) Τὰ πεπτρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ. 5) Ἄμυνα καὶ ἐπίθεσις. 6) Ὁ θυρεὸς τῆς πίστεως. 7) Εὐαγγελικὴ ἐτοιμότης. 8) Ἡ περικεφαλαία τοῦ σωτηρίου. 9) Ἡ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος. 10) Τὸ ρῆμα τοῦ Θεοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ Χ. ΖΑΓΚΑΣ

λόκληρη τὴν Κυκλαδικὴ περιοχὴ, πού οἱ ἀγαθὲς συνέπειές της συνεχίζονται καὶ στὶς μέρες μας!

Τέλος, ὁ Ναὸς τῆς Τήνου ἀναγνωρίστηκε πανορθόδοξος τόπος ἀναβαπτισμοῦ. Συνδέθηκε μὲ τοὺς νεωτέρους ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους, ὅπως εἶναι ὁ βομβαρδισμὸς τῆς «Ἑλλης» τὸν Αὐγούστο τοῦ 1940 καὶ τώρα θερμαίνει καὶ φτερώνει τὸ ὄνομα καὶ τὴ χάρι τῆς Μεγαλόχαρης.

*

Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ Τήνος ἀποτελεῖ ἕνα πανέμορφο κόσμημα τοῦ Κυκλαδικοῦ συγκροτήματος, πού σὰν ἀληθινὸ καράβι πλέει μέσα στὸ Αἴγαῖο. Οἱ κάτοικοί της εἶναι ἀπλοὶ ἄνθρωποι. Μέσα τους ὅμως φέρουν μιὰ πανάρχαιη κληρονομία φιλοξενίας, εὐγενείας καὶ βαθειᾶς πίστεως.

Βέβαια, ἀνατρέχοντας στὴν ἀπώτερη ἱστορία, βλέπουμε ὅτι τὸ μικρὸ αὐτὸ νησάκι ὑπῆρξε πάντοτε τόπος θρησκευτικῆς λατρείας καὶ ἐκπολιτιστικῶν ἔργων μεγάλης σημασίας γιὰ τὸν Κυκλαδικὸ καὶ γενικώτερα τὸν Αἴγαιο-πελαγίτικο πολιτισμὸ.

Ὅστόσο, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού βρέθηκε ἡ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης, ἡ θέσι τῆς Τήνου στὸν ὀρθόδοξο Ἑλλαδικὸ χῶρο ἀξιώθηκε πολὺ μεγαλύτερης σημασίας! Ἀπὸ τότε τὴν πολιτεία, μὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της, τὴν εἰδυλλιακὴ γεῦσι της καὶ τὴν ὀμορφιά της τὴν κατευθύνει καὶ τὴ λαμπρύνει ἡ Παναγία μὲ τὸ ναὸ της, πού συντηρεῖ ἕνα ζωντανὸ Ἴδρυμα γεμάτο ἀκτινοβολία καὶ κοινωνικὴ δράσι!

Ὅροσσημο γιὰ τὴν ὡς τώρα αὐτὴ λαμπρότητα τῆς Τήνου, πού ξεκινάει πρὶν ἀπὸ 150 χρόνια, εἶναι τὸ παλιὸ μοναστήρι τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου», χτισμένον πρὶν ἀπὸ τὸ 1200 μ. Χ. στὸ ὕψωμα Κεχροβούνη.

Τὸ κατάλευκο αὐτὸ μοναστήρι στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων δὲν κράτησε μονάχα ἄσβηστη τὴ Χριστιανικὴ φλόγα στὰ δύσκολα χρόνια τῶν πειρατῶν καὶ τῶν κατακτητῶν πού νέμονταν τὸ Αἴγαῖο, ἀλλὰ ἀπ' αὐτὸ τὸν ἱερὸ χῶρο διάλεξε ἡ Παναγία καὶ τὴν εὐλαβικὴ ἐκείνη μοναχὴ, τὴν Πελαγία, γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ μὲ τὴν ὑπόδειξί της τὴν ἀνεύρεσι τῆς Θεῆς Εἰκόνας της.

Πραγματικὰ εἶναι συγκλονιστικὴ ἡ ἀναπαράστασι τοῦ ὁράματος πού εἶδε ἡ Πελαγία μέσα στὸ κελλί της τὸ καλοκαίρι τοῦ 1822, ἔτσι ὅπως ἀπεικονίζεται σὲ ἐξαί-

σιο ζωγραφικό πίνακα. Μετά τὴν ὀπτασιακὴ ἐκείνη σύστασι τῆς Παναγίας, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Πελαγία ξεσήκωσε ὀλόκληρο τὸ νησί γιὰ νὰ βρεθῇ ἡ εἰκόνα τῆς καὶ νὰ ἀνεγερθῇ ὁ ναὸς τῆς. Ὁ ναὸς τῆς Μεγαλόχαρης ποὺ συνέχεια ἔγινε ἓνα ἀληθινὸ θεσσαύρισμα πίστεως, εὐλαβείας καὶ ἀκτινοβολίας πνευματικῆς γιὰ ὀλόκληρη τὴν Αἰγαιοπελαγίτικη πολυνησία καὶ προσελκύει ἐπισκέπτες ἀπ' ὅλες τὶς γωνίες τῆς γῆς. Καὶ ὄχι μόνον γιὰ νὰ παρηγορηθοῦν, νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τὴ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ ἢ νὰ γιατρευτοῦν ἀπὸ τοὺς σωματικούς καὶ ψυχικούς πόνους. Ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ζήσουν στὸ μεγαλειώδες καὶ μυστηριακὸ περιβάλλον τῆς σύγχρονης αὐτῆς ὀρθοδόξου μαρτυρίας.

Καὶ πραγματικά! Ἡ θεία μυσταγωγία ἐπιβάλλεται στὸν καθένα προσκνητῆ, ὅταν μὲ εὐλάβεια καὶ καθαρότητα ψυχῆς σταθῇ, γιὰ λίγο, μέσα στοὺς ἱεροὺς χώρους τῆς Παναγίας τῆς Τήνου. Τὰ τάματα, τὰ ἀφιερώματα, τὰ μανουάλια, ὁ διάκοσμος, ὅλο αὐτὸ τὸ εὐλογημένο περιβάλλον, σοῦ ἀποκαλύπτουν τὴ δύναμι καὶ τὴν ἰκανότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος! Ἀνοίγουν τοὺς οὐρανοὺς τῶν θαυμάτων. Πλημμυρίζουν τὶς καρδιές ἀπὸ προσδοκίες καὶ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ποὺ συρρέει σὲ κάθε γιορτῆ τῆς Παναγίας στὴν Τήνο, πραγματικά, ὄχι μόνον ἀνακουφίζεται, γιατρεύεται ἢ δυναμώνει σωματικά καὶ ἐνισχύει τὴν πίστι του, ἀλλὰ καὶ συγκλονίζεται ἀπὸ τὴ ζωντανὴ μαρτυρία τῆς Ὀρθοδόξου λατρείας καὶ παραδόσεως. Παιδαγωγεῖται. Ἀφίνει νὰ κυλίσουν δάκρυα μετανοίας καὶ συγγνώμης. Ἀναβαφτίζεται!.. Ἐρχεται ἀπλός, εὐλαβικὸς προσκνητῆς στὴ χάρι τῆς καὶ γυρίζει ἓνας εὐλογημένος ἄνθρωπος, μὲ χαραγμένα στὴν ψυχὴ του τὰ σημάδια τῆς ἀλλαγῆς, τῆς λυτρώσεως.

*

Ὅπως εἰπώθηκε ὅμως, ὕστερα ἀπὸ 150 χρόνια ἔντονης θαυματουργικῆς, πνευματικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς ἀκτινοβολίας, ὁ ναὸς τῆς Τήνου γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὶς πολλὰς ἀνάγκες τοῦ νησιοῦ, ὀργανώθηκε σὲ ἱερὸ Ἰδρυμα. Ἐνα Ἰδρυμα ποὺ ἡ ἐκπολιτιστικὴ του καὶ εὐρύτερη πνευματικὴ του προσφορὰ εἶναι σήμερα γεγονός βαθύτερης ἱστορικῆς σημασίας καὶ γιὰ ὀλόκληρο τὸ Μεσογειακὸ χῶρο!

Τὸ Ἰδρυμα αὐτό, κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τῆς Μεγαλόχαρης ὄχι μονάχα διατηρεῖ, συντηρεῖ καὶ ἐπιμελεῖ-

ται ένα πλήθος από «καλά κοινωνικά έργα», αλλά ἀγκαλιάζει και τὴν ὅλη ὀργάνωσι τῶν ἀντικειμένων και τῶν πραγμάτων, πού ἀναφέρονται στὴ ζωὴ, στὴν ἱστορία και τὴν προβολὴ τοῦ ναοῦ.

Τὸ «Σκευοφυλάκιο» εἶναι ἕνας ἀληθινὸς θησαυρός. Διαφυλάει χρυσοποίκιλτα Εὐαγγέλια, ξυλόγλυπτα μεγάλης ἀξίας. Ἅγια δισκοπότηρα. Ἱερατικὲς στολές. Καντήλια πού τὰ φιλοτέχνησε ἡ ὑπομονή, ἡ ἀγάπη και ἡ βαθεῖα εὐλάβεια.

Ἐπίσης ἡ «Αἶθουσα τῆς Θεομητορικῆς Ἐκθέσεως» περιλαμβάνει ἀντίγραφα ἀπὸ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου ὄλων τῶν ἐποχῶν, καθὼς κεντήματα, ἀνάγλυφα και ἄλλα ὠραῖα και σπουδαῖα ἔργα τέχνης ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν Μητέρα τοῦ Χριστοῦ.

Πλούσια ἐπίσης εἶναι και ἡ πινακοθήκη τοῦ Ἰδρύματος μὲ ἔργα μεγάλων Ἑλλήνων και ξένων ζωγράφων.

Ἀλλὰ και τὸ «Μουσεῖο Τηνίων Καλλιτεχνῶν», πού ὀργάνωσε τὸ Ἱερὸ Ἰδρυμα Εὐαγγελιστρίας, εἶναι χῶρος πνευματικῆς ἀναψυχῆς και καλλιιεργείας. Κορυφαῖοι Τήνιοι ζωγράφοι, ὅπως ὁ Σῶχος, Λύτρας, Χαλεπᾶς, Γύζης, Φιλippότης, Βιτάλης και ἄλλοι, πού ἔλαμψαν στὶς Καλὲς Τέχνες, ἀντιπροσωπεύονται μὲ ἔργα τους. Κι' ἀκόμα, τιμῶνται μὲ τοὺς ἀνδριάντες τους, πού ἀνήγειρε τὸ Ἰδρυμα σὲ ξεχωριστὰ περίβλεπτη θέσι.

Ἀλλὰ και τὸ Μαυσωλεῖο τῶν Ἡρώων τῆς «Ἑλλης», δίπλα στὸ ναὸ τῆς εὐρέσεως τῆς εἰκόνας, εἶναι μιὰ ξεχωριστὴ ἐθνικὴ και θρησκευτικὴ συγκίνηση. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ μαρμαρίνη λάρνακα ἀναπαύονται τὰ ὀστᾶ τῶν ἐννεά μαρτύρων τοῦ τορπιλισμένου καταδρομικοῦ «Ἑλλη». Μνήμη ἱερὴ γιὰ τίς γενιὲς πού ἔρχονται νὰ συνδέονται μὲ τὴν παράδοσι τῆς φυλῆς μας. Νὰ συνειδητοποιοῦν τὸ χρέος τους πρὸς τὰ ἰδεώδη τῆς πίστεως και τοῦ ἔθνους και νὰ φρονηματίζονται πάνω στοὺς αἰωνίους και σταθεροὺς προσανατολισμοὺς τῆς φυλῆς.

Ἐτσι ἡ Τήνος, χάρι στὴν ὕλική, πνευματικὴ και ἐκπολιτιστικὴ προσφορὰ τοῦ Ἰδρύματος τῆς Εὐαγγελιστρίας, εἶναι σήμερα μιὰ παρουσία ἀνυπολόγιστης ἐθνικῆς και θρησκευτικῆς σπουδαιότητος. Ἡ Μεγαλόχαρη, πού μὲ τὴ Σκέπη της προστατεύει ὅλο τοῦτο τὸν Αἰγαιοπελαγίτικο κόσμο, εἶναι μιὰ συνεχῆς εὐλογία και μιὰ ἀδαπάνητη δωρεά, πού πρέπει νὰ γεμίζει μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης και λατρείας κάθε πιστὴ ψυχὴ.

Μέσα στα 150 χρόνια που διέρρευσαν από τη μέρα που βρέθηκε ή εικόνα τῆς Παναγίας, ή Τῆνος, ὄχι μόνο ἀναγνωρίστηκε ἱερὸ νησί μὲ Πανελλήνια καὶ Διορθόδοξη ἀκτινοβολία, ἀλλὰ ἔγινε καὶ κέντρο πνευματικότητος ποὺ δεσπόζει σήμερα σ' ὅλο σχεδὸν τὸ Μεσογειακὸ ὄριζοντα.

Εἶναι σύμβολο ὁμορφιάς καὶ πλουσιῶν δωρεῶν ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ ἐκπολιτισμοῦ. Ἐμπνέει, ἀνακουφίζει, γαληνεύει καὶ ἀναγεννᾷ πραγματικά τὴν ψυχὴ ποὺ πιστεύει καὶ συγκινεῖται μέσα σὲ κείνη τῆ θεία ἀτμόσφαιρα.

«Θεοῦφαντη Πορφύρα».

«Καὶ ὅταν συμπληρώθηκαν σαράντα μέρες ἀπὸ τῆ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ, πῆραν ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἰωσήφ τὸ βρέφος νὰ τὸ παρουσιάσουν στὸ Ναὸ καὶ νὰ τὸ ἀφιερώσουν στὸ Θεό· ὅπως ὀρίζει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος».

Μὲ ιδιαίτερη χάρι καὶ ἱστορικὴ ἀκρίβεια περιγράφει τὴ σκηνὴ τῆς Ἑπαπαντῆς ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ποὺ ἡ Ἐκκλησία μας, αἰῶνες τώρα, γιορτάζει κάθε χρόνο στὶς 2 Φεβρουαρίου.

Οἱ ὕμνοδοί, οἱ μελωδοί, οἱ ποιητές, οἱ καλλιτέχνες καὶ οἱ ἀγιογράφοι παριστάνουν καὶ ζωγραφίζουν τὴ σκηνὴ τῆς Ἑπαπαντῆς μὲ μιὰ ξεχωριστὴ τρυφερότητα. Δίνουν μιὰ γλυκειὰ ζεστασιὰ στὰ πρόσωπα καὶ στὶς κινήσεις, ἔτσι, ὥστε νὰ εἶναι μιὰ ἀνθρώπινη παράστασι μὲ θεία ὅμως, ὑπερκόσμια καὶ μυστικὴ λάμψι.

Ἡ Παναγία ντυμένη στὸν πορφυρένιο χιτῶνα της, μὲ μιὰ ἀπαλὴ κίνησι, γεμάτῃ ἀπὸ χάρι, ἀλλὰ καὶ σοβαρότητα, φέρνει στὸ γέροντα Συμεῶν τὸ Βρέφος, γιὰ νὰ τὸ εὐλογήσῃ. Καὶ κεῖνος, μὲ λαχτάρια καὶ δέος, παρουσιάζεται στὴν ὀρθόδοξῃ ἀγιογραφίᾳ νὰ ἀπλώνῃ τὰ χέρια του καὶ νὰ σφίγγῃ στὴν ἀγκαλιὰ του τὸ «σωτῆριον τοῦ Θεοῦ». «Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παρᾶστῃσαι τῷ Κυρίῳ».

Ἡ ὅλη εἰκόνα τῆς Ὑπαπαντῆς σκορπάει μιὰ ἀκτίνα ζεστασιᾶς καὶ ἐλπίδος, καθὼς ὁ χειμῶνας τυλίγει τὴν ὑπαρξί μας. Πέρα ἀπὸ τὸ βαθύτερο, θρησκευτικὸ νόημα ποὺ ἀναζητοῦν οἱ ἅγιοι ἐρμηνευτὲς καὶ οἱ σχετικὲς διηγήσεις καὶ περιγραφές, ἡ ἱστορήσι καὶ ἡ παρουσίασι τοῦ ὠραίου αὐτοῦ γεγονότος ἀποτελεῖ, στ' ἀλήθεια, μιὰ ἀκόμα προσφορά τῆς Θεοτόκου στὴν ἀποκάλυψι καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἔργου τοῦ Θεανθρώπου πάνω στὴ γῆ. Παντοῦ καὶ πάντοτε, σὰν Μητέρα, σὰν Θεοτόκος, σὰν Δούλη Κυρίου καὶ «Δοχεῖον τῆς ἀστέκτου θεότητος», ρίζα τοῦ Ἰησοῦ, βρίσκεται διαρκῶς στὴ σκιά τοῦ Κυρίου της, ποὺ δέχτηκε νὰ γίνῃ «Γέφυρα πρὸς οὐρανὸν μετάγουσα».

«Ἡ ἀποστολὴ τῆς Παρθένου, γράφει ἓνας ξένος θεολόγος, εἶναι νὰ σβήρῃ αὐτὴ πίσω ἀπὸ τὸ σκοπὸ ποὺ ὑπηρετεῖ. Χάνεται ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους αὐτὴ ποὺ πραγματοποιοῖσε τὴν πιὸ ἀποφασιστικὴν πράξι στὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας. Πόσος λίγος λόγος γίνεται γι' αὐτὴν ἀκόμα καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη! Πόσος χρόνος χρειάστηκε στὸν Χριστιανισμὸ γιὰ νὰ ἐκτιμῆσῃ κάπως τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος αὐτοῦ τοῦ «ναὶ» τῆς Μαρίας ποὺ ξεπερνᾷ τὸ πᾶν»!

Ἔτσι ἀκριβῶς καὶ στὸ γεγονὸς τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἡ Μητέρα, ἡ Θεοτόκος μένει πίσω ἀπὸ ὅλο τὸ ἐξαίσιο αὐτὸ ἱστορικὸ περιστατικὸ, γιὰ νὰ προβληθῇ τὸ Θεῖο Βρέφος. Γιὰ νὰ λάμψῃ μὲ τὴ θεϊκὴ ἀκτινοβολία τοῦ Ἐκεῖνος, ποὺ ἤρθε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν κόσμον. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζει ἡ Θεοτόκος. Αἰσθάνεται ποιὸς εἶναι Αὐτὸς ποὺ κρατᾷ στὴν ἀγκαλιά της καὶ τί μεγαλεῖο, τί περισσὸ θάμπος καὶ ἐκπληξί περικλείουν ὅλα τοῦτα τὰ σημεῖα καὶ οἱ τύποι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ποὺ μὲ ἀκρίβεια συμβολικὴ, ἀλλὰ προφητικὴ πραγματοποιοῦνται. Γιατὶ στὴν Ὑπαπαντῆ, ὅλα τὰ πρόσωπα ποὺ παίρνουν μέρος ἔχουν τὸ καθένα τους τὴν ἀρμόζουσα θέσι, ἔτσι ὅπως τὰ βιογραφεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Καθένα ἔχει τὸ θεϊκὸ ρόλο του στὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας καὶ στὴν προσδοκία, στὴ λαχτάρα τῶν ἀνθρώπων νὰ ψηλαφήσουν τὴν πραγματικὴ χαρὰ καὶ τὴν εἰρήνη τους.

Μιὰ θέσι βέβαια ποὺ σημαδεύεται πάντοτε σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέρη παρουσία καὶ λάμψι τῆς Θεοτόκου. Τῆς Μητέρας καὶ Δούλης τοῦ Κυρίου, ποὺ μέχρι τὴν ὅλο-

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΝ

Ἐλέχθη, ὅτι τὸ μέρος ὑφίσταται διὰ τὸ ὅλον. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἕνας ἄνθρωπος εἶναι μέρος τοῦ οἴκου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ οἶκος εἶναι μέρος τῆς Κοινότητος ἢ Κοινωνίας. Τὰ άτομα ἀποτελοῦν τὴν οἰκογένειαν. Χωρὶς αὐτὰ δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἡ οἰκογένεια. Ἀλλά, ἐξ ἄλλου, καὶ αὐτὰ δὲν θὰ ὑπῆρχον χωρὶς τὴν οἰκογένειαν. Κατὰ ταῦτα, τὸ ἄτομον πρέπει νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸ κοινὸν καλόν, ὅπως καὶ ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸ κοινὸν καλόν, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον δικαιουῖται νὰ λαμβάνῃ μέρος.

Διὰ μέσου τῆς οἰκογενείας τὸ κοινὸν καλὸν προάγεται καὶ ἡ ἐνότης καὶ δύναμις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐνότητα καὶ δύναμιν τοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου. Τὸ σπίτι δηλαδὴ εἶναι

κλήρωσι τοῦ ἔργου τῆς Σωτηρίας τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, στέκεται μὲ τρυφερότητα καὶ διάκρισι κοντὰ Του. Πονᾷ, χαίρεται, ἀγωνιᾷ, ἐλπίζει, θαυμάζει, θλίβεται, σπαράζεται, καθὼς τὸ θεῖο Βρέφος ὅλο καὶ πλησιάζει στὴν πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης ἀποστολῆς Του. Καὶ καθὼς ἀντιλαμβάνεται ἡ Παναγία, ὅτι ἔχει πράγματι συνδέσει τὸν ἑαυτὴν μετὰ κάτι μεγάλο, δυνατό, πολυσήμαντο, ἀνέκφραστο: μετὰ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν Του νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ ἡ Ὑπαπαντή, παρ' ὅλη τὴν εἰδυλλιακὴν καὶ τόσο ζεστήν, ἀνθρώπινην καὶ τρυφερὴν διήγησίν της, ἀποτελεῖ ἀκριβῶς βῆμα καὶ ἱστορικὸ κρίκο στὸ ὅλο θρησκευτικὸν καὶ κοσμοσωτήριον σκοπὸν τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ κόσμου.

«Μέγα καὶ φοβερὸν μυστήριον καὶ ξένον. Ὅ πάντα περιέπων καὶ βρέφη διαπλάττων, ὡς βρέφος ἀγκαλίζεται».

«Μεγάλο καὶ φοβερὸν καὶ ξένο γιὰ τὸν ἄνθρωπον μυστήριον ἡ Ὑπαπαντή. Αὐτὸς ποὺ κυβερνάει τὰ σύμπαντα καὶ διαπλάθει τὰ βρέφη, αὐτὸς ὁ Παντοδύναμος Θεός, σὰ βρέφος ἀγκαλιάζεται ἀπὸ τὴν Θεοτόκον καὶ τὸ Συμεών».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ἐν μέσον μεταξύ τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς πόλεως ἢ Κοινωνίας, ὅπως καὶ τὸ ἄτομον εἶναι μέρος τοῦ σπιτιοῦ καὶ ὅπως καὶ τὰ σπίτι εἶναι μέρος τῆς πόλεως ἢ τῆς Κοινωνίας.

Οὔτε τὸ ἄτομον μόνον, οὔτε ἡ οἰκογένεια μόνη, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο (ἄτομον καὶ οἰκογένεια) πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ἡ βάσις τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνίας. Τὸ ἄτομον καὶ ἡ οἰκογένεια ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς Κοινωνίας. Τὸ ἄτομον εἰσέρχεται εἰς τὴν Κοινωνίαν διὰ τῆς οἰκογενείας καὶ εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸ κοινὸν καλόν. Ἡ οἰκογένεια εὐρίσκει τὴν ἰδικήν της τελείωσιν καὶ τὴν τελείωσιν τῶν μελῶν της διὰ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, εἰς τὸ ὅποῖον ὅλοι πρέπει νὰ συνεισφέρουν.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι μιὰ φυσικὴ κοινωνία. Ὁ ἄνθρωπος ρέπει πρὸς αὐτὴν ἐκ φύσεως καὶ αἱ ὑποβολαὶ καὶ εἰσηγήσεις τῆς φύσεως δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀγνοηθοῦν ἐπὶ πολὺ. Ὅφειλομεν νὰ ἐνθυμούμεθα τοῦτο πάντοτε. Ἡ οἰκογένεια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ζωὴν μόνη της, ὡς γνωστόν. Καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ τὴν ἐπάρκειάν της εἰς τὸν συσχετισμὸν τῶν οἰκογενειῶν, ὁ ὅποῖος εἶναι γνωστός ὡς Πολιτεία ἢ Κοινωνία.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὑποχρέωσιν καὶ καθῆκον νὰ ἐργάζεται εὐσυνειδήτως διὰ τὸ γενικὸν καλόν. Ἐχει προορισθῆ διὰ τὴν Κοινωνίαν ἢ Πολιτείαν, σύμφωνα πρὸς ὅ,τι εἶναι καὶ πρὸς ὅ,τι ἔχει. Ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἀποδείξεις ὅτι ἔχομεν προορισθῆ διὰ κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν προσωρινὴν ὑπαρξίν μας. Ὑπάρχει κάτι ὑψηλότερον ἀπὸ τὸν προσωρινὸν βίον μας. Δυνάμει τῆς πνευματικῆς του φύσεως, δηλαδὴ τῆς ψυχῆς, ὁ ἄνθρωπος ἔχει προορισθῆ διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ τελικὸν σχέδιον τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν δύναται νὰ ἀναπαύεται εἰς τὰ ὑλικά μόνον ἀγαθὰ τῆς Κοινωνίας, διότι δὲν δύναται νὰ εὕρῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ γίνῃ τελειῶς εὐτυχισμένος.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ κατευθύνεται πρὸς τὸ Ἀπότατον Τέρμα, τὸ ὅποῖον εἶναι ὁ Θεός. Ἐχει προικισθῆ μὲ δικαιώματα, μὲ αἰώνιον προορισμὸν, μὲ ἀθανασίαν. Κυριῶς εἰπεῖν, τὸ ὅλον σύμπαν μὲ ὅλα του τὰ μέρη, ἔχει προορισθῆ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Τὰ λογικὰ ὄντα ἔχουν τὸν Θεὸν ὡς ἄμεσον τέρμα των, ἀφοῦ δύναται νὰ φθάσουν εἰς Αὐτὸν διὰ τῆς ἰδίας των ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγάπης των πρὸς Αὐτόν. Ὡστε ἡ πλήρης καλωσύνη εἶναι τὸ τέρμα ὅλων τῶν ὑπαρξεων.

Ἄν καὶ ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ ὑπόκειται εἰς τὴν Κοινωνίαν κατὰ τοῦτο, ὅτι ὀφείλει νὰ ἐργάζεται διὰ τὸ κοινὸν καλὸν αὐτῆς, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ μέρος, ἐν τούτοις ἔχει προορισθῆ διὰ τὸν Θεόν. Ὅπως τὸ ἄτομον πρέπει νὰ ἐξυπηρετῆ τὸ κοινὸν καλὸν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς πολιτικῆς Κοινωνίας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ

πολιτική Κοινωνία πρέπει και αυτή να εξυπηρετή τὸ καλὸν τοῦ ατόμου και τῆς οἰκογενείας. Ὁ λόγος εἶναι σαφής: οὔτε τὸ ἄτομον οὔτε και ἡ Κοινωνία εὐρίσκουν τὸ ἀπώτατον τέρμα των εἰς τὴν Κοινωνίαν, οὔτε και ἡ Κοινωνία υφίσταται δι' ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν αὐτήν.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι προγενεστέρα τῆς Κοινωνίας (κατὰ τὴν ἰδέαν), ἥτοι (κατὰ τὴν φύσιν). Ἡ οἰκογενειακὴ Κοινωνία ὠρίσθη ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ οὐσιώδη τῆς ζωῆς, ἥτοι διὰ τὴν γέννησιν, διὰ τὴν τροφήν και διὰ τὴν περιθαλψιν τῶν ατόμων. Ἡ Κοινωνία ἀδυνατεῖ νὰ κάμῃ τοῦτο, ὅπως γνωρίζομεν. Ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι προγενεστέρα τῆς Κοινωνίας πράγματι, τοῦτέστι κατὰ χρόνον, εἶναι ἐπίσης προφανές, ἀφοῦ ἡ οἰκογένεια και αἱ μεγαλύτεραι οἰκογενειακαὶ μονάδες, ὅπως αἱ φυλαί, υφίσταντο προτοῦ ἀκόμη ὑπάρξῃ οἰαδήποτε πολιτικὴ Κοινωνία και Κυβέρνησις.

Τὰ βασικά δίκαια ἐπομένως ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἦσαν ταῦτα ἔμφυτα εἰς τὸ ἄτομον και εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, μένουσι δὲ ἀναπόσπαστα ἐν τῇ φύσει. Αὐτὴ ὑπαγορεύει ὅτι ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς πλέον στοιχειώδεις λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως και ὅτι ἡ Κοινωνία πρέπει νὰ εἶναι διὰ τὴν οἰκογένειαν ἡ συμπληρωματικὴ δύναμις, ἡ ὅποια νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πλησίασμα πρὸς τὸ κατάλληλον τέρμα.

Ἡ οἰκογένεια, κατὰ τὴν Χριστιανικὴν Κοινωνιολογίαν, εἶναι ἱερωτάτη. Οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται ὄχι διὰ τὴν γῆν και διὰ τὴν προσωρινότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν αἰωνιότητα. Διὰ τοῦτο και τὰ φυσικά δίκαια τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀναπαλλοτριώτα. Τὰ βασικά δίκαια τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὅποια ἔχομεν ὑπ' ὄψει γενικῶς, εἶναι: α) τὸ δίκαιον νὰ ὑπάρχωμεν και νὰ ἔχωμεν και τὰ πρὸς τοῦτο μέσα· αὐτὸ περιλαμβάνει τὴν ζωὴν, τὰ μέσα τοῦ βίου, τὰς κτήσεις και τὴν χρῆσιν τῶν κτήσεων. β) Ἡ γέννησις, ὁ γάμος, ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἡ μόρφωσις, ἡ ἀξιοπρεπὴς συντήρησις και τὰ κληρονομικά δίκαια. γ) Ἡ ἐπιζήτησις τοῦ ἀληθινοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ἐλευθερία δράσεως ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πραγματικοῦ κοινῶ καλοῦ και ἡ θρησκευτικὴ λατρεία.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀθάνατον ψυχὴν. Εἶναι πρόσωπον θαυμασίως προικισμένον ἀπὸ τὸν Δημιουργόν του μὲ δυνάμεις σώματος και νοῦ. Ὁ Θεὸς μόνον εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς του εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν και τὴν μέλλουσαν. Ἐπροικίσθη δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ πολλὰ και ποικίλα προνόμια, μὲ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ζωῆς, μὲ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος, μὲ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῶν ἀναγκαιούντων μέσων τῆς ὑπάρξεως, μὲ τὸ

δικαίωμα τοῦ νὰ κατέχη καὶ νὰ χρησιμοποιῆ τὰ ὑπάρχοντά του καὶ μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐπιζητῇ τὸν τελικὸν σκοπὸν του.

Τὰ δίκαια αὐτὰ παραμένουν ἀναπαλλοτριώτα. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διότι εἶναι φυσικὰ δίκαια καὶ ὄχι κοσμικὰ δίκαια, βεβαίως μὲ τὴν ἔννοιαν πάντοτε ὅτι ἡ φύσις δίδει αὐτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον προτοῦ ὑπάρξῃ ἀκόμη οἰαδήποτε πολιτικῆ Κοινωνία. Τὰ δίκαια αὐτὰ βεβαίως δὲν εἶναι ἀπόλυτα, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐξασκῆ αὐτὰ ἐλευθέρως καὶ κατὰ βούλησιν πρὸς βλάβην τοῦ ἄλλου ἀτόμου ἢ πρὸς ζημίαν τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ἡ κατοχὴ τῶν δικαίων αὐτῶν εἶναι φυσικῆ, ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῶν δύναται νὰ περιορισθῇ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας χάριν τοῦ πραγματικοῦ γενικοῦ καλοῦ.

Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία δὲν ἐνεργεῖ ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀρετὴν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν στερῆ ἓνα ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἐξάσκησιν τῆς δῆθεν ἐλευθερίας, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος διέπραξε φοβερόν τι κακούργημα καὶ κατεδικάσθη δεόντως δι' αὐτό. Εἶναι ὑποχρέωσις αὐτὸ τῆς ἐξουσίας οὕτως, ὥστε τὸ μέρος καὶ τὸ σύνολον νὰ μὴ ὑποφέρουν ἀπὸ ἓν ἄτακτον μέλος. Ἐὰν ἓν ἄτομον εἶναι σοβαρῶς ἐπικίνδυνον καὶ ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν Κοινωνίαν, τότε εἶναι καλύτερον νὰ περιορίζεται ἢ νὰ ἀπομακρύνεται τὸ ἄτομον ἐκεῖνο, διὰ νὰ προφυλαχθῇ τὸ γενικὸν καλόν.

Τὰ μέσα τῆς ζωῆς ἢ μᾶλλον τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὡς γνωστόν, ἓν φυσικὸν δίκαιον καὶ δικαίωμα. Μὲ ἄλλας λέξεις ὁ ἄνθρωπος δικαιούται νὰ κερδίξῃ εὐπρεπῶς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπαραίτητα. Ὅπου μία οἰκογένεια εἶναι ἱκανὴ νοητικῶς καὶ σωματικῶς νὰ προμηθεύῃ δι' ἑαυτὴν νομίμως τὰ μέσα τοῦ βίου, ἔχει αὕτη ὠρισμένως τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τοῦτο, διότι ἡ ζωὴ τοῦ σώματος εἶναι προγενεστέρα τοῦ σχηματισμοῦ οἰασδήποτε Κοινωνίας. Τὸ ἄτομον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φροντίξῃ ὄχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τέκνα του καὶ διὰ τοὺς τυχόν ἀπὸ αὐτοῦ ἐξαρτωμένους. Καμμία δύναμις δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ καταργήσῃ τὸ πρωταρχικὸν αὐτὸ δικαίωμα τῶν ἀτόμων καὶ τῶν οἰκογενειῶν νὰ φροντίζουσι διὰ τὰς σωματικὰς αὐτῶν ἀνάγκας, διὰ τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν κατοικίαν.

Ἡ ἐξουσία τῶν γονέων εἶναι ἓν φυσικὸν οἰκογενειακὸν δίκαιον. Εἶναι ὅθεν παραβίασις τῆς δικαιοσύνης, ἐὰν ἄλλη δύναμις εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπίτι καὶ θελήσῃ νὰ ὑφαρπάσῃ πατρικὴν-μητρικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ βρέφους. Τὸ τέκνον εἶνε «κάτι» τῶν γονέων, εἶναι τὸ πολυτιμότερον ὄλων, εἶναι μία προέκτασις τῆς προσωπικότητός των καὶ ὡς τοιοῦτο εἶναι ἐμπειπιστευμένον εἰς τὴν φροντίδα τῶν γονέων πρῶτον καὶ κατόπιν τῆς Κοινωνίας. Μία ἀντίληψις, κατὰ τὴν

Π Ρ Ο Σ Ε Υ Χ Η

(Α. Σολζενίτσιν)

Χαρά νά ζῶ μαζί σου, Κύριε!

Καί νά πιστεύω σ' ἐσένα!

Ὅταν μὲ κεραυνοβολεῖ ἡ ἀπορία

κι ὁ νοῦς μου ὅταν γέρνει,

ὅταν οἱ πιὸ ἔξυπνοι ἄνθρωποι δὲν βλέπουν

πέρα ἀπ' τὸ ἀποψινὸ βράδυ καὶ δὲν ξέρουν,

τί νά κάνουν αὐριο.

Ἐσὺ μοῦ στέλνεις καθαρὴ τὴν πεποίθησι,

ὅτι Ἐσὺ ὑπάρχεις κι Ἐσὺ θὰ φροντίζεις,

γιὰ νά μὴν κλείσουν ὅλοι οἱ δρόμοι τοῦ καλοῦ!

Στὴν κορυφὴ τῆς γήϊνης δόξας μ' ἀπορία

ἀναλογίζομαι τὸ δρόμο ἐκεῖνο

ἀπ' τὴν ἀπελπισία:

ἐδῶ ἀπ' ὅπου μπόρεσα νά στείλω

στὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἀνταύγεια τῶν ἀκτίων Σου!

Καὶ ὅσες ἀκόμη θὰ πρέπει νά ἀντανაკλῶ

Ἐσὺ θὰ μοῦ τις δώσεις!

Καὶ ὅσες δὲν προλάβω

θὰ πεῖ πῶς τις προώρισες γιὰ ἄλλους!

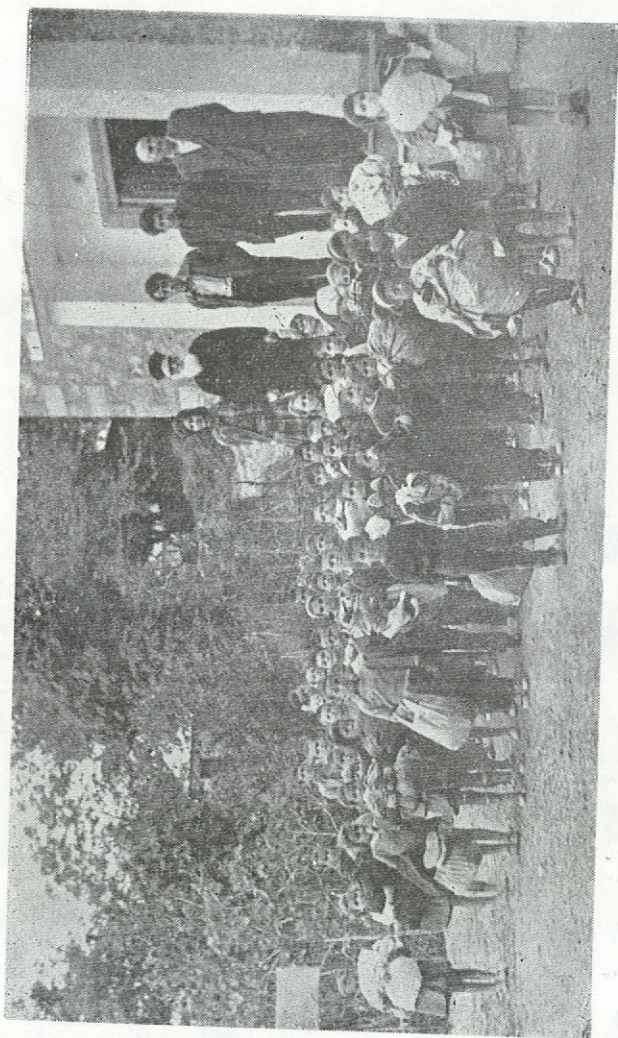
(Μετὰφραση ἀπὸ τὸ Πρωτότυπο τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ ποιητοῦ).

ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ — ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Καθ. Ρωσ. γλώσσης.

ὁποῖαν ἢ βρεφικὴ ἡλικία ἀνήκει εἰς ὀργάνωσιν ἔξω τοῦ σπιτιοῦ, δὲν συμβιβάζεται μὲ τὰ φυσικὰ δίκαια τῆς οἰκογενείας.

Τὸ δίκαιον τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων περιλαμβάνει βεβαίως τὸ δίκαιον νά δίδουν εἰς τὰ τέκνα τὴν φυσικὴν, ἠθικὴν, διανοητικὴν καὶ πνευματικὴν καλλιέργειαν. Εἶναι φυσικὸν καὶ δίκαιον ἡ οἰκογενεῖα νά μορφῶνῃ τὰ τέκνα τῆς πρὸ παντὸς εἰς τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν, ὅπως αὕτη νομίζει, προϋποτιθεμένου βεβαίως πάντοτε ὅτι δὲν θὰ ἐπέλθῃ καμμία βλάβη εἰς τὸ γενικὸν καλὸν τῆς Κοινωνίας. Ἐν ἐπὶ πλεόν δίκαιον τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ νά ἐπιζητῇ τὸν σκοπὸν τῆς, ὅπως οὗτος ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ περιλαμβάνει ἐκτὸς τῆς ἐλευθερίας τοῦ γάμου, τῆς μορφώσεως, τῆς περιουσίας καὶ λοιπῶν, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ νά εἶναι ἀσφαλῆς ἐν τῇ οἰκιακῇ Κοινωνίᾳ.

† Ὁ Ἱεραπόλεως ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Στιγμιότυπον ἐκ τῆς διανομῆς δώρων, τὰ ὅποια ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Ε.Ε.Σ., κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἰψημερίου, εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Λεπτινῶν Εὐρυτανίας.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

262. Τὰ παλαιότερα Εὐχολόγια λέγουν ὅτι κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῆς διακαινησίμου ψάλλεται ὁ κανὼν τοῦ Πάσχα ὀλόκληρος. Τὰ νεώτερα ἔχουν μόνον τὰς καταβασίας. Ποῖα πρέπει νὰ ἀκολουθοῦμε; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Ε. Καλλιγέρου).

263. Ποῖον ἀποστολικὸν καὶ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα πρέπει νὰ λέγεται κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς κηδείας κατὰ τὴν διακαινήσιμον ἐβδομάδα; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Σ.Μ.).

Τὸ θέμα τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τῆς διακαινησίμου ἐβδομάδος δὲν ἔχει εἰδικῶς μελετηθῆ, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι δύσκολο νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα γιὰ τὸ τί εἶναι καὶ τί δὲν εἶναι ἀκριβὲς καὶ ὀρθὸν νὰ γίνεταί κατὰ τὰ ὡς ἄνω ἀμφιβαλλόμενα σημεῖα τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς. Κατωτέρω θὰ προσπαθήσωμε νὰ δώσωμε μία, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν λειτουργικῶν αὐτῶν προβλημάτων, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποκλείῃ ἢ περαιτέρω ἔρευνα τοῦ ζητήματος ὀρθότερας ἀπαντήσεις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων μαρτυριῶν, πού τυχόν μᾶς ἔχουν διαφύγει.

Ἀπὸ ὅσα λοιπὸν στοιχεῖα μπορέσαμε νὰ συγκεντρώσωμε, φαίνεται, ὅτι στὴν χειρόγραφο παράδοσι δὲν ἔχομε ἐπαρκεῖς μαρτυρίες, πού νὰ μᾶς δίδουν ἓνα σαφὲς διάγραμμα τῶν τελεστῶν. Τὸ μόνο κάπως παλαιὸ στοιχεῖο εἶναι ἡ σημείωσις τῶν Τυπικῶν καὶ τῶν Πεντηκοσταρίων, ὅτι κατὰ τὴν διακαινήσιμο ἐβδομάδα δὲν ἔψαλλαν τὴν συνήθη ἀκολουθία τῶν κεκοιμημένων, «ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἀναστάσιμον ἤγουν τὸ Ἐκκλησιῶν ἔκ γ', τὸ Ἐκκλησιῶν Ἐκκλησιῶν θεασάμενοι, τὸν κανόνα τοῦ Πάσχα, τὸν ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον. Εἰς δὲ τοὺς αἶνους γίνεται ὁ ἀσπασμὸς καὶ ἀπόλυσις». Αὐτὴ ἡ περίπτωσι αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ μητρικὴ, γιὰ νὰ τὴν χαρακτηρίσωμε ἔτσι, μορφή τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τῆς διακαινησίμου ἐβδομάδος. Ἡ πρόθεσις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σαφῆς καὶ εὐκόλα κατανοητὴ μέσα στὸ πλαίσιο τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν τάσεων, πού ρυθμίζουν τὴν διαφοροποίησι τῶν ἀκολουθιῶν κατὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ Πάσχα. Κατ' αὐτὴν αἴρεται κάθε κατανοητικὸ καὶ πένθιμο στοιχεῖο καὶ κυριαρχεῖ ἀπολύτως ἡ ἀναστάσιμος ἀτμό-

σφαιρα τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. "Ὁλη ἡ ἑβδομάς «λογίζεται» ὡς μία πασχάλιος ἡμέρα, ὡς μία ἐνιαία δεσποτικὴ ἑορτὴ. "Ἄν λάβωμε δὲ ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία εἶναι ἀκολουθία ὄρθρου, τότε κατανοοῦμε γιατί κατὰ τὴν διακαινήσιμο ἑβδομάδα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναστάσιμο πασχάλινῃ ἀκολουθία δὲν ψάλλεται, δὲν «χωρεῖ», ἄλλη ἀκολουθία ὄρθρου καὶ μάλιστα πένθιμος, ὅπως ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀποδόσεως τοῦ Πάσχα, τὴν Τετάρτη πρὸ τῆς Ἀναλήψεως.

Στὴν ἀνωτέρω διάταξι ρητῶς λέγεται, ὅτι ψάλλεται ἀδ κανὼν τοῦ Πάσχα», φυσικὰ ὀλόκληρος, καὶ ὅτι ἀναγινώσκεται ἀδ ἀπόστολος καὶ τὸ εὐαγγέλιον». Τοῦ Πάσχα; τῆς ἡμέρας; τὰ νεκρώσιμα; Ἡ διάταξι δὲν τὸ προσδιορίζει. "Ἄν κρίνωμε ἀπὸ τὸ ὅλο πλαίσιο τῆς ἀκολουθίας, μᾶλλον πρέπει νὰ ἀποκλεισθῶν καὶ τὰ νεκρώσιμα ἀναγνώσματα.

Ἐπιτενεστέρα διάταξι συναντοῦμε στὰ Μικρὰ Εὐχολόγια, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐρμηνεῖα περὶ τῆς νεκρώσιμου ἀκολουθίας τῶν κοσμικῶν εἰ τυχῆ τῇ ἑβδομάδι τῆς διακαινήσιμου ἐκ τοῦ Ἰλλυρικῶ Εὐχολογίου μεταφρασθεῖσα». Ἰλλυρικὸν Εὐχολόγιον πιθανῶς χαρακτηρίζεται τὸ Σλαβονικὸν Εὐχολόγιον (βλ. Ἁγιασματάριον τὸ Μέγα, ἐν Βενετία 1869, σελ. 223-224 καὶ 1899, σελ. 211-212). Κατ' αὐτὴν ψάλλεται πάλι ὀλόκληρος ὁ κανὼν τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ λειψάνου στὸν ναὸ καὶ ἐν συνεχείᾳ μέσα στὸν ναὸ, μὲ νεκρώσιμο συναπτὴ, εὐχὴ καὶ ἐκφώνησι ἀπὸ γ' καὶ ς' ὥδῃς καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς ἀπὸ τρίτης ὥδῃς τὴν ὑπακοὴ τοῦ Πάσχα καὶ ἀφ' ἑκτῆς τὸ νεκρώσιμο κοντάκιο καὶ τὸν οἶκο («Μετὰ τῶν ἁγίων...», «Αὐτὸς μόνος...»), τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστόν...» ἀντὶ τρισαγίου, «τὸν ἀπόστολον τῆς τυχούσης ἡμέρας τῶν Πράξεων, Ἄλληλούϊα εἰς ἤχον β', Εὐαγγέλιον τὸ ἑωθινόν, εἶτα τὸ Ἁνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι». Καὶ πάλι δὲν προσδιορίζεται ποῦ ἀπὸ τὰ ἑνδεκα ἑωθινὰ εὐαγγέλια θὰ πρέπη νὰ ἀναγνωσθῆ. Στὸ Ἁγιασματάριον ἐκδόσεως Ρώμης (τεῦχος β', 1955, σελ. 38-66) ὑπάρχει πλήρης ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία τῆς διακαινήσιμου μὲ ὀλόκληρο τὸν κανόνα τοῦ Πάσχα, ποῦ ψάλλεται στὸν ναὸ (καθ' ὅδον τὸ «Χριστὸς ἀνέστη...» ἀργό), ὁ ἀπόστολος τῆς ἡμέρας καὶ εὐαγγέλιον τὸ α' ἑωθινόν. Τὰ ἀναγνώσματα καὶ πάλι βρίσκονται μετὰ τὴν ς' ὥδῃ τοῦ κανόνος. Ὁλόκληρος ἐπίσης ὁ κανὼν τοῦ Πάσχα προβλέπεται νὰ ψαλῆ καὶ ἀπὸ τὸ Ἁγχειρίδιον νεκρώσιμον ἀκολουθίας, συναρμολογηθὲν παρὰ Ἰ' Ἀ σ κ λ α ν ἰ δ ο υ, ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου 1875, σελ. 37 ἐξ. καὶ ἀπὸ τὸ «Τυπικόν» τοῦ πρωτοψάλτου Κ ω ν σ τ α ν τ ἰ ν ο υ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1874, σελ. 274. Στὰ δύο τελευταῖα δὲν προσδιορίζεται ποῦ ἀπόστολος καὶ εὐαγγέλιον θὰ ἀναγνωσθῶν, εἶναι ὅμως ἀξιοσημείωτο, ὅτι ἡ ἀνά-

γνωσίς των δὲν γίνεται, ὅπως κατὰ τὰ παλαιὰ τυπικά, μεταξὺ τῆς ζ' καὶ ζ' ῥοῆς, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐξαποστειλάριο. Σ' αὐτὴ τὴν θέσι βρισκομε τὰ ἀναγνώσματα σ' ὅλας τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις.

Ἡ περιοριστὴ τοῦ κανόνος καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ μόνο στάς καταβασίας καὶ στὸ «Χριστὸς ἀνέστη...» τρις καὶ τὸ «Ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς...» ἀπαντᾷ γιὰ πρώτη φορά, καθ' ὅσον γνωρίζω, στὸ Τυπικὸν τοῦ Γ. Βιολάκη (βλ. ἔκδ. Μ. Σαλιβέρου, Ἀθῆναι 1921, σελ. 439), προφανῶς τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «δύο ἀλλεπαλλήλων ἐπιτροπῶν» τῶν ἀεπὶ τούτῳ πατριαρχικῇ διαταγῇ ὀρισθεισῶν». Ἡ τάξις αὐτὴ ἀκολουθεῖται καὶ στάς νεωτέρας ἐκδόσεις τῶν Μικρῶν Εὐχολογίων ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (βλ. ἔκδ. 1972, σελ. 221-227). Ἡ περιοριστὴ τῶν τροπαρίων ἔγινε γιὰ λόγους προφανῶς συντομίας. Τὸ προηγούμενο ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν κοινὴ νεκρώσιμο ἀκολουθία εἰς κοσμικοὺς, ὅπου ὁ νεκρώσιμος κανὼν τοῦ πλ. β' ἤχου «Ἐν οὐρανόις θαλάμοις διηνεκῶς...» παρελείπετο καὶ ἐνωρίτερον γιὰ λόγους προφανῶς συντομεύσεως τῆς μακροῦς ἀκολουθίας. Στὴν νεκρώσιμο ἀκολουθία τῆς διακαινησίμου ἑβδομάδος διετηρήθησαν μόνο αἱ καταβασίαι. Ἡ ἀκολουθία ἐξ ἄλλου ἦτο ὁπωσδήποτε συντομωτέρα.

Στὰ Μεγάλα Εὐχολόγια, χειρόγραφα καὶ ἐντυπα, δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχη πουθενὰ νεκρώσιμος ἀκολουθία τῆς διακαινησίμου ἑβδομάδος. Τοῦτο δὲν θὰ μᾶς φανῇ περίεργο, ἀν ἀναλογισθοῦμε ὅτι τὰ Εὐχολόγια περιέχουν τὸ ἐν τῇ πράξει χρήσιμο λειτουργικὸ ὕλικό. Στὴν περίπτωσί μας ἡ ἀκολουθία, ἐφ' ὅσον ἦτο ὁ ὀρθρος τοῦ Πάσχα, εὐρίσκετο πρόχειρος στὸ Πεντηχοστάριο. Γιὰ πρώτη φορά, καθ' ὅσον γνωρίζω, περιελήφθη στὴν ἐπιμελείᾳ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Ν. Παπαδοπούλου ἐκδοσι τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου (ἔκδ. Μ. Σαλιβέρου, Ἀθῆναι 1927, σελ. 362-367). Καὶ ἐδῶ υἱοθετεῖται ἡ συντετμημένη μορφή, μόνο μὲ τὰς καταβασίας, ἀν καὶ στὴν σελ. 364α, ὑποσ. 2 σημειοῦται, ὅτι «τινὲς ἀκολουθίαι ἔχουσι πλείονα τροπάρια ἐκ τοῦ κανόνος». Τὸ ἰδιάζον τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς εἶναι, ὅτι περιλαμβάνει τὸν ἀπόστολο καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (ἔτσι κατενοήθη προφανῶς τὸ «ἀπόστολος καὶ εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας» τῶν διατάξεων) μὲ νεκρώσιμο μάλιστα ἀλληλουάριο. Σὲ ὑποσημείωσι καὶ πάλι σημειοῦται, ὅτι «σήμερον συνήθως λέγεται ὁ ἀπόστολος καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς συνήθους νεκρωσίμου ἀκολουθίας» (σελ. 365α, ὑποσ. 1) καὶ περὶ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι «τὸ Μέγα Εὐχολόγιον τῆς Ὁρθόδοξου Ρωσίας ὀρίζει νὰ λέγηται ὁ ἀπόστολος τῆς τυχούσης ἡμέρας» (σελ. 366α, ὑποσ. 1). Τὸ Μικρὸν Εὐχολόγιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ὀρίζει «τὸν ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας».

Ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἱ. Ὑμνωδίας

Ο ΚΑΝΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ

Τῆς Ἀκολουθίας τῆς Θείας Μεταλήψεως προηγεῖται ἓνας ὠραιότατος Κανὼν, με ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα. Ἴδου ἡ νοηματικὴ του ἀνάλυση, κατὰ τροπάρια.

ΩΔΗ Α΄.

Τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ποὺ μεταλαμβάνουμε κατὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία, εἶναι μιὰ τροφή ἀθανάτου ζωῆς. Ἡ μετάληψη μᾶς ἐξασφαλίζει, σὰν νοητὴ ἀσπίδα, ἀπὸ κάθε νόσημα, πνευματικὸ καὶ σωματικὸ.

Βεβηλωμένοι με ἔργα ἄτοπα, εἵμαστε ἀνάξιοι νὰ κοινωνήσουμε τὸ ἄχραντο Σῶμα καὶ τὸ θεῖο Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Μονάχα ἡ χάρις του μᾶς ἀξιώνει νὰ τὰ μεταλάβουμε, καθαροὶ πλέον μετὰ τὴ συγχώρηση.

Καὶ τώρα ἐν συνόψει:

α) Ἡ παλαιότερα τάξις προβλέπει τὴν ψαλμοῦδία ὁλοκλήρου τοῦ κανόνος τοῦ Πάσχα. Ἡ νεωτέρα μόνον τῶν καταβασιῶν. Τὴν σύντημησι, ὑπηγόρευσαν λόγοι συντομεύσεως τῆς ἀκολουθίας, ὅπως καὶ τὴν παράλειψι τοῦ κανόνος κατὰ τὴν κοινὴ νεκρώσιμο ἀκολουθία. Ἡ ἀρχαία τάξις εἶναι, φυσικὰ, ἡ ἀκριβεστέρα. Ἡ περικοπὴ ἔγινε («κατ' οἰκονομίαν»).

β) Ὅσον ἀφορᾷ στὰ ἀναγνώσματα, οἱ ἀρχαιότερες διατάξεις εἶναι ἀσαφεῖς. Εἶναι ὅμως προφανές, ὅτι εἶναι ὀρθότερα ἢ ἐρμηνεία, ὅτι ἐννοοῦνται τὰ ἀναγνώσματα τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποία τελεῖται ἡ ἀκολουθία με τὰ προκείμενα καὶ ἀλληλουαρία τῶν. Περὶ τοῦ ἀποστόλου συμφωνοῦν ὅλες οἱ πηγές. Περὶ τῶν εὐαγγελίων ὑπάρχει ἡ παραλλαγή τῆς ἀναγνώσεως τοῦ α΄ ἐωθινοῦ. Τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Πάσχα λέγονται, ἐπομένως, μόνο στὴν περίπτωσι τελέσεως τῆς ἀκολουθίας κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Τὰ ἀναγνώσματα αὐτὰ εἶναι ἀσφαλῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ εἰδικὰ ἀναγνώσματα τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας, ἄσχετα πρὸς τοὺς νεκρούς, ἀλλὰ σύμφωνα πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τῆς διακαινησίμου ἑβδομάδος, ὅπως τὴν ἠθέλησε καὶ τὴν διεμόρφωσε ἡ Ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις.

Πρὸς τὴ θεία κοινωνία ἀνοίγει τὸν δρόμο ἡ μεσιτεία τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀγαθὴ γῆ, ποὺ βλάστησε τὸ ἀστάχυ τὸ ἀγεώργητο, τὸν Κύριο καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ὁποιοὺς τρώγει ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀστάχυ, σώζεται.

ΩΔΗ Γ'.

Τὴ συνείδηση καθαρίζουν, ξεπλένοντάς την, τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας. Ἀλλὰ τὴ μετάνοια τὴν ἐμπνέει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Ἔχοντας λοιπὸν καθαρὴ πλέον τὴ συνείδηση, μ' αὐτὰ τὰ θεόσδοτα δάκρυα, προσερχόμαστε μὲ πίστη καὶ φόβο στὴ θεία μετάληψη.

Τὸ ἄχραντο Σῶμα καὶ τὸ θεῖο Αἷμα τοῦ Σωτῆρος δὲν εἶναι μόνο μιὰ ἀπόλαυση ποὺ μᾶς περιμένει μετὰ τὸ Μυστήριον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ συγχώρησή μας καὶ ἀπαλλαγὴ μας ἀπὸ τὴν ἐνοχίᾳ. Μὲ τὴ θεία μετάληψη, κοινωνοῦμε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἰσερχόμαστε στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ γλυτώνουμε ἀπὸ τὴ φθοροποιὸ ἐπιρροή τῶν παθῶν καὶ τῶν θλίψεων.

Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος εἶναι τὸ τραπέζι μὲ τὸν Ἄρτον τῆς ζωῆς ἐπάνω του, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὅπως γράφει τὸ κατὰ Ἰωάννην ἅγιο Εὐαγγέλιον, γιὰ τὴ ζωοποίηση καὶ ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου. Ἄς ἀποτεινόμαστε λοιπὸν στὴ Θεομήτορα, νὰ μᾶς ἀξιῶνῃ τοὺς ἀναξίους τὴ γεύση αὐτοῦ τοῦ Ἄρτου, ποὺ δίνει τὴν ἀληθινὴ ζωὴ.

ΩΔΗ Δ'

Ὁ Χριστὸς πῆρε τὴ σάρκα μας, κινημένος ἀπὸ τὸ ἀπέραντο ἔλεός του. Καὶ θυσιάσθηκε σὰν πρόβατο γιὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν θνητῶν. Ἔτσι, τὸν ἱκετεύω νὰ σβῆσῃ καὶ τὰ δικά μου πλημμελήματα.

Ὁ κάθε πιστὸς εἶναι μιὰ ψυχὴ τραυματισμένη ἀπὸ τὸν Ἄρχεκακόν. Ἀλλὰ ὑπάρχει ὁ θεὸς Ἰατρός, ποὺ θὰ τὸν γιατρέψῃ καὶ θὰ τὸν ἀξιῶσῃ ἔτσι νὰ μετάσχῃ ἐνεργῶς στὸ θεῖο Δεῖπνον τῆς Ἐucharιστίας.

Ἡ Κυρία Θεοτόκος, σὰν Μητέρα μας καὶ Μητέρα τοῦ Κυρίου, ἐξευμενίζει τὸν Χριστό. Μᾶς φυλάει ἔτσι ἀκηλιδώτους καὶ ἀμώμους, ὥστε, μεταλαμβάνοντας τὸν νοητὸ μαργαρίτη, νὰ ἀποβαίνουμε ἄγιοι.

ΩΔΗ Ε'

Τὸ προεῖπε ὁ Χριστὸς γιὰ καθένα πιστό. Ἄς γίνῃ λοιπὸν καὶ σ' ἐμένα τὸν μηδαμινὸ δοῦλο σου, Κύριε. Ἄς μείνῃς μέσα μου

δηλαδή, ὅπως ὑποσχέθηκες. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ τώρα ποὺ προσέρχομαι στὴ θεία κοινωνία καὶ σὲ ὑποδέχομαι ὑπὸ τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου.

Τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἓνα νοητὸ ἀναμμένο κάρβουνο, ποὺ φωτίζει καὶ καθαρίζει τὴν ψυχὴ.

Προσπέφτουμε στὴν Παναγία Μητέρα τοῦ Κυρίου, σ' αὐτὸ τὸ σεπτὸ σκῆνωμα τῆς οὐράνιας εὐωδίας. Καὶ τὴν παρακαλοῦμε, μὲ τὴ δυνατὴ μεσιτεία της, νὰ μᾶς ἀπεργασθῇ σὲ σκευὴ ἐκλογῆς, καὶ ἔτσι νὰ μετέχουμε στὴν ἀγιότητα τοῦ Υἱοῦ της.

ΩΔΗ ΣΤ'

Ἦ Αὐτρωτὴ μου, ἀγίασε τὸν ἐσωτερικὸ μου ἄνθρωπο καὶ τὸ πῆλινο ἔνδυμά του, τὸ σῶμα μου, ὥστε ἀκατάκριτα νὰ προσέρχομαι στὰ φρικτὰ σου Μυστήρια.

Ὅποιος μεταλαμβάνει τὰ Ἅγια Μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, ἀποξενώνεται ἀπὸ τὰ πάθη, παίρνει χάρη πάνω στὴ χάρη καὶ δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτε.

Οἱ γιὰ χάρη μας δεήσεις τῆς Θεοτόκου στὸν Ἅγιο Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸ τὸν κινοῦν νὰ μᾶς ἀγιάσῃ ἐξ ὀλοκλήρου, καθὼς προσερχόμαστε στὰ θεῖα του Μυστήρια.

Μὴ μὲ παραβλέψῃς, Χριστέ μου. Καταδέξου νὰ πάρω τὸν ἄρτο ποὺ εἶναι τὸ Σῶμα σου καὶ τὸν οἶνο ποὺ εἶναι τὸ Αἷμα σου, μετέχοντας στὰ ἄχραντά σου Μυστήρια, στὴν ἀνείπωτη ἱερὴ Θεία Εὐχαριστία. Καὶ αὐτὴ ἢ μετάληψη ἄς μὴν ἀποβῇ σὲ ἐνοχὴ μου, ἀλλὰ σὲ ζωὴ αἰώνια καὶ ἀθάνατη.

ΩΔΗ Ζ'

Ἡ μετάληψη τῶν ἀθανάτων Μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ εἶναι πηγὴ ἀγαθῶν. Μᾶς φωτίζει, μᾶς ζωοποιεῖ, μᾶς κάνει ἀτρώτους ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ μᾶς ὠθεῖ σὲ θεϊότερη προκοπὴ καὶ ἐπίδοση.

Τὸ νὰ προσέρχεσαι στὰ ἀθάνατα καὶ θεῖα Μυστήρια τοῦ

Κυρίου, σημαίνει γλύτωμά σου ἀπὸ τὰ πάθη, ἀπὸ τὶς ἀντικείμενες δυνάμεις, ἀπὸ τὶς πιεστικὲς συνθήκες τοῦ βίου.

Ἔτοιμη εἶναι ἡ Θεοχαρίτωτη Μητέρα τοῦ Σωτῆρος, αὐτὴ ἡ καθαρὴ ἐμᾶς τοὺς ἀκαθάρτους νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ, μὲ τὶς πρεσβεῖες τῆς, ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ὥστε νὰ προσέλθουμε ἄξια στὰ ἄχραντα Μυστήρια.

ΩΔΗ Η'

Ἡ πολλὴ ἐνοχὴ μᾶς ἐμπνέει τὴν ἀπόγνωση. Ἄλλὰ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐδῶ γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ. Εἶναι ἐδῶ μὲ τὰ οὐράνια καὶ φρικτὰ Μυστήριά του. Μᾶς καλεῖ νὰ λάβουμε μέρος στὸ θεῖο καὶ μυστικὸ του Δεῖπνο. Μᾶς ἀξιώνει σ' αὐτὸ ἡ χάρις του.

Εὐσπλαχνε καὶ πανάγαθε Κύριε, καταφεύγω στὸ ἔλεός σου καί, γεμᾶτος ἔμφοβη κατάνυξη, σοῦ φωνάζω: Μείνε σ' ἐμένα, Λυτρωτὴ μου, καὶ ἐγὼ ὅς μείνω σ' ἐσένα. Μὲ τὸ θάρρος ποῦ μοῦ δίνουν οἱ οἰκτιρμοὶ σου, κοινωνῶ τώρα τὸ Σῶμα σου καὶ τὸ Αἷμα σου.

Φωτιὰ εἶναι ἡ θεία μετάληψη. Μπορεῖ νὰ λύσῃ σὰν κερὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τὸν κατακάψῃ σὰν χορτάρι. Καὶ ὅμως. Γίνεται αὐτὸ τὸ μυστήριον γύρω ἀπὸ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὁ πῆλινος ἄνθρωπος μετέχει στὸ θεῖο Σῶμα καὶ Αἷμα καί, ἀντὶ νὰ χαθῇ, ἀφθαρτοποιεῖται.

ΩΔΗ Θ'

Μιά φορά, πάνω στὸν Γολγοθᾶ, πρόσφερε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ μᾶς στὸν Πατέρα του. Καὶ ὅμως. Κάθε φορά, στὴ Θεία Λειτουργία, ἐπαναλαμβάνεται αὐτὴ ἡ μοναδικὴ θυσία, ἀγιάζοντας τοὺς πιστοὺς.

Μετέχοντας ὁ πιστὸς στὰ ἱερὰ Μυστήρια, ἀγιάζεται, φωτίζεται, σώζεται. Γίνεται σπῖτι τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας ἐνοίκους μέσα του τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου: «Πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν».

Εἶναι φωτιά τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ φωτιά ποὺ κατακαίει μέσα μας τὸ ὑλικὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὰ ἀγκάθια τῶν παθῶν. Φωτιά, ἐπίσης, ποὺ φωτίζει τὸν νοῦ μας καὶ μᾶς χαρίζει τὴν ἀληθινὴ θεογνωσία.

Ὁ Θεὸς πῆρε σάρκα ἀπὸ τὰ ἀγνὰ σπλάχνα τῆς Μαρίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὄλη ἡ κτίση τὴν ὕμνεϊ. Μαζὶ δὲ καὶ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, ποὺ ἀτένισαν στὴν Παναγία τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Παντοκράτορος.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.—Ἐπίκαιρα.—**Εὐ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς προσωπικότητος τοῦ Μ. Ἀθανασίου.—Ἄρχ. **Χ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα.—Ἄρχιμ. **Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, «Γάμος, Ἐκκλησία καὶ διαζύγιον».—**Ι.Κ.**, Ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.—**Πρεσβ. Φιλ. Φάρου**, Ἡ ποιμαντικὴ ἐπίσκεψις.—**Πρεσβ. Σ. Σαράντου**, Προετοιμασία καὶ παράστασις τοῦ λειτουργοῦ κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν.—**Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεξίζοπούλου**, Ἐνοριακά, Ἡ προετοιμασία τῶν νέων διὰ τὸν γάμον.—**Πρεσβ. Θ. Θεοδωρίδου**, Παΐσιος Β', Ἄρχ/πος Καισαρείας Καππαδοκίας.—**Μαρίας Τύμπα**, Ἡ ἀποστολὴ τῆς πρεσβυτέρας.—**Αἱμοδοσία κληρικῶν**.—**Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν.—Ἄρ. **Ζάγκια**, Διαγραμματικὴ τοῦ κηρύγματος.—**Δημ. Φερούση**, Ἡ Σικεπτή τοῦ κόσμου.—Ἐπ. **Ἱεραπ. Γερμανοῦ**, Ἡ ἔννοια τοῦ οἴκου καὶ τῆς οἰκογενείας κατὰ τὴν Χρ. κοινωνιολογίαν.—**Ἐλ. Κυριακίδου**—**Δημητρίου**, Προσευχή.—**Φ.**, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.—**Βασ. Μουστάκη**, Ὁ Κανὼν τῆς θ. Μεταλήψεως.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.